ΚΑΛΗΜΕΡΑ

3/2022

Το μέλλον μας!

Η Καλημέρα εκδίδεται με την οικονομική υποστήριξη του Υπουργείου Πολιτισμού της Τσεχίας.
Tento časopis je vydáván za finanční podpory Ministerstva Kultury ČR.

Καλωσόρισες καλοκαίρι! ΕΚ Πράγα στην Ταβέρνα «Μαργαρίτα»

EDITORIAL

Τον Μάιο και τον Ιούνιο ξεκινήσαμε δυναμικά! Καλωσορίσαμε το καλοκαίρι και ετοιμαζόμαστε για τις καλοκαιρινές διακοπές, μάλλον οι περισσότεροι θα επισκεφτούν συγγενείς και φίλους και πάλι την Ελλάδα. Επισκεφτήκαμε δύο ελληνικές ταβέρνες το 'Σουβλάκι Μπαρ' (τους ευχαριστούμε για την υποστήριξη με δώρο για τη λαχειοφόρο αγορά), την κρητική ταβέρνα 'Μαργαρίτα', όπου οργανώσαμε το ετήσιο τέλος των μαθημάτων πάρτι με όλες τις δραστήριες ομάδες της Κοινότητάς μας (των ελληνικών και τσεχικών γλωσσών, του χορευτικού και της χορωδίας, 48 άτομα), οργανώσαμε ομάδα νέων γονέων με τα παιδιά τους σε εκδήλωση στη βίλα της φιλόξενης φίλης μας Λεώνα Μπουργκέτοβα και ελπίζουμε να δραστηριοποιηθεί κι αυτή η ομάδα. Ευχόμαστε σε όλους τους αναγνώστες καλό καλοκαίρι και καλές διακοπές.

Σ' αυτό το τεύχος εκτός από τις διάφορες εκδηλώσεις, θα διαβάσετε την πολύ ενδιαφέρουσα συνέντευξη με τον Θωμά Οπάτα, τον οποίο βλέπουμε συχνά να παίζει κιθάρα με την ορχήστρα «Ακρόπολις» και το μουσικό σχήμα Γαλάνης, Οπάτα και Πανάτσης. Επίσης, σας παρουσιάζουμε δύο βιβλία της Άννας Κεφαλέλης **«Όσα προλάβαμε να πούμε με την Ελένη Κατσή-Παχή»**, με τις συνομιλίες που είχε με μία μαχήτρια του ΔΣΕ πριν 'φύγει' από τη ζωή και το βιβλίο **του Αναστάση Ι. Γκίκα «Οι Έλληνες στη διαδικασία οικοδόμησης του σοσιαλισμού στην ΕΣΣΔ.»**

Περιοδική έκδοση της ΕΚ Πράγας

Εκδότης / Vydavatel:
Ελληνική Κοινότητα Πράγας / Řecká obec Praha

Σύνταξη / Redakční rada:
Tassula Zissaki-Healey, Kiki Kirezi, Michalis Laso, K. Bošková

Αλληλογραφία / Korespondence:
Řecká obec, Vocelova 3, 120 00 Praha 2

facebook/Ελληνική-Κοινότητα-στην-Πραγα

E-mail:
tassula.healey@gmail.com (ΕΚ Πράγας)

Web:
http://www.ropraha.eu

Λογαριασμός ΕΚ Πράγας
Česká spořitelna, Praha 1,
č.ú.: 1928830399/0800

Εκτύπωση / Tisk:
GRAFIKSHOP
Bubenská 1477/1, 170 00 Praha 7

Συνδρομή

Beneficiary:
Řecká obec Praha, Vocelova 3, 120 00 Praha 2,
Prague - Czech Republic

Beneficiary Bank:
Česká Spořitelna a.s., Pobočka Praha 1,
Václavské nám. 16, 110 00 Praha 1,
Prague - Czech Republic
IBAN: CZ80 0800 0000 0019 2883 0399
BIC (SWIFT): GIBACZPX

13 ΜΑΗ - ΤΑΒΕΡΝΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ, ΜΙΑ ΟΜΟΡΦΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΡΑΔΙΑ (PRAHA 4, BRANICKA 264/16, TEL: 774899577)

Ευχαριστούμε Χάρη, ευχαριστούμε Μαργαρίτα…

Επιτέλους είχα την ευκαιρία να περάσω μια υπέροχη βραδιά μαζί με την όμορφη παρέα μου και τους γνωστούς μας σερβιτόρους, την Εμμανουέλα και τον Ρωμύλο σ' αυτή την σχετικά καινούργια ελληνική/κρητική ταβέρνα στην Πράγα. Γνώρισα τους φιλικότατους ιδιοκτήτες της Ταβέρνας Μαργαρίτα, τον Χάρη και την Μαργαρίτα! Η κρητική φιλοξενία στο μεγαλείο της! Όλα, από το φαγητό, το υπέροχο κρασί (δυστυχώς, δεν το βρίσκει κανείς στην Πράγα!!!), τις σαλάτες με λαχανικά 'all the way from Crete', το νοστιμότατο σπιτίσιο ψωμί, αχ, και εκείνα τα ψάρια και θαλασσινά, όλα νοστιμότατα και μαγειρεμένα με τόση αγάπη από τον ίδιο τον Χάρη. Ναι, δεν είναι διαφήμιση, είναι μια σωστή, αυθεντική κρητική ταβέρνα. Με λίγα λόγια, ξεχνάς ότι βρίσκεσαι στην Πράγα. Σίγουρα, δεν έλειπε και η ελληνική μουσική και το τραγούδι, με το όπως πάντα υπέροχο Τρίο - Θωμά Γαλάνη (φωνή), Θωμά Οπάτα (κιθάρα) και Νίκο Πανάτση (μπουζούκι). Ναι, διασκεδάσαμε, χορέψαμε, τραγουδήσαμε, αλλά και πιάσαμε φιλία με καλούς ανθρώπους όχι μόνο από την Ελλάδα, αλλά και από την Τσεχία, Βουλγαρία, Τουρκία, κ.ά. Με τον χορό μας κάναμε μια αληθινή αλυσίδα φιλία των λαών.

28 ΜΑΗ – 10 ΧΡΟΝΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΑΒΒΑΤΟ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΒΕΒΕΡΖΙ

Φώτο Έλλη Τσαουσίδου – χορευτικό «Χελιδονάκι» και χορεύτρια του «Ελληνισμού» της ΕΚ Βουδαπέστης

Κι αυτό το ηλιόλουστο Σάββατο, το 10ο κατά σειρά, οι Έλληνες στην Τσεχία από όλες τις Ελληνικές Κοινότητες μαζευτήκανε και όπως κάθε χρόνο, το μετατρέψανε σ' ένα είδος Φεστιβάλ των Ελλήνων. Το Ελληνικό Σάββατο διεξάχθηκε υπό την αιγίδα της Πρεσβείας της Ελλάδας και της Πρεσβείας της Κύπρου στην Τσεχία και με την οικονομική στήριξη πολλών φορέων της πόλης και επαρχίας του Μπρνο με κύριο διοργανωτή Πόλη χωρίς σύνορα. Φέτος, ήταν καλεσμένα τα καλλιτεχνικά συγκροτήματα των Ελλήνων πρώην πολιτικών προσφύγων της Ουγγαρίας (101 άτομα), των οποίων οι χοροί και η μουσική μας συγκίνησαν όλους! Οι ποντιακοί και άλλοι χοροί του χορευτικού ARTISSTEP με τους τρεις χορευτές Αλέξη Τζέμη, Γεώργιο Αντωνόπουλο (ο χοροδιδάσκαλος) και Βαγγέλη Τζέμη δείξανε τη λεβεντιά και υπερηφάνεια του ποντιακού λαού! Μας εντυπωσίασε το χορευτικό 'Ελληνισμός' με τη ζωντάνια των γυναικών κάποιας λίγο μεγαλύτερης ηλικίας που με το τίποτα δεν υστερούσε από αυτήν του 'Χελιδονάκι', της τρίτης γενιάς Ελλήνων της Ουγγαρίας. Είχαμε και την ευκαιρία να θαυμάσουμε τη χορωδία 'Ρωμιοσύνη' με το υπέροχο ρεπερτόριο! Άξιο θαυμασμού ήταν και το παιδικό χορευτικό της ΕΚ Μπρνο, οι ποντιακοί χοροί του χορευτικού 'Προμηθέας' της ΕΚ Μπρνο και του Λυκείου Ελληνίδων στην Τσεχία με την μουσικό-θεατρική-χορευτική παράστασή τους. Στον εκθεσιακό χώρο είχαμε την ευκαιρία να γνωρίσουμε την ιστορία της ελληνικής πολιτικής προσφυγιάς υπό τον τίτλο «Δύο ζωές, δύο πολιτισμοί', ντοκουμέντα από το βραβευμένο βιβλίο και ντοκιμαντέρ με τον ίδιο τίτλο. Το πρώτο μέρος έκλεισε με την μεγάλη γνωστή Ελληνίδα τραγουδίστρια μας, Φρόσω Ταρασίδου που κι αυτή τη φορά απολαύσαμε την υπέροχη φωνή της. Οι λάτρες του ελληνικού παραδοσιακού χορού είχαν την ευκαιρία να μάθουν κυκλαδικούς και άλλους παραδοσιακούς ελληνικούς χορούς. Η κεντρική δύναμη όλης αυτής της εκδήλωσης ήταν η Ελληνική Κοινότητα του Μπρνο με την ακούραστη Πρόεδρο Αφροδίτη Αλεξανδρίδου. Δεν έλειπαν και οι γεύσεις και αρώματα της ελληνικής κουζίνας.

(Στη φωτογραφία κάτω Ο Πρέσβης της Ελλάδας, Α. Παρέσογλου (δεξιά) και ο Πρέσβης της Κύπρου, Α. Θεοχάρους (αριστερά) στο Κάστρο Βεβέρζι

Το Κάστρο Βεβέρζι φιλοξενεί κάθε χρόνο αυτή την εκδήλωση διότι είναι συνδεδεμένο με τον Έλληνα επιχειρηματία, τραπεζίτη και εθνικό ευεργέτη, με καταγωγή από την Μοσχόπολη Κορυτσάς της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και ιδρυτής του Αστεροσκοπείου Αθηνών, Γεώργιο Σίνα (γεν. 1783 – πέθανε 1856). Το 1844 ο Γεώργιος Σίνα αγόρασε το Κάστρο και μετά το θάνατό του από το 1856 και μέχρι το 1881 το κληρονόμησε η εγγονή του Ελένη Υψηλάντη.

Βιογραφικά στοιχεία

Από μικρή ηλικία έμεινε ορφανός από μητέρα και μεγάλωσε με τη βοήθεια της θείας του στις Σέρρες, όπου και έζησε τα πρώτα του σχολικά χρόνια. Κατά το 1790, βρίσκεται μαζί με τον πατέρα του στην Βιέννη· εκεί ολοκλήρωσε τις βασικές του ελληνικές σπουδές και έμαθε ξένες γλώσσες. Σε ηλικία είκοσι ετών έγινε συνέταιρος στις επιχειρήσεις του πατέρα του και κατάφερε και ανέπτυξε εξαιρετική πρωτοβουλία, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της αυστριακής βιομηχανίας και του εμπορίου. Επίσης διέθεσε μεγάλο μέρος των κεφαλαίων του για την αγορά ακινήτων και έγινε ο μεγαλύτερος τότε γαιοκτήμονας και ιδιοκτήτης αρχοντικών οικιών στην Αυστροουγγαρία. Κατάφερε να γίνει τραπεζίτης διεθνούς φήμης και πιστωτής όχι μόνο μεγάλων επιχειρήσεων, αλλά και δανειστής κυβερνήσεων και αυτοκρατοριών.

Το 1825 εκλέχτηκε πρώτος από τους δέκα διευθυντές της Εθνικής Τράπεζας της Αυστρίας και διατήρησε τη θέση αυτή για 25 έτη.

Από τις μεγαλύτερες βιομηχανικές επιχειρήσεις του Γ. Σίνα ήταν τα νηματουργεία της Κάτω Αυστρίας και το εργοστάσιο χαρτοποιίας στην ίδια περιοχή. Μεγάλη υπήρξε και η συμβολή

του στην ανάπτυξη των συγκοινωνιών της Αυστρίας: ανέλαβε την κατασκευή του σιδηροδρομικού δικτύου και παρόλο που το έργο δεν ολοκληρώθηκε, ο Σίνας θεωρείται πατέρας των σιδηροδρόμων των νοτίως του Δούναβη χωρών, καθώς και της Βαλκανικής. Επίσης υπήρξε ο ιδρυτής της πρώτης ατμοπλοϊκής εταιρείας του Δουνάβεως και ανέλαβε την διάνοιξη πολλών διωρύγων κατά μήκος του ποταμού καθώς και την κατασκευή της περίφημης κρεμαστής γέφυρας των Αλυσίδων στην Βουδαπέστη (1840-1849). Στα ευεργετήματά του προς την Αυστρία συγκαταλέγεται και σημαντική χρηματική χορηγία για την ίδρυση του Πολυτεχνείου της Βιέννης.

Ο ίδιος διατηρούσε δεσμούς με την Ελλάδα και το 1833 διορίστηκε από τον βασιλιά Όθωνα πρόξενος της Ελλάδας στη Βιέννη, όπου και παρέμεινε ως τον θάνατό του. Ενίσχυσε οικονομικά την ελληνική παροικία της Βιέννης και την γενέτειρα της οικογένειάς του, Μοσχόπολη. Επίσης προσέφερε αστρονομικά χρηματικά ποσά σε φιλανθρωπικά και πνευματικά ιδρύματα του ελληνικού κράτους:

- Λύκειο Θηλέων της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας (το μετέπειτα Αρσάκειο)
- Πανεπιστήμιο Αθηνών
- Οφθαλμιατρείο
- Αρχαιολογική Εταιρεία κ.ά.

Η μεγαλύτερη δωρεά προς την Ελλάδα υπήρξε η ίδρυση του Αστεροσκοπείου στον Λόφο Νυμφών της Αθήνας, του οποίου η ανέγερση (1842-1845) πραγματοποιήθηκε από τον Δανό αρχιτέκτονα Θεόφιλο Χάνσεν. Επίσης φρόντισε για τον εξοπλισμό του κτηρίου με κατάλληλα μετεωρολογικά και αστρονομικά όργανα. Για την προσφορά του τιμήθηκε με το μεγαλόσταυρο του Τάγματος του Σωτήρος. (wikipedia)

5 ΙΟΥΝΙΟΥ - SOUVLAKI BAR

Ένα άλλο σχετικά καινούργιο ελληνικό εστιατόριο-ταβέρνα στην καρδιά της Πράγας (Dlážděná 4, Praha 110 00, Nové Město)!!!! Την Κυριακή 5 Ιουνίου εκεί τραγούδησε και ο αγαπημένος μας Γιάννης Μόρας – πολύ καιρό είχαμε να ακούσει στην Πράγα τη ζεστή φωνή και πλούσιο ρεπερτόριο του Γιάννη Από όλα έχει το μαγαζί, όχι μόνο σουβλάκι, έχει και μαγειρεμένα! Ζεστή όμορφη ατμόσφαιρα και ελληνικότατη. Ευχαριστούμε όλους του Σουβλάκι Μπαρ! Ευχαριστούμε τη Λεόνα Μπουργκέτοβα για τις φωτογραφίες.

Ο Γιάννης Μόρα, πάντα με την κιθάρα του….

17 ΙΟΥΝΙΟΥ – ΚΑΛΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ, ΚΑΛΕΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ!

Εκδήλωση της ΕΚ Πράγας στην ταβέρνα "Μαργαρίτα" με όλες τις δραστήριες ομάδες της Κοινότητάς μας - των ελληνικών και τσεχικών μαθημάτων

(με τις δασκάλες μας Κατερίνα Σπάλα, Έλλη Αλωνεύτου και Νικολέτα Σπάλα), του χορευτικού συγκροτήματος (με τον χοροδιδάσκαλο Μιχάλη Λάσο), της χορωδίας (με τον μαέστρο Πάρη Οβελίδη) και μέλη του ΔΣ της ΕΚ Πράγας. Τελειώσανε τα μαθήματα και οι πρόβες και τώρα ετοιμαζόμαστε για τις καλοκαιρινές διακοπές! Ευχαριστούμε την Κατερίνα Σπάλα, μέλος του ΔΣ της ΕΚ Πράγας, υπεύθυνη για τη διδασκαλία ελληνικών και τσεχικών για τη διοργάνωση αυτής της εκδήλωσης, τον Μιχάλη Λάσο, μέλος του ΔΣ της ΕΚ Πράγας, υπεύθυνο καλλιτεχνικών προγραμμάτων και του χορευτικού συγκροτήματος, τον Πάρη Οβελίδη, μαέστρο της χορωδίας, τις δασκάλες μας Κατερίνα Σπάλα, Έλλη Αλωνεύτου, Νικολέτα Σπάλα και Ελεάνα Τερζάκη (η οποία έλλειπε λόγω της μετακόμισής της στην Ελλάδα. Ευχαριστούμε τον Χάρη και τη Μαργαρίτα, ιδιοκτήτες της ταβέρνας, για τη φιλοξενία τους και το προσωπικό της ταβέρνας, την Εμμανουέλα και τον Ρωμύλο, που όπως πάντα ήταν άψογοι! Καλό καλοκαίρι, παιδιά και ξεκινάμε και πάλι το Σεπτέμβρη! Καλές διακοπές!

Δυστυχώς για μας, η δασκάλα μας Ελεάνα Τερζάκη (στη φωτογραφία με τη στολή χορευτικού) έφυγε από την Τσεχία και δεν μπορέσαμε να την αποχαιρετήσουμε όπως της αξίζει. Η Ελεάνα έγινε μέλος της ΕΚ Πράγας από τη στιγμή που ήρθε να εργαστεί στην Πράγα και ως φιλόλογος, τελειόφοιτη του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, προσφέρθηκε να διδάσκει ελληνικά στους μικρούς μαθητές μας καθώς και στους Έλληνες της δεύτερης γενιάς. Η

Ελεάνα αρθρογραφούσε αφιλοκερδώς στο περιοδικό μας, συνδέοντας την ελληνική μυθολογία με τα σημερινά γεγονότα. Και δεν περιορίστηκε μόνο στη διδασκαλία, ήταν μέλος του χορευτικού συγκροτήματος και της χορωδίας της Κοινότητας. Με μεγάλο ζήλο και φαντασία οργάνωνε διάφορες δραστηριότητες για τους μικρούς μαθητές όπως το Καρναβάλι, τα Κάλαντα, το Χριστουγεννιάτικο Πάρτι, την ετήσια εκδήλωση για το τέλος του σχολικού χρόνου. Θα μας λείπεις, Ελεάνα! Σου ευχόμαστε υγεία, ευτυχία και ότι ποθείς!

Η Ελεάνα (βάθος, 1η αριστερά) αποχαιρετά τους φίλους και φίλες της…

22 ΙΟΥΝΙΟΥ, ΤΕΤΑΡΤΗ

Μία σεμνή εκδήλωση της ΕΚ Πράγας για νέους γονείς και τα παιδάκια τους

και βέβαια για τις νέες γιαγιάδες στους κήπους της βίλας της φιλόξενης Λεώνας Μπουργκέτοβα, επίτιμο μέλος της Κοινότητάς μας και λάτρης της Ελλάδας! Οι παππούδες έλειπαν! Με λίγα λόγια, τρεις γενιές Έλληνες, οι περισσότεροι από μικτές οικογένειες… Εάν τελικά δεν είχαμε κλόουν να ψυχαγωγεί τα παιδάκια, τα παιδάκια αφού πολύ γρήγορα πιάσανε φιλίες, τρέχανε και παίζανε στους κήπους σχετικά ανεξάρτητα από γονείς και γιαγιάδες. Το πρώτο 'παιχνίδι', κρυφτό με την χελώνα, η οποία αποφάσισε να καλωσορίσει τα παιδάκια μόνο όταν άρχισε να πέφτει ο ήλιος. Μετά, χωρίς κανείς να τα οδηγεί, ξεκινήσανε όλα τα παιδάκια να ανεβοκατεβαίνουν την εξωτερική σκάλα. Αφού ερεύνησαν την ταράτσα, παρουσιάστηκαν οι μπάλες και ξεκίνησε το 'ποδόσφαιρο', μικτή ομάδα κοριτσάκια και αγοράκια. Εδώ μας ξάφνιασε ο Γεώργιος Τσιρτσίκος, τριάμισι χρονών, με το ποδοσφαιρικό του ταλέντο! Μάλλον, σύντομα θα ξεκινήσει σοβαρή προπόνηση με τη Σπάρτα είτε με τη Σλάβια και ποιος ξέρει, μπορεί να συνεχίσει στην Άρσεναλ του Λονδίνου!!! Και ο μικρός Λουκάς, γιός του Θωμά Οπάτα (ο κιθαρίστας του αγαπημένου μας μουσικού σχήματος Γαλάνης, Οπάτα και Πανάτσης) φαίνεται είναι ήδη έτοιμος να πάρει μέρος στον διαγωνισμό «Ταλέντα της Τσεχίας»! Έφερε την κιθαρίτσα του και 'έπαιζε' δικά του τραγούδια χωρίς να τον ενδιαφέρει καν το ποδόσφαιρο… Ναι, να τα θυμάστε αυτά τα παιδάκια, τα δύο σταρ της Κοινότητάς μας. Εμείς, οι γιαγιάδες και γονείς, προσπαθούσαμε να μετρήσουμε πόσα άραγε είναι τα μικρούλικα της Κοινότητάς μας. Μετρήσαμε 100 για τώρα! Αυτά είναι το μέλλον της Κοινότητάς μας και γι αυτό τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου από τώρα σχεδιάζουν ένα σοβαρό πρόγραμμα δραστηριοτήτων για τους νέους γονείς και τα παιδάκια τους. Ευχόμαστε την επόμενη φορά να έρθουν κι άλλα παιδάκια. Αυτή ήταν μια καλή αρχή! Ευχαριστούμε την αγαπημένη μας Λεώνα για την φιλοξενία της. Ευχαριστούμε όλες της μανούλες και γιαγιάδες για τα νοστιμότατα γλυκά, πίτες και μπουγάτσες!

Οι νέοι γονείς, τα νιάτα μας…

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟ ΘΩΜΑ ΟΠΑΤΑ, ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΟ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΓΕΝΙΑΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΗΝ ΤΣΕΧΙΑ

(συνέντευξη στην Τασούλα Ζησάκη-Healey)

Ο Θωμάς Οπάτα είναι παιδί της τρίτης γενιάς Ελλήνων στην Τσεχία, από μικτή οικογένεια, με μάνα Ελληνίδα και πατέρα Τσέχο. Γεννήθηκε το 1989, μεγάλωσε και σπούδασε στην Πράγα. Έχει κι άλλα τρία αδέρφια την Τασούλα, την Κατερίνα και τον Μιχάλη. Έχει τελειώσει τις πανεπιστημιακές του σπουδές στον κλάδο τουριστικών επιχειρήσεων.
Ο Θωμάς μας μίλησε όχι μόνο για την οικογένειά του, αλλά και για την αγαπημένη του γιαγιά και παππού, τον οποίο δεν πρόλαβε να γνωρίσει, δυστυχώς, αφού ο παππούς πέθανε στην Ελλάδα όταν ο Θωμάς είχε μόλις γεννηθεί.

Κ: Θωμά, ας ξεκινήσουμε με τη γιαγιά και τον παππού…
Θ: Ναι, θέλω να πω λίγα λόγια για τον παππού και τη γιαγιά. Ο παππούς μου Νίκος Ιωάννου γεννήθηκε το 1922 και μετά τη Μικρασιάτικη καταστροφή, αναγκάστηκε η οικογένειά του να εγκαταλείψει την Σμύρνη με πολλούς άλλους συμπατριώτες του. Το πλοίο έφτασε στην Αθήνα, συγκεκριμένα στον Πειραιά μετά από πολλές ταλαιπωρίες… Στην Αθήνα έβγαζε τα προς το ζην ως ναυτικός και μηχανικός. Όταν άρχισε ο Εμφύλιος Πόλεμος (1946-1949) ο παππούς μου πολέμησε ως μαχητής στο Δημοκρατικό Στρατό Ελλάδας (ΔΣΕ). (Η θεία μου έχει ακόμη το προσωπικό του ημερολόγιο από τα χρόνια που ήταν στον ΔΣΕ).
Το 1949, μετά την υποχώρηση του ΔΣΕ, μερικά τμήματα ξεκινήσανε συγκεντρωμένα από το Μπούλκες με τραίνο προς την Τσεχοσλοβακία. Στο τραίνο αυτό ο παππούς μου συναντά τη γιαγιά μου την Τασούλα Ιωάννου, η οποία ήταν κι αυτή μαχήτρια του ΔΣΕ. Φαίνεται οι δύο νέοι να ερωτεύτηκαν από την πρώτη ματιά. Έτσι, πρώτα έφτασαν στο Šumperk κι από εκεί συνέχισαν για την Πράγα. Στην Πράγα, ο Ερυθρός Σταυρός της Τσεχοσλοβακίας τους τακτοποίησε σ' ένα διαμέρισμα στο Vršovice. Στην Πράγα, ο παππούς μου εργάστηκε ως οδηγός ταξί κι αυτό τον βοήθησε να μάθει τσέχικα πολύ γρήγορα. Εργάστηκε και ως συντονιστής στις συγκοινωνίες του ποταμού Βαλτάβα. Η γιαγιά μου γεννήθηκε στη Βόρεια Ελλάδα, στη Βέροια. Όπως ήταν φυσικό για εκείνα τα χρόνια στην Ελλάδα, η γιαγιά μου δούλευε στα χωράφια και φρόντιζε το νοικοκυριό της οικογένειας, η οποία είχε 7 παιδιά, έξι αγόρια και η γιαγιά μου το μόνο κορίτσι. Δυστυχώς, δεν είχε την ευκαιρία να πάει σχολείο. Μετά το γάμο τους, ο παππούς και η γιαγιά απέκτησαν τρία παιδιά, τα οποία είναι όλοι απόφοιτοι πανεπιστημίων. Μετά την άφιξή της στην Πράγα, η γιαγιά μου σύντομα έπιασε δουλειά ως εργάτρια στο εργοστάσιο Tesla. Δυστυχώς, μετά από εργατικό ατύχημα, αναγκάστηκε να δουλεύει ως καθαρίστρια στο θέατρο Vinohrady. Δύο χρόνια μετά την πτώση της χούντας στην Ελλάδα (1974), το 1976 και ύστερα από πάνω από 30 χρόνια αναγκαστική πολιτική προσφυγιά, η γιαγιά και ο παππούς μου μπόρεσαν και πραγματοποίησαν το όνειρό τους να επιστρέψουν στην αγαπημένη πατρίδα τους. Επαναπατρίσθηκαν και πήγαν στην Αθήνα όπου ο παππούς μου δούλευε ως ξυλουργός και η γιαγιά μου ήταν νοικοκυρά και φρόντιζε τον παππού. Ο παππούς μου πέθανε από καρδιακή προσβολή το 1989 στα τέλη Μαΐου, περίπου τρεις εβδομάδες αφότου γεννήθηκα εγώ, οπότε δυστυχώς δεν τον θυμάμαι καθόλου. Τελικά, η γιαγιά μου επέζησε άλλα 20 χρόνια μετά το θάνατο

Η γιαγιά Τασούλα και ο παππούς Νίκος

του παππού μου.

Κ: Θωμά, μιλάς πολύ καλά ελληνικά ας είσαι παιδί της τρίτης γενιάς, που δυστυχώς δεν είναι πολλά τα παιδιά της γενιάς σου από μικτές οικογένειες που να μιλάνε τόσο καλά ελληνικά. Πες μας το πώς μπόρεσες και έμαθες ελληνικά και γενικά περίγραψε το περιβάλλον στο οποίο μεγάλωσες.

Θ: Για μένα είναι κάτι το φυσικό να μιλάω ελληνικά διότι η μαμά μας, μας μιλούσε μόνο ελληνικά από τότε που γεννηθήκαμε και ενώ με άλλους μιλούσε στα τσέχικα, δηλαδή ήξερε τσέχικα, στο σπίτι επέμενε να μιλάει με όλους μας στα ελληνικά. Ακόμα και όταν ήμασταν μεγαλύτεροι και κάναμε προσπάθειες να μιλάμε μαζί της στα τσέχικα, στους ίδιους εμάς αυτό μας φαινόταν περίεργο. Ως ένα βαθμό η επιμονή της στην ελληνική γλώσσα επικοινωνίας επηρέασε και τους συγγενείς μας από την τσέχικη πλευρά, οι οποίοι κι αυτοί μάθαιναν ελληνικά για να επικοινωνούν μαζί μας. Δηλαδή, στο σπίτι μιλούσαμε τη μητρική μας γλώσσα, αυτής της μητέρας μας. Ο ίδιος εγώ δεν έμαθα σωστά τσέχικα μέχρι να πάω στο νηπιαγωγείο λόγω του ότι μέχρι να πάω σε νηπιαγωγείο, τον περισσότερο χρόνο της ημέρας ήμουν με τη μαμά μου.

Αργότερα, όταν ήμουν 10 ετών, πήγα στα ελληνικά μαθήματα της Κοινότητας, στο 'ελληνικό σχολείο' όπου μας δίδασκε η κυρία Γεωργία Ζέρβα. Εάν και δεν είχα πρόβλημα με το να μιλώ ελληνικά, ήθελα να μάθω να διαβάζω και να γράφω και σίγουρα να γνωρίσω κι άλλα παιδιά. Μια μέρα η κυριά Ζέρβα μας πρότεινε να μάθουμε και παραδοσιακούς χορούς με την κυρία Όλγα Παταρίδου. Πήγαμε στο χορευτικό με την αδερφή μου Τασούλα κι έτσι είχα την ευκαιρία να μάθω πολλούς ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς που είχα γνωρίσει όταν πήγαινα σε πανηγύρια στην Ελλάδα. Ως μέλος του χορευτικού συγκροτήματος είχα την ευκαιρία να συναντήσω και αρκετούς αξιόλογους ανθρώπους και από άλλες ελληνικές κοινότητες στην Τσεχική Δημοκρατία.

Στο σπίτι μας κυριαρχούσε η ελληνική ατμόσφαιρα κι έτσι μεγαλώσαμε με τον ελληνικό πολιτισμό, με τις ελληνικές παραδόσεις, τα ελληνικά ήθη και έθιμα και σίγουρα με την ελληνική κουζίνα και μουσική. Η μαμά μου μαγείρευε μόνο ελληνικά φαγητά που τα είχε μάθει από τη γιαγιά μου και από τη θεία της. Σύμφωνα με τα λεγόμενα της γιαγιάς μου, κανείς δεν έπρεπε να μείνει νηστικός, οπότε και μαζί με άλλες ελληνικές οικογένειες όλοι μαγειρεύανε. Και ο μπαμπάς μου ήταν καλός μάγειρας και έφτιαχνε νόστιμα τσέχικα φαγητά, αλλά και πολλά ελληνικά που είχε μάθει ζώντας σε ελληνική οικογενειακή ατμόσφαιρα. Για μένα η κουζίνα, το φαγητό είχε και έχει μεγάλη σημασία διότι ακόμα από μικρός μου άρεσε να τρώω καλό φαγητό και να τρώω πολύ!

Κ: Πότε πήγες για πρώτη φορά στην Ελλάδα; Πηγαίνεις τακτικά;

Θ: Για πρώτη φορά πήγα στην Ελλάδα όταν γεννήθηκα. Ήμουν περίπου 2 μηνών τότε. Πήγαμε με ένα αυτοκίνητο Skoda 105. Από τότε, δηλαδή από το 1989 πηγαίναμε τακτικά κάθε χρόνο κυρίως κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού για 1 έως 2 μήνες και μερικές φορές και για το Πάσχα ή και τα Χριστούγεννα. Με αυτοκίνητο μέχρι την Ιταλία και στη συνέχεια με πλοίο στην Ελλάδα. Το πλοίο μου άρεσε περισσότερο όταν ήμουνα παιδί. Ήθελα να γίνω ο καπετάνιος του πλοίου. Ως παιδί, δεν είχα καν συνειδητοποιήσει πόσο δύσκολο πρέπει να ήταν για τη μαμά και τον μπαμπά να ταξιδεύουν με τέσσερα παιδιά εκείνη την εποχή. Μεταξύ άλλων στην Ελλάδα, πηγαίναμε κυρίως στην Αθήνα για να δούμε τη γιαγιά μου και στη συνέχεια πηγαίναμε στην Αίγινα όπου ζούσε η θεία μου. Στην Αίγινα γνωρίσαμε όλους τους συγγενείς, έτσι ώστε τουλάχιστον μία φορά το χρόνο να μπορούμε να βλεπόμαστε. Τα περισσότερα από τα ξαδέλφια μου έχουν σπουδάσει στο εξωτερικό. Ευτυχώς, η θεία μου έχει ένα μεγάλο σπίτι και μπορούσε να φιλοξενήσει πολλούς συγγενείς.

Κ:Είσαι και μουσικός. Πες μας για την πορεία σου ως μουσικός… (1η φωτογραφία η ορχήστρα «Ακρόπολις», ο Θωμάς τρίτος από αριστερά)

Θ: Όταν ήμουνα μικρός θυμάμαι ότι είχαμε πολλές κασέτες, CD και βιντεοκασέτες με ελληνική μουσική στο σπίτι. Ακούγαμε κυρίως ελληνική μουσική την οποία την αγάπησα και προπαντός μου άρεσε το μπουζούκι. Έτσι, όταν ήμουν 14 ετών πήγα στην Ελλάδα για να δω τους συγγενείς μου και ο ξάδερφός μου είχε μόλις αρχίσει να παίζει μπουζούκι. Το λάτρεψα το μπουζούκι. Εκεί πήρα για πρώτη φορά στα χέρια μου μπουζούκι. Όταν επέστρεψα στην την Τσεχία, μίλησα με τον Νίκο Πανάτση και ο Νίκος άρχισε να μου δείχνει ορισμένα πράγματα και να μου δίνει μαθήματα. Χρειάστηκε περίπου ένας χρόνος για να ξαναπάω στην Ελλάδα. Η θεία μου ήξερε έναν πολύ καλό μπουζουκτσή, τον Γιάννη Παπαντωνίου, οπότε με σύστησε σ' αυτόν. Ήταν ένας πολύ καλός και έντιμος άνθρωπος. Δεν ξέρω πόσοι τον γνωρίζουν, αλλά το όνομά του σηματοδοτεί ένα κομμάτι της ιστορίας της ελληνικής μουσικής. Ήταν μάλιστα ο ντράμερ του Μανώλη Χιώτη στα νιάτα του. Πήγα και σε άλλους δασκάλους στην Ελλάδα, αλλά ο Γιάννης Παπαντωνίου ήταν ο πιο σημαντικός για μένα. Τότε πλέον ερωτεύτηκα πλήρως τη μαγεία της ελληνικής μουσικής. Μετά από λίγο καιρό, όταν είχα ήδη μάθει να παίζω λίγο, άρχισα να παίζω με τον Νίκο. Έπαιζα κυρίως δεύτερες φωνές – σεκόντα στο μπουζούκι. Στην πορεία η ορχήστρά μας χρειάστηκε κιθαρίστα. Με δεδομένο ότι ο Νίκος έπαιζε μπουζούκι, ήταν ξεκάθαρο ότι αν θέλαμε να συνεχίσουμε, έπρεπε εγώ να πάρω την

κιθάρα. Δεν υπήρχε άλλη λύση. Παίζαμε με τον Ντίνο Οβαδία και αργότερα και με την Αθηνά Φουλίδου στο τραγούδι και τον Απόστολο Ιωαννίδη στα ντραμς, αυτή ήταν η ορχήστρα της ΕΚ Πράγας, «Ακρόπολις». Για λίγο καιρό είχαμε και πλήκτρα, τον Κύπριο φοιτητή Στέφανο Παπαδόπουλο. Και έτσι παίζω συνήθως κιθάρα μέχρι σήμερα. Μερικές φορές ακόμα και σε μπουζούκι ή μπαγλαμά όταν κάποιος εμφανίζεται και θέλει να παίξει μαζί μας. Έχω ακόμα ένα τζούρα στο σπίτι, το οποίο είναι στην πραγματικότητα κάτι ανάμεσα σε μπαγλαμά και τρίχορδο μπουζούκι. Είχα την τιμή να παίξω με πολλούς μουσικούς τόσο εδώ στην Τσεχία όσο και στην Ελλάδα. Αυτό με βοήθησε πραγματικά να καταλάβω πως λειτουργούν τα πράγματα και, το πιο σημαντικό, να συνεχίσω να βελτιώνομαι. Από την ελληνική μουσική μου αρέσει πρώτα απ' όλα το μπουζούκι σε οποιαδήποτε μορφή μουσικής (λαϊκό, ρεμπέτικο, κ.α.). Δεν είμαι ο τύπος που λέει ότι κάτι είναι καλύτερο ή χειρότερο. Γενικά, νομίζω ότι η μουσική δεν έχει όρια και κάθε μουσική έχει τον χρόνο και τον τόπο της.

Όσο για τον ρεπερτόριο μας, δεν είμαστε πλήρως καθορισμένοι. Προσπαθούμε να πλησιάσουμε έναν συγκεκριμένο επαγγελματισμό και να προσπαθήσουμε να παίξουμε όλα όσα μπορεί να θέλει να ακούσει ένας Έλληνας και Τσέχος ακροατής. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ζούμε στην Τσεχική Δημοκρατία. Πρέπει να προσαρμοστούμε στο τι είδους μουσική μπορούμε να παίζουμε για να αρέσει στο κοινό για το οποίο παίζουμε. Δηλαδή, έτσι ώστε το πρόγραμμα να έχει νόημα και, πάνω απ' όλα, να μην παίζουμε το ίδιο πράγμα όλη την ώρα. Προσπαθούμε επίσης να βλεπόμαστε πιο συχνά για να κάνουμε πρόβες τραγουδιών για να μην τα ξεχνάμε και σίγουρα να βελτιώνουμε την απόδοσή μας. Μελετάμε και νέα τραγούδια όταν για παράδειγμα πρέπει να πάμε να παίξουμε σε μια συναυλία.

Διαφορετικά, παίζουμε σε διάφορες εκδηλώσεις, ταβέρνες, σε βαφτίσια, γάμους, εορτές κ.λπ., μπορούμε να πούμε ότι έχουμε παίξει σχεδόν σε όλους τους τύπους εκδηλώσεων σε όλη την Τσεχική Δημοκρατία.

Πρέπει να επισημάνω ότι δεν διαβάζω νότες. Ακούω, έχω μουσικό αυτί, και στη συνέχεια γράφω τις συγχορδίες σε ένα σημειωματάριο. Πάντα όμως προσπαθώ να μάθω καλά το μουσικό κομμάτι ώστε να μην χρειάζεται να βλέπω τις σημειώσεις μου μπροστά.

Θ: Ναι, θυμάμαι τη συναυλία αφιερωμένη στο έργο του Μίκη Θεοδωράκη. Ήσασταν υπέροχοι. Εξαιρετικοί. Εάν ήταν να διαλέξεις μεταξύ το επάγγελμά σου και τη μουσική, τι θα διάλεγες;

Θ: Τα τελευταία 5 χρόνια περίπου, έχω μια εταιρεία που πουλάει Lego μέσω του Διαδικτύου. Εκεί πουλάμε μεμονωμένα κομματάκια Lego ή ολόκληρα σετ. Πουλάω Lego σε όλο τον κόσμο. Συν τοις άλλοις, δουλεύω ως αναλυτής δεδομένων για μία διεθνή τράπεζα. Έχω και άλλα χόμπι όπως το μπάσκετ, το οποίο παίζω από την παιδική μου ηλικία και βέβαια τη μουσική. Αν έπρεπε να επιλέξω, θα ήταν μια δύσκολη επιλογή. Νομίζω ότι όταν όλα είναι σε ισορροπία, είναι άριστα. Όταν ήμουν νεότερος, ήθελα να ζήσω από τη μουσική. Αυτό όμως είναι και γίνεται όλο και πιο δύσκολο. Από την άλλη πλευρά με την πάροδο του χρόνου μπορεί να γίνει ρουτίνα κι έτσι η μαγεία μπορεί να χαθεί.

Κ: Εδώ και αρκετό καιρό φτιάξατε ένα υπέροχο μουσικό σχήμα, το Τρίο Γαλάνη, Οπάτα και Πανάτση, το οποίο είχε ξεκινήσει από την ορχήστρα «Ακρόπολις» και πολλές φορές παίζατε και στο «Ακρόπολις». Έχετε ένα υπέροχο ρεπερτόριο. Πες μας για το πώς ξεκινήσατε, για τις πρόβες που κάνετε, εκτός από την Πράγα, που παίζετε…

Θ: Τον Θωμά Γαλάνη τον γνωρίσαμε σε ένα γλέντι της ΕΚ Πράγας το 2017. Κανονίσαμε να βρεθούμε και να παίξουμε μαζί. Με τον Νίκο έχουμε συνηθίσει να παίζουμε μαζί, και όχι μόνο, παίζουμε και με άλλους μουσικούς για διασκέδαση και συζητήσεις για την μουσικη κ.λπ. Κάποτε έπαιζα και με τον Janis Qaraba ρεμπέτικο. Αυτή ήταν μια πολύτιμη εμπειρία για μενα. Ειδικά στο τρόπο παιξίματος που λέγεται μπασοκίθαρο που είναι η βάση αυτού του στυλ μουσικής. Έτσι βρεθήκαμε και με τον Θωμά Γαλάνη στο σπίτι του Νικου και κάναμε πρόβα. Ο Θωμάς μας ξάφνιασε με την υπέροχη φωνή και το διαφορετικό ρεπερτόριο που εδώ δεν είναι τόσο συνηθισμένο. Εκείνη την εποχή είχε ανοίξει ένα καινούργιο ελληνικό εστιατόριο Ταβερνα Όνος και εκεί ήθελαν τον Θωμά Γαλάνη για τραγουδιστή.

Και ετσι, επειδή δεν είχε άλλους μουσικούς, κάναμε δυο πρόβες και αρχίσαμε να παίζουμε εκεί ταχτικά. Από τότε μας καλούνε ταχτικά και σε άλλα εστιατόρια και εκδηλώσεις, όπως είναι η Ταβέρνα Μαργαρίτα και σίγουρα σε όλες τις εκδηλώσεις της ΕΚ Πράγας. Όταν ήμουν νεότερος, προετοιμαζόμουν πολύ ευσυνείδητα. Στην πραγματικότητα, προσπάθουσα κάθε μέρα να μελετάω στο όργανο για να μπορώ να παίζω κατά κάποιο τρόπο καλύτερα. Αυτό, φυσικά, ξεθώριασε με το χρόνο και την εμπειρία.

Σήμερα φαίνεται ότι μάλλον προσπαθούμε να συναντιόμαστε τακτικά και λόγω του αριθμού των τραγουδιών που παίζω διότι για να παίξω αυτό που δεν έχουμε παίξει

Το Τρίο από αριστερά Θωμάς Γαλάνης (φωνή), Θωμάς Οπάτα (κιθάρα), Νίκος Πανάτσης (μπουζούκι)

εδώ και πολύ καιρό χρειάζεται πρόβα. Συνήθως, το ρεπερτόριο το καθορίζουμε ανάλογα με το πού και σε τι κοινό θα παίξουμε. Αλλά συμβαίνει συχνά τελικά να παίζουμε κάτι εντελώς διαφορετικό από αυτό που είχαμε συμφωνήσει. Πρέπει, όμως, ο κάθε μουσικός να διατηρεί τον εαυτό του, να ακούει μουσική και να αντιλαμβάνεται όλες τις πιθανές εκδόσεις ενός τραγουδιού. Για μας είναι σημαντικό να είμαστε πάντα συγκεντρωμένοι και να δίνουμε προσοχή στην ποιότητα όταν παίζουμε ακόμα και εάν παίζουμε π.χ. μόνο για δύο τραπέζια.

Κ: Για να κλείσω, πες μας μερικές ιδέες σου για εκδηλώσεις της ΕΚ Πράγας που θα μπορούσαν να είναι ενδιαφέρουσες και για την τρίτη γενιά και τέταρτη γενιά Ελλήνων της ΕΚ Πράγας. Υπάρχει μία ιδέα του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΚ Πράγας, να φτιάξουμε μία ομάδα νέων γονέων με μικρά παιδιά στην Κοινότητά μας. Τι λες; Τι θα μπορούσαμε να προσφέρουμε σε σας τους νέους γονείς και στα παιδιά σας.

Θ: Για μένα, είναι σίγουρα μια καλή ιδέα. Έστω και μόνο επειδή και εμάς κάποιος μας πρόσεχε και μας 'οργάνωνε' όταν ήμασταν παιδια. Και θα ήταν μεγάλο κρίμα αν κάποιοι δεν συνέχιζαν να το κάνουν. Ποιοι πρέπει να το κάνουν ή με ποιο τρόπο να το κάνουνε τώρα δεν μπορώ να σου πω. Αλλά μπορούμε πιθανώς να συμφωνήσουμε να οργανώσουμε μαθήματα ελληνικών και μαθήματα χορού. Θα ήταν καλό να γίνει μία έρευνα, να ρωτήσουμε, να το συζητήσουμε με τους γονείς για να δούμε τι προτάσεις θα υπάρχουν.

Κ: Ευχαριστώ, Θωμά! Περιμένω να γίνεις πιο δραστήριος και στα δρώμενα της Κοινότητας εάν και προσφέρεις πολλά με τη μουσική σου.

Ο Θωμάς (3ος από αριστερά, με τη σύζυγο του και τον νουνό Νίκο Πανάτση να κρατάει τον γιόκα του Θωμά, Λουκάς.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΣΣΔ

ΑΝΑΣΤΑΣΗΣ Ι. ΓΚΙΚΑΣ

Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 2007
Από Οικοδόμος

Η μελέτη της ιστορίας και η προσέγγιση των ιστορικών γεγονότων και διαδικασιών είναι απαραίτητο να γίνονται με νηφαλιότητα και ψυχραιμία, χωρίς κραυγές κενές περιεχομένου. Επίσης είναι σημαντική η ματιά του ιστορικού – ερευνητή και από ποια οπτική γωνία εξετάζει, αναλύει και συνθέτει τα γεγονότα. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι και η τοποθέτησή τους στην εποχή που διαδραματίστηκαν αυτά.

Δεν είναι πολύς ο καιρός που ξεσηκώθηκε θύελλα αντιδράσεων και διαμαρτυριών από τις δηλώσεις Φίλη και ακόμη ακούμε τον απόηχο των κραυγών κάθε φορά που διατυπώνεται μία άποψη διαφορετική. Με αυτό τον τρόπο και σιγά σιγά παγιώνονται θέσεις και απόψεις που μοιάζουν σωστές, αλλά δεν είναι καθώς απορρέουν από μια αυθαίρετη και αντιεπιστημονική χρήση των προφορικών και γραπτών μαρτυριών και μια κατ' επιλογήν αξιοποίηση αρχειακού υλικού.

Οι απορίες μου για το αν υπήρξε γενοκτονία ή εθνοκάθαρση των Ποντίων και αν έγιναν εκκαθαρίσεις από τον Στάλιν με οδήγησαν στην μελέτη ενός διαφορετικού βιβλίου από αυτά που ευρέως κυκλοφορούν και στηρίζουν την επίσημη και κυρίαρχη ιστοριογραφική βιβλιογραφία. Πρόκειται για το βιβλίο του Αναστάση Ι. Γκίκα **«Οι Έλληνες στη διαδικασία οικοδόμησης του σοσιαλισμού στην ΕΣΣΔ.»**

Το βιβλίο αποτελείται από δέκα κεφάλαια και ο ιστορικός επιχειρεί να προσεγγίσει και να αναλύσει τα ζητήματα του Ποντιακού Ελληνισμού και τη στάση των Ελλήνων στην οικοδόμηση του σοσιαλισμού στη Σοβιετική Ένωση χρησιμοποιώντας ταξικά κριτήρια. Συγχρόνως επισημαίνει τα αναλυτικά/μεθοδολογικά προβλήματα που προκύπτουν από μια απόλυτη και ισοπεδωτική ταύτιση μιας εθνικής κοινότητας στο σύνολό της με την άρχουσα τάξη της. Η ιστορική εξέταση των ελληνικών κοινοτήτων της Νότιας Ρωσίας αποκλειστικά με εθνικά κριτήρια στην ουσία κρύβει τις ταξικές διαφορές που υπήρχαν μεταξύ του έλληνα κεφαλαιούχου και του έλληνα αγρότη, του έλληνα εργαζόμενου ή μικροεπαγγελματία και μάλιστα σε μια κοινωνία με έντονες ταξικές αντιθέσεις όπως ήταν η τσαρική Ρωσία του 19ου αι. Άλλωστε για τη συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων, ανεξάρτητα από εθνική προέλευση οι συνθήκες ήταν άθλιες.

Επιπλέον διευκρινίζει ότι η υπάρχουσα βιβλιογραφία ωραιοποιεί ή αποσιωπά το γεγονός πως η πλειοψηφία των Ποντίων που μετανάστευσε στα Ρωσικά παράλια του Εύξεινου Πόντου στο τέλος του 19ου αι. και τις αρχές του 20ου αι. ανήκε στα φτωχά λαϊκά στρώματα. Οι Ρωσοτουρκικοί πόλεμοι και οι επαναστατικές κινήσεις στα Βαλκάνια και στις Παραδουνάβιες ηγεμονίες οδήγησαν ένα σημαντικό αριθμό Ποντίων στη Ρωσία σε αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής αλλά και της παράλληλης ανάδειξης του ζητήματος της παλιννόστησης μετά την ίδρυση του ελληνικού κράτους.

Υπήρχε όμως και μια μερίδα Ποντίων πλουσίων που αναζητούσε νέες αγορές προκειμένου να αυξήσει την περιουσία της και βρήκε το κατάλληλο έδαφος στη τσαρική Ρωσία.

«Έτσι, λοιπόν, πρέπει να έχουμε υπόψη ότι οι σχετικές ιστορικές αναλύσεις κατά κανόνα, όταν μιλάνε για τους «Έλληνες της διασποράς», αναφέρονται ουσιαστικά σε μια χούφτα εχόντων και κατεχόντων και όχι στο σύνολο των μελών μιας παροικίας. Αυτό βέβαια μπορεί να οφείλεται και σε αντικειμενικούς μεθοδολογικούς περιορισμούς. Στο γεγονός δηλαδή, ότι κατά βάση το μόνο τμήμα του πληθυσμού το οποίο είχε την οικονομική δυνατότητα (καθώς και το προνόμιο της ευμάθειας) εκείνη την εποχή να αφήνει πίσω του αρχειακό υλικό και μαρτυρίες για τους μεταγενέστερους μελετητές δεν είναι άλλη από την αστική τάξη. Ο ιστοριογράφος όμως έχει την υποχρέωση να το λαμβάνει αυτό (την ταξική προέλευση της πληροφορίας δηλαδή) πάντοτε υπόψη προτού προβεί σε οποιαδήποτε αξιολόγηση ή ανάλυση του υλικού που τίθεται στη διάθεση του.»

Η αναφορά στην εθνική συνείδηση των ελληνικών πληθυσμών του Εύξεινου Πόντου αποτελεί κεντρικό σημείο σε σημαντικό τμήμα της σχετικής βιβλιογραφίας και περιστρέφεται κυρίως σε δύο άξονες: α) σε μια μεταφυσική ευθεία γραμμή που συνδέει την καταγωγή των ελλήνων κατοίκων του Πόντου στη Ρωσία το 19ο – 20ο αι. με τους αρχαίους έλληνες άποικους και β) σε μια επίσης μεταφυσική άποψη σχετική με τον προσδιορισμό του έθνους, το οποίο ορίζεται με έννοιες «καταγωγής και πεπρωμένων», « φυσικής κληρονομικότητας» και άλλα φυλετικά κριτήρια.

Η ύπαρξη, ωστόσο, των ελληνικών πληθυσμών στα ρωσικά παράλια του Εύξεινου Πόντου και στην περιοχή του Καυκάσου οφείλεται κατά κύριο λόγο στις συνέπειες των ρωσοτουρκικών πολέμων καθώς και στην εθνική πολιτική της Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Ακολούθησε ο εκρωσισμός των Ποντίων που δεν έγινε παντού και πάντοτε ομοιόμορφα. Η αντίθεση με τους Τούρκους συνετέλεσε στη διατήρηση της γλώσσας, της θρησκείας και του πατριωτισμού των ελλήνων του Πόντου, ενώ, όπου δεν υπήρχε, οι Έλληνες εκρωσίστηκαν.

Σχετικά με τις διάφορες εθνικιστικές κινήσεις που αναπτύχθηκαν ανάμεσα στους ελληνικούς πληθυσμούς της Ρωσίας αναφέρει ότι ήταν περισσότερο αποτέλεσμα συγκεκριμένων ιστορικών διαδικασιών

και πολύ λιγότερο προϊόν υποσυνείδητων πεποιθήσεων για το «ιστορικό πεπρωμένο του έθνους». Επομένως τα ζητήματα καταγωγής και «εθνικής συνείδησης» με τη μορφή που κυριαρχούν στην υπάρχουσα ιστοριογραφία, παρουσιάζουν - το λιγότερο - πολλά προβλήματα. Επιστρατεύονται κατ' αυτόν τον τρόπο προκειμένου να εξυπηρετήσουν γενικότερες ιδεολογικές και πολιτικές σκοπιμότητες βασιζόμενα σε ιστορικοφανείς μυθοπλασίες και όχι στην ιστορική πραγματικότητα…

Είναι γεγονός βέβαια ότι στις αρχές του 20ου αι. υπήρξε έντονη κινητικότητα γύρω από θέματα δημιουργίας πολιτικής οργάνωσης των Ποντίων σε εθνική βάση ενώ παράλληλα προωθούνταν εκδοτικές προσπάθειες από το εμπορικό κεφάλαιο στη Ρωσία. Όμως η καλλιέργεια του εθνικισμού στους εργαζόμενους ομογενείς και η προσπάθεια οργάνωσης τους σε εθνική και όχι ταξική βάση προσέφερε πολλά οφέλη στην αστική τάξη. Ανακριβείς θεωρούνται και απόψεις που θέλουν τους ελληνικούς πληθυσμούς να τηρούν παθητική ή αδρανή στάση κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, διότι έκτροπα έγιναν από όλες τις εθνότητες και επιπλέον οι κινήσεις της ελληνικής ηγεσίας της Οδησσού άφηναν εκτεθειμένους τους πληθυσμούς του Πόντου στην τουρκική επιθετικότητα.

«Ξετυλίγοντας, λοιπόν, πτυχές της Ιστορίας, καταδικασμένες είτε στη λήθη είτε στη διαστρέβλωση από την κυρίαρχη ιστοριογραφία, αρχίζει σιγά – σιγά, βαθμιαία αλλά συστηματικά, να αποδομείται η ιδεαλιστική/μεταφυσική εικόνα της ιστορικής πορείας του ποντιακού ελληνισμού ως απόρροια «φυλετικών πεπρωμένων». Ακολούθως, βλέπουμε πως η διαμόρφωση της «εθνικής συνείδησης», των «εθνικών χαρακτηριστικών», της «εθνικής φιλίας» και έχθρας vis-a-vis άλλες εθνότητες, κ.λπ., που πραγματοποιήθηκε συνεπεία συγκεκριμένων ιστορικοπολιτικών διαδικασιών που στην πορεία συνέθεσαν και αποκρυστάλλωσαν τη μορφή και το περιεχόμενό τους.

Αναδεικνύονται τέλος οι ταξικές αντιθέσεις που διαμορφώθηκαν αντικειμενικά ανάμεσα στις εθνικές μειονότητες και καταρρέει ο μύθος της ταύτισης των συμφερόντων μιας μικρής μερίδας εχόντων και κατεχόντων (της εκμεταλλεύτριας τάξης, της αστικής και των μεγάλων γαιοκτημόνων) με το σύνολο ενός λαού, των εκμεταλλευόμενων τάξεων, των εργατών και των αγροτών. Η διαμετρική αυτή αντίθεση μεταξύ των συμφερόντων των κοινωνικών τάξεων θα γινόταν όλο και πιο φανερή – επιζητώντας ολοένα και πιο ριζοσπαστικές λύσεις – όσο οι ταξικές αντιθέσεις οξύνονταν στην πορεία προς την επανάσταση…»

Στη συνέχεια της μελέτης παρουσιάζεται ο Ποντιακός Ελληνισμός της Ρωσίας κατά την περίοδο της Οκτωβριανής Επανάστασης, του εμφυλίου και της ξένης στρατιωτικής ιμπεριαλιστικής επέμβασης. Δεν μπορεί να υπολογισθεί με ακρίβεια η έκταση της συμμετοχής των Ελλήνων στις επαναστατικές διαδικασίες. Η άποψη που κυριαρχεί είναι ότι ο εθνικισμός υπερίσχυσε της ταξικής συνείδησης. Το εθνικό στοιχείο χρησιμοποιήθηκε ως ιδεολογικό μέσο για να κινητοποιηθούν πολλοί – όχι μόνο Έλληνες – προκειμένου να εξυπηρετηθούν τα συμφέροντα των διαφόρων αστικών τάξεων της περιοχής. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια η ελληνική αστική τάξη διεκδίκησε πολιτική έκφραση ζητώντας αυτονομία και ανεξαρτησία των Ελλήνων του Πόντου. Πολλοί όμως ήταν οι Έλληνες προλετάριοι που συμμετείχαν ενεργά στην επανάσταση στο πλευρό των Μπολσεβίκων, που εντάχθηκαν στον Κόκκινο Στρατό, που εκλέχτηκαν στα τοπικά Σοβιέτ και σε άλλα όργανα εξουσίας και συνεργάστηκαν στον τομέα της διαφώτισης υπερασπίζοντας και διαδίδοντας τις κομμουνιστικές θέσεις και αρχές.

Πολλοί όμως ήταν και οι Έλληνες Πόντιοι που τοποθετήθηκαν εναντίον της επανάστασης και συνεργάστηκαν με τους αντιπάλους της.

Εύλογο είναι το ερώτημα για τη στάση των Μπολσεβίκων στους Έλληνες αυτή την περίοδο. Υποστηρίζει ο ιστορικός επικαλούμενος δεκάδες μαρτυρίες αυτοπτών μαρτύρων ότι δεν υπήρξαν διώξεις εθνικού χαρακτήρα. Οι Μπολσεβίκοι αντιμετώπισαν τους αντιπάλους τους με ταξικά κριτήρια και είναι αυθαίρετη η ταύτιση των συμφερόντων της αστικής τάξης με τα συμφέροντα της μεγάλης πλειοψηφίας των φτωχών λαϊκών στρωμάτων.

Ως προς το πρόβλημα των προσφύγων και την αναφορά σε αυτό της συντριπτικής πλειοψηφίας της σχετικής βιβλιογραφίας επιρρίπτει ευθύνες στις κινήσεις της ελληνοποντιακής ηγεσίας για τους χειρισμούς της και αποκαλύπτει ότι όλη αυτή η εμπόλεμη κατάσταση έγινε αντικείμενο εκμετάλλευσης από την πολιτική και οικονομική ηγεσία του Πόντου, η οποία δεν δίστασε να πλουτίσει εκμεταλλευόμενη το φόβο και τις ανησυχίες των συμπατριωτών τους, που πολλές φορές η ίδια καλλιέργησε. Καταγγέλλει μάλιστα τις κινήσεις αυτές ανεξάρτητα αν έγιναν από αμέλεια ή σκοπιμότητα ως υπεύθυνες για «ένα πραγματικό έγκλημα, άγνωστο εν πολλοίς ως τις μέρες μας», χωρίς να παραλείψει να αναφέρει την άμεση κινητοποίηση των ελληνικών τμημάτων του Κομμουνιστικού Κόμματος με τη διενέργεια εράνων υπέρ των προσφύγων και την οργάνωση ειδικών επιτροπών για την βοήθεια τους.

Επιμένει να διευκρινίζει στην ανάλυσή του ότι οποιαδήποτε εχθρική στάση των ντόπιων πληθυσμών εναντίον μιας μερίδας Ελλήνων της Ν. Ρωσίας είχε να κάνει σε μεγάλο βαθμό με τη θέση τους στο εκμεταλλευτικό σύστημα της τσαρικής Ρωσίας.

Πολύ σημαντική είναι η ενότητα που αναφέρεται στην επέμβαση των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων εναντίον των επαναστατημένων λαών της Ρωσίας και ιδιαίτερα στη συμμετοχή του ελληνικού εκστρατευτικού σώματος στην Ουκρανία και στην κατασταλτική του δράση παρουσιάζοντας πτυχές των συνεπειών της Ουκρανικής εκστρατείας λιγότερο προβεβλημένες.

Μεγάλο ενδιαφέρον έχει η παράθεση στοιχείων για τη στάση των ελλήνων φαντάρων οι οποίοι είτε αρνήθηκαν να εκτελέσουν τις διαταγές και φυλακίστηκαν είτε λιποτάκτησαν είτε αυτομόλησαν είτε αρνήθηκαν να πολεμήσουν συντεταγμένα. Καταρρίπτει έτσι τον μύθο για την εθνικοφροσύνη και τον αντικομμουνισμό των ελλήνων στρατιωτών του εκστρατευτικού σώματος και σημειώνει την επίδραση των ελλήνων κομμουνιστών με την ελληνική Κομμουνιστική Ομάδα Οδησσού.

Στις πτυχές και στα ζητήματα της πορείας του Πόντου την εποχή του ιμπεριαλισμού εξετάζονται οι ιστορικές διαδικασίες που αναδείχτηκαν στην περιοχή του Πόντου κατά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ανάμεσα στα πολλά και σημαντικά στοιχεία που παραθέτει ας προσέξουμε πώς καλλιεργήθηκε η ιδέα του ομόθρησκου και του ομόφυλου και πώς οι διάφοροι λαοί της περιοχής οδηγήθηκαν να ακολουθούν ηγεσίες που είχαν αυτά τα χαρακτηριστικά αλλά δεν είχαν τα ίδια ταξικά χαρακτηριστικά ούτε τα ίδια ταξικά συμφέροντα. Έτσι όχι απλά μπήκε φραγμός στους κοινούς ταξικούς αγώνες των Τούρκων, των Εβραίων, των Αρμενίων, των Ελλήνων εργατών και αγροτών αλλά έφερε σφαγές χιλιάδων αμάχων και αλληλοσφαγές των λαών.

Αναλύεται επίσης το κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο που ανέδειξε τους Νεότουρκους και παρουσιάζεται η ευνοϊκή αντιμετώπιση τους από την ηγεσία της μητροπολιτικής Ελλάδας εξ αιτίας των

δικαιωμάτων που διεύρυνε ή κατοχύρωνε η άρχουσα τάξη. Όμως η τουρκική αστική τάξη διεκδικούσε πλέον και αυτή το δικό της έθνος-κράτος. Επομένως το εθνικό ζήτημα ήταν αλληλένδετο με το ζήτημα της κυριαρχίας της τουρκικής αστικής τάξης σε έναν γεωγραφικό χώρο που θεωρούσε δικό της και τον διεκδικούσε από τους λαούς που τον κατοικούσαν αλλά δεν ήταν Τούρκοι. Ανάμεσά τους και οι Έλληνες. Οι Νεότουρκοι κατέληξαν να προωθήσουν τα συμφέροντά τους συμμαχώντας με το γερμανικό ιμπεριαλισμό.

«Το πρόβλημα της ιμπεριαλιστικής πολιτικής της Γερμανίας, καθώς και της ανερχόμενης ντόπιας αστικής τάξης της Τουρκίας, δεν αναγόταν σε φυλετικά ή θρησκευτικά κριτήρια, αλλά σε καθαρά οικονομικά και πολιτικά[…] Κοινός αντίπαλος; Το ελληνικό (και αρμένικο) κεφάλαιο.

Η βίαιη εκτόπιση ή εξολόθρευση ολόκληρων λαών προς εξυπηρέτηση των συμφερόντων του ιμπεριαλισμού δεν ήταν βέβαια κάτι πρωτόγνωρο[…]

Η στάση του γερμανικού ιμπεριαλισμού έναντι των ελληνικών πληθυσμών της Τουρκίας είχε να κάνει τέλος και με τις προετοιμασίες του πρώτου αναφορικά με τον επερχόμενο πόλεμο…»

Γεννιέται λοιπόν το ερώτημα για την αντιμετώπιση και διαχείριση της διαμορφούμενης κατάστασης από την ποντιακή ηγεσία.

Οι γνώμες και οι τάσεις στο θέμα της αυτονόμησης ήταν πολλές και υπήρχαν ενδογενείς αντιθέσεις στις ποντιακές οργανώσεις. Σημαντικό ρόλο έπαιζαν και τα εμπορικά συμφέροντα διαφόρων κύκλων της άρχουσας τάξης.

Πολλοί ερευνητές συνέδεσαν το ζήτημα της ανεξαρτησίας του Πόντου με την Οκτωβριανή Επανάσταση αλλά και τις επιδιώξεις του ελληνικού κεφαλαίου στην ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου και του Καυκάσου. Οι χειρισμοί που ακολουθήθηκαν έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στις μετέπειτα εξελίξεις και στην κατάληξη του ποντιακού ζητήματος. Οι επιλογές πάντως της ελληνικής και της ποντιακής ηγεσίας διαμορφώθηκαν κυρίως μετά τη νίκη των δυνάμεων της Αντάντ στον πόλεμο.

Ένα σημαντικό κεφάλαιο αφορά τη στάση της σοβιετικής εξουσίας στην οποία το σύνολο σχεδόν της βιβλιογραφίας αποδίδει σημαντικό μέρος της ευθύνης για την καταστροφή του Πόντου. Ο ιστορικός υποστηρίζει ότι από το 1922 και μετά παρατηρείται μια συστηματική προσπάθεια μετατόπισης των ευθυνών, με σκοπό την τελική αποσιώπησή τους για την καταστροφή του Πόντου και της Μ. Ασίας, στους κομμουνιστές, ντόπιους και διεθνείς.

Με μια σειρά σημαντικών στοιχείων ο συγγραφέας επιχειρεί να καταγράψει και να ερμηνεύσει τη στάση της νεαρής σοβιετικής εξουσίας και κυρίως εκείνη της σοβιετοτουρκικής προσέγγισης. Παραθέτει και τις προσπάθειες προσέγγισης τόσο της Ελλάδας όσο και των Ποντίων από τη μεριά των μπολσεβίκων, που όμως δεν απέδωσαν. Αναφέρει και το περιστατικό της συνάντησης του σοβιετικού απεσταλμένου με τον Γιάννη Κορδάτο, που έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς απαντά σε πολλά ερωτήματα σχετικά με τη στάση των Σοβιέτ έναντι της Τουρκίας εκείνη την περίοδο.

«Αποκλειστικά υπεύθυνοι της τραγικής κατάληξης του ζητήματος του Πόντου δεν ήταν άλλοι από:

α) Τον ενδοαστικό ανταγωνισμό που αναπτύχθηκε μεταξύ των εθνικών αστικών τάξεων στην καταρρέουσα Οθωμανική Αυτοκρατορία (του ανερχόμενου τουρκικού αστικού εθνισμού από τη μία και του έως τότε κυρίαρχου ελληνικού κεφαλαίου από την άλλη)

β) Τις επιλογές της ελληνοποντιακής πολιτικοοικονομικής και θρησκευτικής ηγεσίας σχετικά με την πορεία του ζητήματος του Πόντου, και

γ) το διεθνή ιμπεριαλισμό, τους σχεδιασμούς και τις επιδιώξεις του στην περιοχή.

Όλοι αυτοί οι παράγοντες χρησιμοποίησαν τους ντόπιους πληθυσμούς προς εξυπηρέτηση ιδίων συμφερόντων»

Τα αποτελέσματα αυτών των πολιτικών είναι γνωστά όπως και η στάση των αστικών κομμάτων στην Ελλάδα απέναντι στους πρόσφυγες.

Τι γινόταν όμως με τους Έλληνες που παρέμειναν στη Σοβιετική Ένωση; Ποια η σχέση τους με τη νέα σοβιετική εξουσία; Οι αναφορές της εποχής κάνουν λόγο για τη συμμετοχή των Ελλήνων στις λεγόμενες «εργατικές ομάδες κρούσης» που ήταν πρωτοπόρα τμήματα της εργατικής τάξης σε διάφορους χώρους δουλειάς. Ο στόχος της σοβιετικής εξουσίας ήταν η δυνατότητα αρμονικής συνύπαρξης μεταξύ των ιδιαίτερων εθνικών ταυτοτήτων και η ανάδειξη της σοβιετικής κουλτούρας σε πανενωσιακό επίπεδο. Είναι αναληθές ότι η σοβιετική ηγεσία ακολούθησε αφομοιωτική πολιτική στις εθνικές μειονότητες.

Ως προς τους Έλληνες οι σοβιετικοί πήραν μέτρα υλικής στήριξης φροντίζοντας για την αποκατάσταση των προσφύγων και χορηγώντας πιστώσεις για την ανάκαμψη των αγροτικών οικονομιών στις ελληνικές περιοχές. Οι σοβιετικές αρχές ενθάρρυναν τη σύσταση ελληνικών συλλόγων και πολιτιστικών κέντρων. Οι ελληνικές κοινότητες κατόρθωσαν να αναπτυχθούν πολιτιστικά και να καλλιεργήσουν τα ήθη και τα έθιμά τους. Κτίστηκαν πολλά ελληνικά σχολεία και καθιερώθηκε η δημοτική ως κύρια γλώσσα διδασκαλίας. Οι ενήλικες αναλφάβητοι μορφώνονταν στη μητρική τους γλώσσα και γενικά περιοχές με συγκεντρωμένους ελληνικούς πληθυσμούς αναδείχτηκαν σε σημαντικές εστίες πολιτιστικής δραστηριότητας.

Παρ' όλα αυτά πολλοί Έλληνες ήθελαν να μεταναστεύσουν στην Ελλάδα στη δεκαετία του 1920 και αυτή η επιθυμία παρερμηνεύτηκε και αποδόθηκε σε καταπιέσεις και διώξεις.

«Συμπληρωματικά…δεν πρέπει να λησμονούμε και τα εξής:

α) Πως ένα μεγάλο τμήμα των Ελληνοποντίων που επιθυμούσε να μεταναστεύσει στην Ελλάδα ήταν πρόσφυγες του Πόντου, άνθρωποι οι οποίοι κατέφυγαν στα ρωσικά παράλια ως ενδιάμεσο σταθμό προς τον τελικό προορισμό τους: την Ελλάδα. Επομένως, για ένα εκτεταμένο χρονικό διάστημα, το οποίο παρατεινόταν συνεχώς από την άρνηση της ελληνικής κυβέρνησης να τους δεχτεί, οι πληθυσμοί αυτοί δεν θεωρούσαν την κατάστασή τους μόνιμη.

β) Πως όντας ουσιαστικά «πληθυσμοί εν αναμονή» ήταν επόμενο η συμμετοχή τους στην κοινωνικοπολιτική ζωή της χώρας να είναι σχετικά περιορισμένη…»

Ορισμένοι ιστοριογράφοι είδαν ως επίθεση εναντίον των θρησκευτικών και πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων των εθνοτήτων και ειδικά των Ελλήνων την πολιτική που εφάρμοσε η σοβιετική εξουσία για πλήρη διαχωρισμό κράτους και εκκλησίας και την ανεξιθρησκεία.

Νέα δεδομένα εμφανίζονται την εποχή της Νέας Οικονομικής Πολιτικής με όξυνση των ταξικών αντιθέσεων και των πολιτικών αντιπαραθέσεων. Αυτή την εποχή, 1921 1926, το ελληνικό κεφάλαιο ανακάμπτει και επαναδραστηριοποιείτε. Το ίδιο συμβαίνει και με τους μεγάλους Έλληνες γαιοκτήμονες. Πολλοί κατάφεραν να συγκεντρώσουν σημαντικές ποσότητες ξένου συναλλάγματος καθώς με τη νομοθεσία για τη ΝΕΠ είχε αφεθεί ελεύθερο το εμπόριο. Η αποταμίευση σε συνάλλαγμα ήταν μια από τις αιτίες που συνελήφθησαν πολλοί Έλληνες καθώς απαγορευόταν στην ΕΣΣΔ η κατοχή συναλλάγματος.

Αυτή η οικονομική επανάκαμψη της αστικής τάξης στη Σοβιετική Ένωση

αποτέλεσε και ισχυρό παράγοντα εναντίον της επανάστασης που συνδυάστηκε με τον εθνικισμό. Δίνονται οι προβληματισμοί σχετικά με την πολιτική που ακολούθησε η σοβιετική πολιτική στο θέμα των εθνοτήτων και γίνεται αναφορά στη δράση ένοπλων εθνικιστικών ομάδων που στηρίζονταν άμεσα ή έμμεσα από αστικές κυβερνήσεις του εξωτερικού με στόχο την ανατροπή της σοβιετικής εξουσίας.

Στη δεκαετία του 1920 οι Έλληνες συμμετείχαν στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Σοβιετικής Ένωσης και ιδιαίτερα σε περιοχές με εργατικό και αγροτικό ελληνικό πληθυσμό και αναβαθμίστηκε το βιοτικό τους επίπεδο σε σημαντικό βαθμό. Πολύ υψηλά θεωρούνται και τα επίπεδα ένταξης τους στο Κομμουνιστικό Κόμμα.

Ένα από τα πιο σημαντικά κεφάλαια του βιβλίου είναι εκείνο που αναφέρεται στη διαδικασία της κολεκτιβοποίησης καθώς θεωρείται ένα από τα λίγα ιστορικά γεγονότα που έχουν προκαλέσει «μένος, διαστρέβλωση και ισοπεδωτική πολεμική. Και όμως, η συντριπτική πλειοψηφία των αστικών αναλύσεων φαίνεται να αγνοεί πως η διαδικασία μετασχηματισμού στον τύπο και οργάνωση της αγροτικής παραγωγής δεν αποτελούσε αποκλειστικό φαινόμενο της οικοδόμησης του σοσιαλισμού στην ΕΣΣΔ».

Ξεκινώντας με μια ιστορική αναδρομή του κινήματος της κολεκτιβοποίησης από τα τέλη του 18ου αι. στην Αγγλία και εξηγώντας πώς αυτή η διαδικασία έγινε στον καπιταλισμό και πώς στον σοσιαλισμό προχωράει στα αίτια και στους παράγοντες που επέβαλαν την αναδιοργάνωση της αγροτικής παραγωγής στη Σοβιετική Ένωση. Μελετά το φαινόμενο αυτό στην πρακτική του εφαρμογή και δεν διστάζει να δηλώσει ότι κατά την πραγματοποίηση της έγιναν παρατυπίες, υπερβολές, αυθαιρεσίες.

«Έγιναν παρατυπίες, υπερβολές, αυθαιρεσίες κατά τη διάρκεια της κολεκτιβοποίησης; Η απάντηση είναι πως ναι έγιναν. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τοπικές αρχές και κομματικές οργανώσεις, επέδειξαν «υπερβάλλοντα» ζήλο, αγνοώντας, παρερμηνεύοντας, ή ακόμα και παραβιάζοντας κατάφωρα τις οδηγίες και τους κανόνες για την κολεκτιβοποίηση που είχαν εκπονηθεί μετά από πολλές συζητήσεις και προγραμματισμό από την κεντρική σοβιετική εξουσία.»

Εξετάζει την κολεκτιβοποίηση ως πεδίο έντονης ταξικής πάλης και σε συνδυασμό με τον εθνικισμό και τον τρόπο που τον εκμεταλλεύτηκαν οι αντεπαναστατικές δυνάμεις και ιδιαίτερα στις παραμεθόριες περιοχές καθώς και τις αδυναμίες των κομμουνιστών να τις αντιμετωπίσουν.

Μέσα σε αυτή τη σκληρή ταξική σύγκρουση οι Έλληνες βρέθηκαν στο επίκεντρο της ταξικής πάλης. Πολλοί ήταν αυτοί που έσπευσαν να βοηθήσουν, πρωτοστάτησαν στη δημιουργία ελληνικών κολχόζ και διακρίθηκαν για τη δουλειά τους, αλλά και πολλοί ήταν εκείνοι που κατείχαν μεγάλες ιδιοκτησίες και βλέποντας ότι είχαν πολλά να χάσουν πολέμησαν τα νεοϊδρυθέντα κολχόζ υπονομεύοντας τα με διάφορους τρόπους.

Το ίδιο σημαντική ήταν η συμμετοχή των Ελλήνων εργαζομένων της Σοβιετικής Ένωσης στη διαδικασία της εκβιομηχάνισης και της μάχης που δόθηκε για την εκπλήρωση του πρώτου πεντάχρονου πλάνου.

Η δεκαετία του 1930 δίνεται μέσα από τις προκλήσεις και τις προοπτικές που ανοίγονταν αλλά και τους προβληματισμούς γύρω από τη σοβιετική πολιτική στο θέμα των εθνοτήτων.

Αναλύονται οι αλλαγές εκείνες που πραγματοποιήθηκαν και κατά καιρούς παρερμηνεύτηκαν και διαστρεβλώθηκαν. Μέσα σε αυτές εντάσσεται και η μείωση των ελληνικών εθνικών σοβιέτ. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην οδηγία του Στάλιν και στη φιλολογία περί εθνικών εκκαθαρίσεων που αναπτύχθηκε γύρω από αυτήν υποστηρίζοντας ότι αυτή δεν μπορεί να μελετάται ξεκομμένη από το γενικότερο πλαίσιο της ιστορικής πραγματικότητας και από το ειδικότερο περιεχόμενό της.

Το μέτρο της μετεγκατάστασης και τα αίτια που οδήγησαν στη λήψη δραστικών αποφάσεων για ορισμένα τμήματα του πληθυσμού και για τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιήθηκε είναι επίσης μια πολύ ενδιαφέρουσα ενότητα.

Παρουσιάζει επίσης τα αίτια και τις παρερμηνείες για τη μεταναστευτική τάση των Ελλήνων της ΕΣΣΔ στη δεκαετία του 1930. Δεν αρνείται διώξεις που έγιναν εναντίον Ελλήνων. Ξεκαθαρίζει όμως για μια ακόμα αφορά ότι οι λόγοι της δίωξης είχαν να κάνουν με κριτήρια ταξικά και όχι εθνικά. Η ένοπλη αντεπαναστατική δράση, η παράνομη αγοραπωλησία συναλλάγματος, η μαύρη αγορά, οι οικονομικές και διοικητικές καταχρήσεις ήταν μερικοί από τους λόγους αυτούς και αφορούσαν εξατομικευμένες περιπτώσεις όχι συλλογικές ή εθνικές.

Αναδεικνύει ένα ακόμα θέμα που θεωρεί ότι η κυρίαρχη ιστοριογραφία έχει θάψει, την ανάπτυξη του πολιτικού, οικονομικού και πολιτιστικού επιπέδου της εργατικής τάξης τη δεκαετία του 1930. Αναφέρεται και ειδικά στους Έλληνες οι οποίοι σε μεγάλο ποσοστό απέκτησαν αυτή την εποχή ανώτατη μόρφωση.

Στο ζήτημα των διώξεων του 1937/1939 κάνει μια εισαγωγή στα αίτια και προσπαθεί να απαντήσει σε ερωτήματα όπως γιατί έγιναν, ποιους αφορούσαν, τη διάσταση ανάμεσα στο μύθο και στην πραγματικότητα.

«Σε γενικές γραμμές, η διαστρέβλωση της ιστορικής πραγματικότητας γύρω από αυτές τις διώξεις πραγματοποιήθηκε σε δύο κυρίως άξονες: α) το χαρακτήρα των διώξεων και β) την έκταση τους. Μια πρόσφατη έρευνα Αμερικανών ιστορικών στα κρατικά αρχεία της ΕΣΣΔ, που δημοσιεύτηκε στο American Historical Review (όπως και στο L' Historie του Εθνικού Κέντρου Επιστημονικής Έρευνας της Γαλλίας), προσφέρει μια σειρά ακράδαντων στοιχείων που αποδομούν από τα θεμέλια τους τις διάφορες «θεωρίες» περί εθνοκάθαρσης των μειονοτήτων στην ΕΣΣΔ. Η έρευνα αυτή κατέληξε συμπερασματικά πως η λεγόμενη «περίοδος της τρομοκρατίας» (αναφέρονται στην περίοδο 1936 – 1940) «στόχευε κυρίως στις ελίτ παρά στις εθνικές ομάδες αυτές καθαυτές». Επηρέασε δηλαδή μέλη εθνοτήτων τα οποία ανήκαν στη διοικητική και οικονομική ελίτ (και τα οποία αντιμετώπιζαν κατηγορίες διαφθοράς, κατάχρησης εξουσίας, κλπ.), λόγω της θέσης που κατείχαν και όχι εξ αιτίας της καταγωγής τους…»

Ακολουθεί μια παρένθεση στην οποία γίνεται σύντομη επισκόπηση του ποινικού συστήματος της ΕΣΣΔ, που «τη δεκαετία του 1930 αποτελούνταν από ένα σωφρονιστικό δίκτυο, το οποίο περιλάμβανε: 1. Τις φυλακές, 2. Τα στρατόπεδα εργασίας (Gulag), 3. Τις «αποικίες εργασίας» και 4. Τις ειδικές ανοικτές ζώνες.» Η παρένθεση κλείνει με την παράθεση στοιχείων από πρόσφατη αρχειακή έρευνα γύρω από την εκπαιδευτική – πολιτιστική δραστηριότητα στα Gulag. Είναι άξιο αναφοράς ότι τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής παρουσιάστηκαν στο περιοδικό Canadian Slavonic Papers (τεύχος Σεπτεμβρίου – Δεκεμβρίου 2004) και υπήρξαν αποκαλυπτικά ακόμα και για τον ίδιο τον ερευνητή που τη διεξήγε.

Επιπλέον θεωρεί χρήσιμη μια συνοπτική συγκριτική προσέγγιση των δύο ιστορικών περιόδων που ονομάστηκαν από την μετέπειτα ιστοριογραφία ως περίοδοι «Τρομοκρατίας» και αφορά το διάστημα 1793 – 1794 στη Γαλλία και το 1936 –

1939 στην ΕΣΣΔ, τονίζοντας ότι και οι δύο περιπτώσεις βαφτίστηκαν έτσι από τους αντίστοιχους ταξικούς αντιπάλους των δύο επαναστάσεων.

Ως προς τις διώξεις θέτει πάλι το ερώτημα αν παρατηρήθηκαν παρατυπίες, αυθαιρεσίες και λάθη και παραβιάσεις των σοβιετικών νόμων. Η απάντηση του είναι θετική διευκρινίζοντας όμως ότι αυτές ήταν οι εξαιρέσεις στον κανόνα και ότι δεν υιοθετήθηκαν ούτε έγιναν ποτέ αποδεκτά ως μέρος της κεντρικής πολιτικής της σοβιετικής εξουσίας, η οποία και τις καταδίκασε με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο αν και το σύνολο της βιβλιογραφίας το αποσιωπά ή το αποδίδει σε άρση της εύνοιας του Στάλιν σε συγκεκριμένα πρόσωπα.

Ειδικότερα τον απασχολεί η μορφή και η έκταση των διώξεων στους ελληνικούς πληθυσμούς της ΕΣΣΔ γι' αυτό αναζητεί τα πραγματικά αίτια και το περιεχόμενο των διώξεων, τα ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία τους επιμένοντας στον ταξικό προσανατολισμό των κινήσεων των σοβιετικών αρχών.

Δεν παραλείπει να αναφερθεί στο μεγάλο πατριωτικό πόλεμο και στη συμμετοχή ή όχι των Ελλήνων στον αντιφασιστικό αγώνα. «Πώς εντάχθηκαν οι Έλληνες της Σοβιετικής Ένωσης στον αγώνα κατά του φασισμού; Όσοι είχαν τη σοβιετική υπηκοότητα πολέμησαν στο μέτωπο μέσα από τις γραμμές του Κόκκινου Στρατού όπως όλοι οι σοβιετικοί πολίτες ανεξαρτήτως εθνικότητας. Από τους Έλληνες δίχως σοβιετική υπηκοότητα (δηλαδή με ελληνικό, ανανεωμένο ή όχι διαβατήριο), ένας αριθμός κατατάχτηκε εθελοντικά, ένας άλλος εντάχτηκε στο παρτιζάνικο κίνημα, μια σημαντική μερίδα ρίχτηκε στη μάχη της παραγωγής και μια άλλη έμεινε ουσιαστικά αμέτοχη… Σημαντική ήταν η συμβολή των Ελλήνων κομμουνιστών – και ιδιαίτερα των Ελλήνων νέων κομσομόλων – που πολέμησαν με απαράμιλλο ενθουσιασμό και ηρωισμό στα διάφορα πεδία του πολέμου…»

Υπήρχαν βέβαια και οι εξαιρέσεις εκείνων των Ελλήνων που ασχολήθηκαν με τη μαύρη αγορά ή συμμετείχαν σε φιλοφασιστικές οργανώσεις πολεμώντας στο πλευρό των Ναζί εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης.

Δύο επίσης σοβαρά θέματα που θίγονται και παρατίθενται οι λόγοι για τους οποίους η σοβιετική κυβέρνηση προχώρησε στην απόφασή τους είναι οι μετεγκαταστάσεις ανθρώπων από τον τόπο τους σε άλλες περιοχές της ΕΣΣΔ. Τονίζεται ο αμυντικός χαρακτήρας των μέτρων και όχι ο κατασταλτικός.

«Υπήρξε «γενοκτονία των Ελλήνων επί Στάλιν»; Τα πληθυσμιακά δεδομένα δεν υποστηρίζουν αυτή την άποψη. Πράγματι, η αφερεγγυότητα του ιδεολογήματος περί «μαζικών διώξεων» και «γενοκτονίας» αναδεικνύεται και από τη συνεχόμενη αυξητική πορεία του συνολικού αριθμού των Ελλήνων στην ΕΣΣΔ, η οποία σε καμιά απολύτως περίοδο δεν παρουσιάζει μείωση ή στασιμότητα[…] Η αφερεγγυότητα των ισχυρισμών της κυρίαρχης ιστοριογραφίας αποδεικνύεται επιπλέον από την ίδια την πορεία των Ελλήνων στην ΕΣΣΔ και την καταξίωσή τους μέσα σε όλα σχεδόν τα πεδία της ανθρώπινης δραστηριότητας»

Στην κατακλείδα του βιβλίου ο ιστορικός εκθέτει τις σκέψεις του και τους προβληματισμούς του σχετικά με την αναθεώρηση της ιστορίας και την προσπάθεια που γίνεται να εξισωθεί ο φασισμός με το σοσιαλισμό, θεωρώντας την ουσιαστικό στοιχείο της αντικομμουνιστικής προπαγάνδας. Στα πλαίσια αυτά υιοθετείται και η ανάλογη μεθοδολογική προσέγγιση που έχει την τάση να αποσπά το μερικό από το γενικό και να το αναδεικνύει σε απόλυτη αλήθεια και προτείνει μια πιο προσεκτική εξέταση των πηγών από τις οποίες εκπορεύονται τα διάφορα αντικομμουνιστικά ιδεολογήματα. Αντί επιλόγου επιλέγει να μας παρουσιάσει τη Ρωσία στις συνθήκες παλινόρθωσης του καπιταλισμού και τη θέση των Ελλήνων εκεί σήμερα.

Το βιβλίο διανθίζεται από πλήρεις ανταποκρίσεις του Δ. Λιάσκοβα για το Ριζοσπάστη το 1935, μέσα από τις οποίες ο αναγνώστης θα πληροφορηθεί γεγονότα άγνωστα στην επίσημη ιστορία. Εξίσου συναρπαστικές και αυθεντικές οι ανταποκρίσεις από τη Σοβιετική Ένωση του 1920 της Αμερικανίδας δημοσιογράφου Anne – Louise Strong. Πλούσιο αρχειακό υλικό με παρένθετες παρουσιάσεις σημαντικών σοβιετικών και διεθνών κειμένων, μαρτυριών και φωτογραφιών.

Ένα αξιόλογο ιστορικό βιβλίο που παρουσιάζει άγνωστες πτυχές από την ιστορία του Ποντιακού Ελληνισμού και των συνθηκών οικοδόμησης του σοσιαλισμού στη Σοβιετική Ένωση αλλά και προσφέρεται για προβληματισμό και σκέψη σχετικά με ό,τι μας μεταδίδεται και μας παρουσιάζεται σαν αληθινό. Μια διεισδυτική και αναλυτική εργασία που «στοχεύει σε μια μαρξιστική και επιστημονικά τεκμηριωμένη προσέγγιση ιστορικών γεγονότων και διαδικασιών, μακριά τόσο από εξιδανικευμένες ωραιοποιήσεις όσο και από ισοπεδωτικούς μηδενισμούς, η οποία θα συμβάλει …στην περαιτέρω μελέτη και ανάλυσή τους.»

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΗΝ ΑΓΩΝΙΣΤΡΙΑ ΕΛΕΝΗ ΚΑΤΣΗ-ΠΑΧΗ

ΟΣΑ ΠΡΟΛΑΒΑΜΕ ΝΑ ΠΟΥΜΕ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΕΝΗ ΚΑΤΣΗ-ΠΑΧΗ

ΑΝΝΑΣ ΚΕΦΑΛΕΛΗ,

Θεσσαλονίκη 2022

«Δεν τα λέω για να τα αραδιάζω… Τα αναφέρω απλά για να ξέρει η επόμενη γενιά ότι ο αγώνας μας δεν πήγε χαμένος. Συμβάλαμε με τις δικές μας δυνάμεις στο δέντρο της ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ, δεν σκύψαμε το κεφάλι στα δύσκολα, στη βία, στα κυνηγητά. Αντιδράσαμε. Το ξύλο και οι βασανισμοί στα χωριά μας ήταν η αιτία της φυγής μας»…

Από τον Πρόλογο της Άννας Κεφαλέλης (σελ. 9-11)

Το βιβλίο αυτό δημιουργήθηκε από τη γνωριμία μου με την αγωνίστρια Ελένη Κατσή-Παχή το Γενάρη του 2020. Άργησα να την γνωρίσω δυστυχώς. Μαζί προσπαθήσαμε να μπούμε γρήγορα στα ιστορικά γεγονότα της εποχής της. Τι κι αν πέρασαν 70-75 χρόνια από τότε (1946-1949)… Κάθε κουνέτα μας, κάθε επικοινωνία μας τηλεφωνική ήταν

αφιερωμένη κυρίως στα χρόνια του πολέμου, στην Κατοχή, τον Εμφύλιο Πόλεμο, τη φυγή από την Πατρίδα και την επιστροφή στα πάτρια εδάφη μετά από 35 και… χρόνια. Η Ελένη τώρα είναι στα ενενήντα της χρόνια. Είπαμε όσα μας επέτρεψε ο χρόνος, όσα μπορέσαμε…

«Δες πόσα δεν είπαμε», μου έλεγε κάθε τόσο. Κι αν γράφαμε όλοι όσα περάσαμε, δεν θα έφτανε όλο το χαρτί του κόσμου… Είμαστε η γενιά που δεν ζήσαμε τα παιδικά μας χρόνια. Ποτέ δεν ήμασταν παιδιά. Με τις φτωχές γνώσεις του Δημοτικού του πολέμου πορευτήκαμε. Ωριμάσαμε νωρίς και πήραμε τη ζωή στα χέρια μας. Τα είδαμε όλα – και το ξύλο, και τα κυνηγητά, τον τρόμο και την βαρβαρότητα.

Ήμασταν μεγάλη οικογένεια, με πατέρα νοικοκύρη, δημοκράτη και δίκαιο στο χωριό του. Χάσαμε νωρίς τη μάνα μας. Εγώ ήμουν η μικρότερη, μόνο σαράντα ημερών και λίγο πιο μεγάλα τα αδέρφια μου όταν ορφανέψαμε. Παντρεύτηκε τη δεύτερη γυναίκα του, τη Ζωή. Και αυτή ήταν πονεμένη γυναίκα. Μας φρόντισε και μας μεγάλωσε με πολλή αγάπη. Ήταν η ασπίδα μας σε όλες τις δύσκολες στιγμές. Δεν την ξεχάσαμε ποτέ. Η Κατοχή μας έφερε τα πρώτα κακά μαντάτα. Ο μεγαλύτερος αδερφός μας, ο Κώστας, σκοτώθηκε στα είκοσι τρία του χρόνια στον αγώνα κατά των κατακτητών. Αντάρτης του ΕΛΑΣ ο Κώστας ήταν το πρώτο θύμα της οικογένειάς μας. Από εκεί και πέρα ξεκινάει ένας Μαραθώνας αγώνων χωρίς τέλος»…

Όλα τα παιδιά της οικογένειας Κατσή συνέχισαν τον δρόμο του αγώνα. Για την δράση των παιδιών του, ο πατέρας Νίκος Κατσής καταδικάστηκε δύο φορές σε θάνατο. Πέρασε δώδεκα χρόνια στις φυλακές. Δεν αποκλήρωσε ποτέ τα παιδιά του όπως του ζητούσαν στις δίκες που ακολούθησαν. Δεν πέρασε καλά ούτε όταν βγήκε από τη φυλακή. Στην περίοδο της Χούντας, όλα τα χρόνια τον ακολουθούσε η σκιά των χωροφυλάκων, χαφιέδων και παρακρατικών. Δεν λύγισε ποτέ. Ήταν περήφανος για τα παιδιά του που πήραν το δρόμο του αγώνα και το έλεγε φωναχτά. Έζησε όλες τις αγωνίες ενός πατέρα που έβλεπε να δέρνουν τα παιδιά του σε δημόσια θέα στην πλατεία του χωριού. «Η μόνη σωτηρία τους ήταν η ένταξη τους στο ΔΣΕ», έλεγε σε όλες τις συζητήσεις ο πατέρας. Πέντε παιδιά του έφυγαν στο βουνό. Μόνο η μικρή Γεωργία έμεινε πίσω και τράβηξε πολλά. Ο Μήτσος, ο Πέτρος, ο Γιώργος, η Βούλα και η Ελένη βγήκαν στο βουνό. Εντάχτηκαν στο ΔΣΕ. Ο καθένας έγραψε τη δική του πορεία. Όπως συχνά έλεγε η Ελένη «Όλοι ξεκινήσαμε από το χωριό μας, παρουσιαστήκαμε στο Αρχηγείο Αγράφων και φτάσαμε μετά από πολλές μάχες στις κορυφές του Γράμμου. Το αντάμωμά μας στην κορυφή του Κλέφτη ήταν ότι πιο συγκλονιστικό έζησα. Με διαφορά λίγων ωρών, ίσως και ημερών. Όλοι κουβαλούσαμε τα τραύματά μας. Τέσσερα αδέρφια: εγώ, ο Γιώργος, ο Πέτρος και ο Μήτσος βρεθήκαμε τραυματίες στο προσωρινό νοσοκομείο των ανταρτών. Εκεί υπηρετούσε και η αδερφή μας η Βούλα στο υγειονομικό προσωπικό. Με τη λήξη του Εμφυλίου Πολέμου πήραμε το δρόμο της ξενιτιάς».

Όλα τα αδέρφια φτάσανε στην Τασκένδη του Ουζμπεκιστάν εκτός από τον Πέτρο που έζησε πολιτικός πρόσφυγας στη Βουλγαρία.

Τα χρόνια της πολιτικής προσφυγιάς ήταν πολλά. Ο αγώνας για την επιστροφή στην Πατρίδα κράτησε δεκαετίες.

«Εκεί, στην ξενιτιά σπουδάσαμε, μάθαμε την ελληνική γλώσσα που δεν προλάβαμε στην Ελλάδα. Μάθαμε και τα ρωσικά στα γρήγορα. Σπουδάσαμε και συμβάλαμε με όλες μας τις δυνάμεις στο χτίσιμο του σοσιαλιστικού κράτους», μου λέει η Ελένη και φωτίζεται η ψυχή της.

«Με διακρίσεις στις σπουδές και πρωτοπορίες στους χώρους δουλειάς μετρούσαμε τα 30 και 35 χρόνια πολιτικής προσφυγιάς. Η πτώση της Χούντας αναπτέρωσε τις ελπίδες των Ελλήνων για την επιστροφή στην Ελλάδα. Επαναπατριστήκαμε και πιάσαμε τη ζωή απ' την αρχή»…

Ο αγώνας των ελλήνων πολιτικών προσφύγων δεν σταμάτησε ποτέ. Την επιστροφή στην Πατρίδα την έζησα κι εγώ. Είμαι μέρος αυτής της ιστορίας. Πιάσαμε τη ζωή μας από την αρχή. Τίποτα δεν μας λύγισε. Αντέξαμε. Δεν σταμάτησε ποτέ τούτος ο αγώνας. Κρατήσαμε ζωντανή την ιστορία μας. Με την κουβέντα μας και τις αφηγήσεις μας κρατήσαμε ζωντανά στη μνήμη μας όσα περάσαμε και όσα δεν θέλουμε να περάσουν οι επόμενες γενιές. Αξίζει να παλεύουμε για την ΕΙΡΗΝΗ, το χρωστάμε στο ΜΕΛΛΟΝ που έρχεται, στην ανθρωπότητα που περνάει κάθε τόσο πολλές δοκιμασίες. Θα τα καταφέρουμε λέω κι εγώ με τη σειρά μου.

Δυστυχώς δεν πρόλαβα να πω στην αγωνίστρια Ελένη το μεγάλο μου ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ για ότι είπαμε και ότι ζήσαμε στις μεταξύ μας συζητήσεις. Μαζί γελάσαμε και μαζί δακρύσαμε. «Αυτή είναι η ζωή μου», έλεγε η Ελένη και σταματώ εδώ.

Η αγωνίστρια Ελένη Κατσή-Παχή έφυγε από τη ζωή στις 15 Απριλίου του 2021. Έγραψα όσα προλάβαμε να πούμε. Με ευλάβεια και σεβασμό ακολούθησα τα λόγια της και τίποτα παραπάνω. Την τίμησα κι εγώ με τούτο το βιβλίο κι ας μην πρόλαβα να της το πω…

ΑΘΑΝΑΤΟΙ Η ΕΛΕΝΗ ΚΑΤΣΗ-ΠΑΧΗ! ΑΘΑΝΑΤΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΈΣ ΤΗΣ, ΜΑΧΗΤΈΣ ΤΟΥ ΔΣΕ!

Άννα Κεφαλέλη

Σημ. Κ: Στις σελίδες 111-120 ο αναγνώστης θα βρει τα ονόματα των αγωνιστών της Εθνικής Αντίστασης και μαχητών του ΔΣΕ από το χωριό Κτιμένη και Κάτω Κτιμένη, Καρδίτσας (παλιά ονομασία Δρανίστα (το χωριό της Ελένης) που πήρανε μέρος στην Εθνική Αντίσταση και στο ΔΣΕ.

Γυναίκες, αγωνίστριες της Εθνικής Αντίστασης και μαχήτριες του ΔΣΕ από το χωριό Κτιμένη:

Ζάχου Φωτεινή του Γιάννη. Ήταν στην ΕΠΟΝ και στην η Μεραρχία του ΔΣΕ. Σκοτώθηκε στις 20/7/1948 στο ύψωμα Ρίντσα στη μάχη με τον Εθνικό Στρατό.

Ιχάλα ή Τιχάλα Βασιλική του Κώστα. Σκοτώθηκε σε μάχη με τον Εθνικό Στρατό στις 14/2/1949 στην τοποθεσία Βελωτά Ευρυτανίας.

Καρπούζα Αθανασία του Κώστα. Ανθυπολοχαγός του ΔΣΕ, στην 6η Σειρά ΣΑΓΑ του ΔΣΕ.

Καρπούζα Χρυσάνθη. Μαχήτρια του ΔΣΕ.

Κατσαρά Αναστασία (Τασία) του Δημήτρη. Ήταν στην ΕΠΟΝ και ΔΣΕ. Σκοτώθηκε κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου.

Κατσή-Μαυρίδη Παρασκευή (Βούλα)

του Νίκου. Ήταν στην ΕΠΟΝ και νοσοκόμα στο Υγειονομικό του ΔΣΕ. **(αδερφή της Ελένης)**

Κατσή-Παχή Ελένη του Νίκου. Ήταν στην ΕΠΟΝ. Ανθυπολοχαγός του ΔΣΕ.

Λόζου Βασιλική του Δημήτρη. Ήταν στην ΕΠΟΝ και Δεκανέας στο ΔΣΕ, στο 1ο Τάγμα, 16ης Ταξιαρχίας του ΔΣΕ. Σκοτώθηκε σε μάχη με τον Εθνικό Στρατό στις 5/4/1949 στον Πύργο Κοτύλης.

Λόζου Παναγιώτα του Δημήτρη. Ήταν στην ΕΠΟΝ, στο 2ο Τάγμα της 16ης Ταξιαρχίας του ΔΣΕ. Σκοτώθηκε στις 4 Αυγούστου 1948 στο Κεράσοβο Κόνιτσας.

Παπαδήμα Φωτεινή του Θανάση. Σκοτώθηκε από Γερμανούς το 1944 στην Άνω Κτιμένη.

Τσαντά Ελένη του Κώστα. Γεννήθηκε το 1929. Δεκανέας του ΔΣΕ στην 103η Ταξιαρχία του ΔΣΕ. Σκοτώθηκε από αεροπορική επίθεση στον κάμπο στις 17/4/1949 στη Ροδώνα Φλώρινας.

Τσαντά-Χαλκιά Κλεοπάτρα του Κώστα. Τραυματίστηκε στην Οξυά Γράμμου σε μάχη με τον Εθνικό Στρατό. Υπέκυψε στις 12/8/1948.

(Η κατάσταση της Ελένης συμπληρώθηκε από τη συγγραφέα από το βιβλίο «Έπεσαν για τη ζωή, έκδοση της ΚΕ του ΚΚΕ, Σύγχρονη Εποχή.)

Έφυγε από τη ζωή σε ηλικία 91 ετών η ΕΠΟΝίτισσα, αξιωματικός του ΔΣΕ Ελένη Κατσή – Παχή που τα 73 από τα 91 χρόνια της ζωής της αγωνίστηκε μέσα από τις γραμμές του ΚΚΕ, για μια κοινωνία δίχως πολέμους, φτώχεια και εκμετάλλευση, για μια κοινωνία σοσιαλιστική – κομμουνιστική. (katiousa.gr)

Η Ελένη Κατσή, γεννήθηκε το 1930, στο χωριό Άνω Κτιμένη Καρδίτσας και ήταν παιδί οικογένειας αγωνιστών, μελών του ΚΚΕ που δόθηκε ολοκληρωτικά στον αγώνα.

Σε ηλικία 11 χρονών εντάσσεται στα Αετόπουλα και στη συνέχεια στην ΕΠΟΝ.

Το 1947, κατατάσσεται με τα αδέρφια της Γιώργο και Βούλα στα τμήματα του Αρχηγείου Αγράφων του ΔΣΕ. Στη συνέχεια, εντάσσεται στα μάχιμα τμήματα του ΔΣΕ, στην 105 Ταξιαρχία, παίρνοντας μέρος σε σημαντικές μάχες.

Μέσα στη φωτιά της ταξικής πάλης, στις αρχές του 1948, γίνεται μέλος του ΚΚΕ. Στέλνεται στην 108 Ταξιαρχία, παίρνει μέρος σε πολλές ακόμη μεγάλες μάχες. Κατά τη διάρκεια της τρίχρονης εποποιίας του ΔΣΕ τραυματίζεται 5 φορές. Αναδεικνύεται σε Διοικητή διμοιρίας του ΔΣΕ φέροντας το βαθμό της Ανθυπολοχαγού.

Η Ελένη Κατσή – Παχή μιλάει για βουνό και αγώνες στο ντοκιμαντέρ "Καινούργιος Ουρανός", της ομάδας "Συλλογική Μνήμη":

Στα 1949 γνωρίζεται με τον Γιάννη Παχή, λοχαγό του ΔΣΕ, και μετέπειτα παντοτινό σύντροφο της και πατέρα των δυο θυγατέρων της, Ελευθερίας και Αγνής.

Με την υποχώρηση του ΔΣΕ το 1949, το τμήμα της περνά τα ελληνοαλβανικά σύνορα και καταλήγει στη Σοβιετική Ένωση. Στα 1953 παντρεύεται με το Γιάννη Παχή με τον οποίο παρακολουθούν και αποφοιτούν στα 1956 από την Κομματική Σχολή «Νίκος Μπελογιάννης».

Στα 35 χρόνια της αναγκαστικής παραμονής της στην πολιτική προσφυγιά, συνδύαζε τη δουλειά στην παραγωγή με την παράλληλη κοινωνική – καλλιτεχνική – αλλά και αθλητική δραστηριότητα. Έπαιζε μπάσκετ και διακρίθηκε στην 1η θέση στα 100 μέτρα στα 1951. Η συντρόφισσα Ελένη τιμήθηκε με πλήθος βραβείων για τη στάση της ως εργαζόμενη, μεταξύ των οποίων μετάλλιο για «Εργατική Γενναιότητα» στα 100 χρόνια από τη γέννηση του Β. Ι. Λένιν, 4 φορές «νικήτρια της σοσιαλιστικής άμιλλας» και πλήθος άλλα.

Ταυτόχρονα ήταν επί 10 χρόνια Α' γραμματέας της ΚΟΒ του χώρου δουλειάς της, από το 1972 μέλος του γραφείου της Κομματικής Επιτροπής Τασκένδης.

Επαναπατρίστηκε το 1983 στη Λάρισα, συμβάλλοντας πολύπλευρα με διάφορες χρεώσεις. Στα χρόνια της αντεπανάστασης 1989-91, μαζί με χιλιάδες άλλους κομμουνιστές, υπερασπίστηκαν το σοσιαλισμό, πάλεψε για να μείνει το Κόμμα όρθιο.

Η Ελένη Κατσή – Παχή ήταν αδελφή του Μήτσου Κατσή, κομμουνιστή αξιωματικού (διοικητή τάγματος) σαμποταριστή του ΔΣΕ, πολιτικού πρόσφυγα επί 38 χρόνια στην Τασκένδη της ΕΣΣΔ, και συγγραφέα του εξάτομου έργου "Το ημερολόγιο ενός αντάρτη του ΔΣΕ, 1946-1949".

Το παράδειγμά της, η πολύχρονη και πολυκύμαντη αγωνιστική ζωή της, μένουν ως μια μεγάλη παρακαταθήκη για άντληση πείρας, γνώσης, δύναμης και αισιοδοξίας.

Η ΕΠ της ΚΟ Θεσσαλίας του ΚΚΕ με μεγάλη θλίψη, τιμή και πολύ μεγάλο σεβασμό αποχαιρέτησε την Ελένη Κατσή – Παχή και έκφρασε τα πιο θερμά της συλλυπητήρια στην οικογένειά της, στα δύο παιδιά της, Ελευθερία και Αγνή, στα εγγόνια της. Στην κηδεία που έγινε το απόγευμα της Παρασκευής, από μέρους της ΤΕ Λάρισας την Ελένη Κατσή – Παχή αποχαιρέτησε η Μαρία Γαβαλά, μέλος της ΚΕ, η οποία αφού εξέφρασε τα πιο θερμά της συλλυπητήρια στην οικογένειά της, στα δύο παιδιά της, Ελευθερία και Αγνή, στα εγγόνια της, αναφέρθηκε στο πλούσιο και αγωνιστικό βιογραφικό της.

Φωτο: 22 Νοέμβρη 2018. Στην κατάμεστη αίθουσα εκδηλώσεων της Δημοτικής Πινακοθήκης Λάρισας, η Ελένη Κατσή – Παχή παραλαμβάνει συμβολικό αναμνηστικό ως μέλος του ΚΚΕ, του οποίου τη ζωή σφράγισε η ιδιότητα του Κόμματος, στην πολιτική – πολιτιστική εκδήλωση προς τιμήν των 100 χρόνων ζωής και δράσης του ΚΚΕ, που οργάνωσε η Τομεακή Επιτροπή Λάρισας του Κόμματος.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ: «ΑΝ ΒΡΕΙΣ ΜΙΑ ΚΑΛΗ ΣΥΖΥΓΟ ΘΑ ΕΙΣΑΙ ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟΣ. ΑΝ ΟΧΙ, ΘΑ ΓΙΝΕΙΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ»

Κείμενο: Αθηνά Ταρλά (https://www.dinfo.gr/)

«Αν βρεις μια καλή σύζυγο θα είσαι ευτυχισμένος. Αν όχι, θα γίνεις φιλόσοφος.», είχε πει ο Σωκράτης, ο διάσημος φιλόσοφος, και σύμφωνα με τις μαρτυρίες των συγχρόνων του, το συμπέρασμα αυτό προέκυψε από την προσωπική του εμπειρία.

Η σύζυγος του Σωκράτη, η Ξανθίππη, ήταν μία γυναίκα που δεν άφησε καλές εντυπώσεις, σήμερα όμως μπορούμε να εξετάσουμε τη σχέση του παράξενου αυτού ζεύγους με την καθαρή ματιά που μας εξασφαλίζει η χρονική απόσταση. Άραγε ήταν ο εκρηκτικός χαρακτήρας της Ξανθίππης που οδήγησε τον Σωκράτη στη φιλοσοφία ή μήπως η αφοσίωση του Σωκράτη στη φιλοσοφία καθόρισε τον χαρακτήρα της συζύγου του;

Διαφήμιση

Ποια ήταν η Ξανθίππη

Σε αντίθεση με τον σύζυγό της, ο οποίος ήταν απλώς ο γιος ενός λιθοξόου και μιας μαίας, έχουμε λόγους να πιστεύουμε πως η Ξανθίππη καταγόταν από αριστοκρατική οικογένεια της Αθήνας. Έχουμε δύο σημαντικά στοιχεία που υποστηρίζουν αυτή την υπόθεση:

Πρώτον, το όνομά της είναι ο θηλυκός τύπος της λέξης που σημαίνει «ξανθός ίππος», και ονόματα με περιεχόμενο που παραπέμπει σε άλογα έδιναν στα παιδιά τους εκείνοι που είχαν την οικονομική άνεση να ασχοληθούν με το ακριβό χόμπι της ιππασίας.

Δεύτερον, ο πρωτότοκος γιος του ζευγαριού δεν πήρε το όνομα του παππού από τη μεριά του πατέρα, όπως ήταν (και είναι ακόμα και σήμερα) η συνήθεια στην Ελλάδα. Ονομάστηκε Λαμπροκλής (= λαμπερή δόξα), που είναι επίσης αριστοκρατικό όνομα και ίσως έτσι να ονομαζόταν ο πατέρας της Ξανθίππης. Το όνομα του πατέρα του Σωκράτη (Σωφρονίσκος) δόθηκε στον δεύτερο γιο, κάτι που θα ήταν πραγματικά περίεργο, αν η Ξανθίππη δεν ήταν αριστοκρατικής καταγωγής ή τουλάχιστον ανώτερης τάξης από αυτή του Σωκράτη.

Ο Λαμπροκλής εμφανίζεται σε κείμενο του Ξενοφώντα να παραπονιέται για τη μητέρα του, πως είναι τόσο δύστροπη που κανείς δεν μπορεί να την υποφέρει. Ο Πλάτων μας την παρουσιάζει σε μία πολύ δύσκολη στιγμή της, όταν επισκέπτεται στη φυλακή

τον Σωκράτη, λίγο πριν εκτελεστεί.

Μόλις ήρθαν οι φίλοι του Σωκράτη, η Ξανθίππη κρατώντας τον έναν της γιο στην αγκαλιά, άρχισε να ξεφωνίζει και να μοιρολογεί «Σωκράτη, για τελευταία φορά τώρα θα σε χαιρετίσουν οι φίλοι σου κι εσύ εκείνους». Ο Σωκράτης ζήτησε να την πάει κάποιος στο σπίτι, κι εκείνη ξέσπασε σ' έναν σπαρακτικό θρήνο χτυπώντας τον εαυτό της και ουρλιάζοντας, καθώς την απομάκρυναν από κοντά του. Είχαν δίκιο όμως εκείνοι που την αποκαλούσαν δύστροπη και υστερική ή μήπως η κακή φήμη που απέκτησε την αδικεί;

Επειδή θέλουμε να είμαστε δίκαιοι, θα πρέπει να λάβουμε υπόψιν μας πως η υπερβολή στον θρήνο δεν ήταν ιδιοτροπία της Ξανθίππης. Οι γυναίκες της αρχαίας Ελλάδας θρηνούσαν με ξέφρενο τρόπο, προσπαθώντας να μοιραστούν τη δυστυχία με το αγαπημένο τους πρόσωπο που πέθαινε ή είχε πεθάνει.

Ο συγγραφέας Λουκιανός αναφέρει πως οι συγγενείς και οι φίλοι του νεκρού περιέρχονταν σε τόσο κακή κατάσταση, ώστε λυπόταν κανείς περισσότερο τους ζωντανούς από τους νεκρούς: έκλαιγαν με λυγμούς, τραβούσαν τα μαλλιά τους, χτυπούσαν το κεφάλι και το στήθος τους. Έσκιζαν με τα ίδια τους τα νύχια τα μάγουλά τους… Όσο για τα παράπονα του Λαμπροκλή, ο οποίος ήταν έφηβος, δεν διαφέρουν και τόσο από τα παράπονα κάθε έφηβου από τότε μέχρι σήμερα.

Η Ξανθίππη, λοιπόν, ήταν μία νεαρή αριστοκράτισσα, που για κάποιον λόγο παντρεύτηκε έναν φτωχό, ιδιοφυή φιλόσοφο, τον οποίο πιθανότατα δεν επέλεξε η ίδια, αφού εκείνη την εποχή, οι γυναίκες δεν αποφάσιζαν για την τύχη τους. Ο τρόπος που θρήνησε τον άντρα της μας δείχνει ότι τον αγαπούσε, αλλά είναι βέβαιο πως ο γάμος της δεν ήταν παραμυθένιος.

Ο Σωκράτης ως σύζυγος και πατέρας

Ο φτωχός Σωκράτης παντρεύτηκε σε μεγάλη ηλικία. Γνωρίζουμε ότι απέκτησε τον πρώτο του γιο σε ηλικία 55 ετών, οπότε, μπορούμε να υποθέσουμε πως ήταν τουλάχιστον τριάντα χρόνια μεγαλύτερος από τη σύζυγό του, δεδομένου ότι οι κοπέλες στην αρχαία Αθήνα παντρεύονταν σε νεαρή ηλικία.

Εκτός από φτωχός, ο Σωκράτης ήταν επίσης πολύ άσχημος. Είχε πλακουτσωτή μύτη, παχιά χείλη και μάτια γουρλωτά.

Οι σύγχρονοί του έλεγαν πως μοιάζει με Σάτυρο ή Σειληνό. Και αυτός ο φτωχός και άσχημος άνδρας είχε και κάτι αλλόκοτες συνήθειες.

Δεν έδινε καμία σημασία στις ανάγκες του σώματος. Ήταν ανθεκτικός στην πείνα, στη δίψα, στο κρύο, στο αλκοόλ. Φορούσε τον ίδιο χιτώνα χειμώνα – καλοκαίρι (ελπίζουμε πως τον έπλενε πότε – πότε), χόρευε ολομόναχος στο σπίτι του και αρκετές φορές, στεκόταν ακίνητος μέσα στη μέση του δρόμου για να διαλογιστεί, χωρίς να επικοινωνεί με το περιβάλλον.

Αυτό του συνέβη ακόμα και στο στρατόπεδο, μία πολύ ζεστή καλοκαιρινή μέρα, την παραμονή μίας σημαντικής μάχης, όπου οι συμπολεμιστές του τον παρατηρούσαν να στέκεται ακίνητος ένα ολόκληρο εικοσιτετράωρο!

Αυτός ο παράξενος άνθρωπος είχε έναν και μόνο στόχο στη ζωή του: να βοηθήσει τους συμπατριώτες του να ανακαλύψουν τις αλήθειες που είχαν απωθημένες στα βάθη της ψυχής τους. Πίστευε πως η κακία γεννάται από την άγνοια, και πως, αν βοηθούσε τον συνομιλητή του να αποκτήσει την απαραίτητη γνώση, τότε θα αντιλαμβανόταν πως δεν τον συμφέρει να είναι κακός.

«Κανείς δεν είναι κακός με τη θέλησή του», ισχυριζόταν, καθώς καταπολεμούσε την άγνοια. Αυτή η ευγενής δραστηριότητα θα έπρεπε, ίσως, να γεμίζει με υπερηφάνεια τη σύντροφό του, αν δεν δημιουργούσε πρακτικά προβλήματα. Και το «πρόβλημα» με τον Σωκράτη ήταν πως, σε αντίθεση με τους υπόλοιπους δασκάλους της εποχής του, εκείνος δεν δεχόταν πληρωμή από τους μαθητές του.

Η δραστηριότητα στην οποία είχε αφιερώσει κάθε λεπτό της ζωής του δεν του απέφερε κανένα οικονομικό όφελος. Αυτό ήταν σίγουρα ένα πρόβλημα για την Ξανθίππη και πηγή οικογενειακών καυγάδων.

Ωστόσο, ο Σωκράτης δεν αδιαφορούσε ούτε για τη γυναίκα του ούτε για τα παιδιά του. Όταν ο Λαμπροκλής του παραπονέθηκε για τη δυστροπία της μητέρας του, ο Σωκράτης αφιέρωσε χρόνο για να τον νουθετήσει.

Αφού του περιέγραψε λεπτομερώς τους κόπους που κατέβαλε η μητέρα του για να τον μεγαλώσει, κατέληξε: «Αυτήν που σε φροντίζει όσο καλύτερα μπορεί, όταν αρρωσταίνεις, για να γίνεις καλά και για να μην σου λείψουν τα απαραίτητα, και που προσεύχεται στους θεούς και κάνει τάματα να σου δίνουν αγαθά, αυτήν λες ανυπόφορη;»

Ένα αταίριαστο, ταιριαστό ζευγάρι

Αν η Ξανθίππη ήταν μία συνηθισμένη κοπέλα της εποχής της, αν δεν την ενδιέφερε τίποτα περισσότερο από την ευημερία των παιδιών της και την υλική επάρκεια του νοικοκυριού της, τότε ο πατέρας της έκανε μία κακή επιλογή συζύγου για την κόρη του.

Από την άλλη, αν ήταν στ' αλήθεια δυστυχισμένη κοντά του, ο αθηναϊκός νόμος δεν την εμπόδιζε να τον χωρίσει. Δεν το έκανε όμως ούτε εκείνη ούτε ο Σωκράτης, κι έτσι μπορούμε να υποθέσουμε πως με κάποιον τρόπο η σχέση αυτή λειτουργούσε.

Οι φίλοι του είχαν πάντα την απορία, γιατί να επιλέξει μία τέτοια αυταρχική γυναίκα, αυτός ο συνετός και μειλίχιος άνθρωπος. Μάλιστα ένας από αυτούς, ο Αντισθένης, τον ρώτησε ευθέως: «πώς ζεις με αυτή τη γυναίκα που χειρότερή της ούτε υπήρξε, ούτε υπάρχει ούτε θα υπάρξει;». Και ο Σωκράτης του απάντησε:

«Επειδή έχω επιλέξει ως έργο της ζωής μου να συναναστρέφομαι τους ανθρώπους, έχω την Ξανθίππη γνωρίζοντας πως, αν αυτήν μπορώ να υποφέρω, σίγουρα θα υποφέρω όλους τους άλλους ανθρώπους.»

ΤΟ ΣΟΥΒΛΑΚΙ ΚΑΤΑΓΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΤΟ ΕΨΗΝΑΝ ΣΕ ΞΥΛΑΚΙΑ ΣΤΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ 3.500 ΧΡΟΝΙΑ HTTPS://WWW.DINFO.GR/

Τι έτρωγαν οι Έλληνες το 1.600 π.Χ.; Ο αρχαιολόγος Χρίστος Ντούμας άφησε για λίγο στην άκρη τα προβλήματα που αντιμετωπίζει στο Ακρωτήρι της Θήρας και μίλησε για τις νοστιμιές που απολάμβαναν οι πρόγονοί μας πριν από 3.500 χρόνια.

Η απολαυστική κουβέντα έγινε τον Μάιο του 2014 με την Ευάννα Βενάρδου στην Ελευθεροτυπία: Αποφλοίωση φάβας με αρχαίες μυλόπετρες «Βρήκαμε πολλά κατάλοιπα καρπών, μέσα σε δοχεία που φυλάσσονταν στα σπίτια. Καθώς έπεσε η τέφρα απανθρακώθηκαν και έτσι διατηρήθηκαν», εξηγεί ο Χρ. Ντούμας.

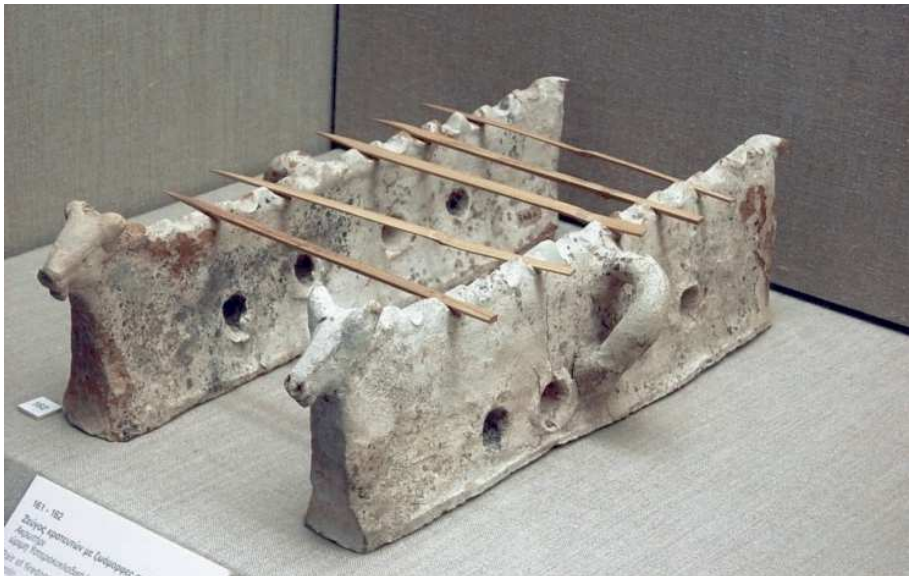

«Οι καρποί αυτοί ήταν προϊόντα καλλιεργειών -γι' αυτό και έχουμε γνώσεις για τις καλλιέργειες εκείνης της εποχής. Βρήκαμε φάβα, φακές, κριθάρι-, σε ένα μάλιστα πιθάρι γεμάτο τέφρα βρήκαμε αποτυπώματα αμύγδαλων. Εντοπίσαμε επίσης πολλά κουκούτσια ελιών θρυμματισμένα, άρα μιλάμε για παραγωγή λαδιού. Βρήκαμε και ένα πιθάρι με σαλιγκάρια, αν και τα συγκεκριμένα ήταν εισαγωγής! Επρόκειτο για κρητικά σαλιγκάρια».

Βρήκαν όμως και πάρα πολλούς σπόρους από σύκα: «Αυτή ήταν η ζάχαρή τους. Και βέβαια, το σύκο ήταν το καθαρτικό τους!» (χαμογελάει).

Βρήκατε και υπολείμματα ψαριού;

«Μέσα σε πιθάρια εντοπίσαμε αποξηραμένα ψάρια και κόκαλα ψαριών. Μάλιστα, καθώς σκάβαμε σε βαθιά

στρώματα για τα θεμέλια των στύλων του στεγάστρου, βρήκαμε γάρον (garum κατά τους Ρωμαίους).
Πρόκειται για μια πάστα από ψάρι, λιχουδιά για τους Ρωμαίους. Η αριστοκρατία απολάμβανε το καλύτερο μέρος του ψαριού, ενώ η «πλέμπα» και ο στρατός χρησιμοποιούσαν τα κεφάλια, τις ουρές, τα πτερύγια. Βρήκαμε ένα τέτοιο πιθαράκι και επρόκειτο για σημαντική ανακάλυψη μιας και απέδειξε ότι 1.500 χρόνια πριν τους Ρωμαίους, το έφτιαχναν στη Θήρα. Είναι βέβαια χαρακτηριστικό ενός λαού που ζει με και από τη θάλασσα…»
Η πιο σπάνια, όμως, λιχουδιά ήταν ο γάρος, μια εκλεκτή σάλτσα που εξυμνούσε ο Σοφοκλής, ο Πλάτωνας και ο Πλίνιος από εντόσθια ψαριών και μικρά ψάρια (σαρδέλες, αθερίνες) που παστώνονταν σε χοντρό αλάτι και απλώνονταν στον ήλιο 2-3 μήνες. Το παχύρευστο υγρό που έπαιρναν από το σούρωμα αραιωνόταν με ελαιόλαδο, κρασί ή ξύδι και αποθηκευόταν στο γαράριον για σάλτσα. Σε ορισμένες περιοχές, μάλιστα, έφτιαχναν γάρο μόνο από συκώτι κολιού ενώ η αρχική συνταγή έδωσε την ιδέα για την σάλτσα αντζούγιας των Σικελών και την γουόστερ σος (Worcestershire sauce).

Κρέας έτρωγαν;

«Βρήκαμε άφθονα κόκαλα από αιγοπρόβατα, που αποτελεί βασικό είδος κτηνοτροφίας και σήμερα στα νησιά, ελάχιστα βοοειδή (στα νησιά δεν μπορούν να εκθρέψουν μεγάλα ζώα) και πολύ λίγο κυνήγι (κουνέλια, αποδημητικά πουλιά). Βρήκαμε όμως πάρα πολλά κατάλοιπα από αχινούς, αχιβάδες, κυδώνια και άλλα παρεμφερή θαλασσινά».

Έχουμε ιδέα πώς τα μαγείρευαν ολ' αυτά;

«Ξέρουμε πως είχαν τριποδικές χύτρες -που σημαίνει ότι, αν μη τι άλλο, έβραζαν. Γιαχνί πάντως δεν νομίζω πως έφτιαχναν, αφού δεν είχαν ντομάτες. Σήμερα μπορεί να μιλάμε για τα περίφημα σαντορινιά ντοματάκια, όμως οι ντομάτες μας ήρθαν από την Αμερική! Βρήκαμε επίσης ταψιά και φορητά τριποδικά φουρνάκια: φωτιά από πάνω, φωτιά από κάτω και ταψάκι με καπάκι και πορτούλα. Ένα είδος γάστρας με πόδια». Κρατευτές σουβλακιών.

Τι σας εξέπληξε πιο πολύ από αυτά που ανακαλύψατε;

«Οι Κρατευτές: πάνω τους έψηναν σουβλάκια. Είχαν εγκοπές αλλά και τρυπούλες για να κυκλοφορεί ο αέρας και να μην σβήνουν τα κάρβουνα. Ήταν πολύ εργονομικοί. Στην άκρη τους είχαν το σχήμα κεφαλής κριαριού. Και εξασφάλιζαν και ένα υγιεινό ψήσιμο, αφού το λίπος έπεφτε».

Δηλαδή, το σουβλάκι είναι δικό μας έδεσμα… Κι όμως, κάποιοι σήμερα νομίζουν ακόμα πως είναι τουρκικής προέλευσης.

«Το σουβλάκι κατάγεται από το Αιγαίο. Οι Τούρκοι ήρθαν το 1453 μ.Χ. Κάποτε είχα μια κουβέντα με έναν διαπρεπή Τούρκο αρχαιολόγο, τον ελληνιστή Εκρέμ Ακουργκάλ. Και του έλεγα ότι έχουμε δανειστεί κι εμείς πολλά από την τουρκική κουζίνα. Φέρνοντάς του ως παράδειγμα τον κεφτέ. Και μου λέει:
«Είστε αφελής. Οι Τούρκοι όταν ήρθαν εδώ ήταν νομάδες. Δεν είχαν κουζίνα. Απλώς υιοθέτησαν τη βυζαντινή κουζίνα. Ας μην κοροϊδευόμαστε: η λέξη «κεφτές» δεν είναι τούρκικη. Είναι η βυζαντινή λέξη «κοπτόν κρέας…».
Και πράγματι, θυμάμαι ακόμα τη μαμά μου και τη γιαγιά μου να κόβουν γρήγορα και σταυρωτά το κρέας με δύο κοφτερά μαχαίρια κάνοντας το κιμά!».

Οι ανασκαφές του Ακρωτηρίου αποτελούν τα παλαιότερα τεκμήρια για το τι έτρωγαν οι Έλληνες;

«Όχι. Υπάρχουν σκόρπια ευρήματα και από τη νεολιθική εποχή (5η και 4η χιλιετία π.Χ.) σε Θεσσαλία, Μακεδονία, Θράκη. Όμως στο Ακρωτήρι, χάρη στο ηφαίστειο, πρώτη φορά βρέθηκαν τόσο πολλά μαζεμένα -και τόσο καλά διατηρημένα. Σκεφθείτε πως στις λάβες της Σαντορίνης υπάρχουν εγκλείσματα φυτών όπως τα φοινικόδεντρα ή οι ελιές που χρονολογούνται 60.000 χρόνια πριν από σήμερα. Και αποκαλύπτουν ένα κλίμα που δεν διαφέρει από το σημερινό. Στα πρώιμα ιστορικά χρόνια, την 5η, 4η ή 3η χιλιετία π.Χ., οι άνθρωποι άρχισαν να καλλιεργούν την ίδια αυτή άγρια χλωρίδα». Η περίφημη μεσογειακή διατροφή έχει πολύ μακρινές ρίζες τελικά.

ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ, «ΣΥΜΒΟΛΟ ΑΙΩΝΙΟ»

Της Σεμίνας ΔΙΓΕΝΗ

Ήταν πάλι άνοιξη του 1959, όταν η Επιτροπή Διεθνών Βραβείων «Λένιν» απονέμει το σημαντικό βραβείο στον κομμουνιστή ποιητή Κώστα Βάρναλη. Στον ιδρυτή της επαναστατικής τέχνης στη χώρα μας, σ' αυτόν που δεν σταμάτησε στιγμή να «φανερώνει την αλήθεια» και να τη μεταδίδει στον λαό.
Δέθηκε με τον 20ό αιώνα, τότε που ο κόσμος δοκίμαζε να απελευθερωθεί από κάθε μορφής αλυσίδες και κατάφερε να μετουσιώσει την κομμουνιστική ιδεολογία σε ποιητικό λόγο με πανανθρώπινες προεκτάσεις. Υπήρξε ο στοχαστής, ο οξυδερκής και πρωτοπόρος ποιητής, που απέδειξε ότι η μεγάλη τέχνη πάει πάντα μαζί με τα μεγάλα οράματα, τα υψηλά ιδανικά και τους ωραίους αγώνες.
Ο Γιάννης Ρίτσος έγραφε για τον Κώστα Βάρναλη το 1956: «Ποιητή, σε είδαμε πάντα στο πλευρό του λαού μας με σκέψη και με πράξη. Ο λόγος σου σπαθί, νυστέρι και φωτιά που φωτάει και φως που καίει. Σε είδαμε πάντα με την παλάμη σου ανοιχτή, δίπλα στ' αυτί, για ν' αφουγκράζεσαι πίσω από τα τείχη τη στρογγυλή βουή του Ιστορικού, αναπότρεπτου ήλιου. Αυτόν τον ήλιο μας έδειξες!».
Θυμόμαστε πάλι σήμερα τον Βάρναλη, γιατί τον χρειαζόμαστε όσο ποτέ. Γνωρίζοντας την «αντοχή» του έργου του - σε πείσμα και των πιο άγριων καιρών, όπως αυτοί που ζούμε - καταφεύγουμε πάλι στον πολύτιμο λόγο του. «Κοίτα! Οι άλλοι έχουν κινήσει κι έχει η πλάση κοκκινήσει κι άλλος ήλιος έχει βγει σ' άλλη θάλασσα, άλλη γη».

Ο «άλλος» Σωκράτης

Στις αρχές της δεκαετίας του '30 αρχίζει να τον απασχολεί το ποια θα μπορούσε να είναι η αληθινή απολογία του Σωκράτη. Πίστευε πως αυτό που μας κληροδότησε η αρχαιότητα, ήταν κατασκευασμένο

από τον Πλάτωνα και τον Ξενοφώντα, για να στηρίξουν το κατεστημένο της Αθηναϊκής Δημοκρατίας. Σκέφτηκε λοιπόν να αντιστρέψει τα γεγονότα και το κατηγορητήριο και έτσι το 1931 το ανατρεπτικό του έργο «Η αληθινή απολογία του Σωκράτη» ολοκληρώνεται και εκδίδεται.

Κριτικάροντας την Αθηναϊκή Δημοκρατία, που μετά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο βρίσκεται σε παρακμή, ο Βάρναλης δεν επιδιώκει να αποδομήσει την εξιδανικευμένη εικόνα της αρχαίας Ελλάδας, αλλά να καταγγείλει τη σύγχρονή του δημοκρατία, του «ιδιώνυμου» και των διαφόρων στρατιωτικών κινημάτων, που διαφθείρουν τον δημόσιο βίο, προετοιμάζοντας τη δικτατορία της 4ης Αυγούστου.

Καυτηριάζει τη νεοελληνική αθλιότητα, την ιδεολογική αλλοτρίωση των μαζών, της «κοινής γνώμης» του κοπαδιού. Σε αντίθεση με τον πλατωνικό Σωκράτη, που αγνοεί την αιτία της καταδίκης του, ο βαρναλικός Σωκράτης ξέρει ότι πρόκειται για αποτέλεσμα πολιτικής σκοπιμότητας.

Όταν κάποιοι τον κατηγορούν ότι παραποιεί τον ιστορικό Σωκράτη, ο Βάρναλης ξεκαθαρίζει: «Τη σκέψη του και τη δράση του την άφησα, όπως τις θέλησαν Ξενοφώντας και Πλάτωνας. Τον έκανα μονάχα, να αλλάξει στα τελευταία του. Να ξυπνήσει απότομα από το τράνταγμα της θανατικής του καταδίκης και να ιδεί ξαφνικά τον κόσμο ...ανάποδα. Όπως το έπαθε (κατά τα ιερά κείμενα) ο Σαύλος, όταν έγινε Παύλος. Ο Σωκράτης ο δικός μου "έπεσε" απλούστατα από τα σύννεφα του ηθικού του απολυταρχισμού, κάτου στο πεζοδρόμιο της πιο αμείλιχτης πραγματικότητας».

Ο Σωκράτης στην Απολογία του κατηγορεί τους διεφθαρμένους άρχοντες - δυνάστες, την υποταγμένη διανόηση, αλλά και τον μοιρολάτρη λαό, που οφείλει να αντιδράσει, για να γίνει δική του η πατρίδα, δικά του τα αγαθά, που αυτός παράγει και «μαζεύονται σε λίγα χέρια», για να γίνουν «όλος ο εαυτός του κι η ψυχή του δικά του».

Στο τέλος της Απολογίας του ο βαρναλικός Σωκράτης λέει: «Γι' αυτά που δίδαξα θα έπρεπε να με κάνετε χρυσόνε και να με προσκυνήσετε. Γι' αυτά που θα 'κανα αν εζούσα θα έπρεπε, με το δίκιο σας, όχι να με σκοτώσετε μονάχα, μα να με κοπανίσετε ζωντανό μέσα στο γουδί, όπως ο τύραννος Νέαρχος θα κοπανίσει τον Ζήνωνα τον Ελεάτη».

Ο Βάρναλης σήμερα

Αν ο Βάρναλης ζούσε σήμερα ανάμεσά μας, πάλι όλο του το έργο θα εμπνεόταν από την εφιαλτική επικαιρότητα των πολέμων, της φτώχειας, του φασισμού, της εκμετάλλευσης. Θα διαμαρτυρόταν για τη διαφθορά, τον ρατσισμό, τις γυναικοκτονίες, την ομοφοβία, θα καυτηρίαζε την αναλγησία της εξουσίας, θα στηλίτευε κάθε μορφής βία και καταπίεση της κυρίαρχης τάξης, θα πάλευε να ξυπνήσει τις συνειδήσεις, τίποτε δεν θα τον σταματούσε. Και ίσως κατέληγε πάλι, μ' αυτά που πίστευε ακράδαντα: «Αλίμονο στον αυτόδουλο πολίτη, που φτασμένος στα έσχατα της απελπισίας παραδίνεται, για να σωθεί, στο έλεος του Θεού και στους νόμους των κλεφτών».

Αλλά και: «Τη λευτεριά δεν τη ζητάνε με παρακάλια, την παίρνουνε με τα ίδια χέρια μοναχοί!».

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΜΠΟΓΙΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΟ UMANO (28/01/2019)

Συνέντευξη του Νίκου Μπογιόπουλου στο Umano. Ο ευφυέστατος δημοσιογράφος Νίκος Μπογιόπουλος σε μία εξαιρετική αποκλειστική συνέντευξη, από ένα δημοσιογράφο με γνώση, άποψη και λόγο. Από την Ηρώ Στ. Μπουσούνη

Ο Νίκος Μπογιόπουλος είναι δημοσιογράφος και συγγραφέας. Αποτελεί μέλος του Κ.Κ.Ε. καθώς – όπως μας λέει ο ίδιος – θεωρεί τη δημοσιογραφία μία προέκταση πολιτικής δράσης. Εργάστηκε για πολλά χρόνια στην εφημερίδα Ριζοσπάστης και έχει συνεργαστεί με πολλούς ραδιοφωνικούς σταθμούς και περιοδικά. Σήμερα αρθρογραφεί στον Ημεροδρόμο και την εφημερίδα Real News. Παράλληλα, τον ακούμε καθημερινά στις 18.00 από το συχνότητα του Real Fm.

Συνάντησα τον Νίκο Μπογιόπουλο στο κέντρο της Αθήνας, στις εκδόσεις ΚΨΜ. Αγχώθηκε μήπως είχε καθυστερήσει στο ραντεβού μας και τηλεφώνησε για να μου επιβεβαιώσει ότι έρχεται, ενώ στην πραγματικότητα έφτασε στην ώρα του. Για να είμαι ειλικρινής, αυτή τη στοιχειώδη ευγένεια δεν τη συναντώ συχνά στη δουλειά μας. Ξεκινήσαμε τη συζήτησή μας και, αν δεν ήταν ο χρόνος εχθρός μου, θα μπορούσα να μιλάω μαζί του για ώρες.

Και πώς να σταματήσεις μία συζήτηση με τον Νίκο Μπογιόπουλο;

Κατά την ταπεινή μου γνώμη, πρόκειται για έναν από τους τελευταίους δημοσιογράφους που χειρίζονται άπταιστα την ελληνική γλώσσα και είναι ενημερωμένοι. Ο Νίκος Μπογιόπουλος έχει γνώσεις και μοναδικό του «όπλο» σε κάθε διάλογο είναι ακριβώς αυτές. Μέσα από αυτή τη συζήτηση κατάλαβα… Κατάλαβα γιατί τον σέβονται όλοι οι συνομιλητές του, ακόμα και αυτοί με αντίθετη άποψη. Δε γίνεται να μη σεβαστείς κάποιον που μιλάει βασιζόμενος σε αδιάψευστα στοιχεία και όχι σε ψέματα, σκευωρίες και παραποίηση της ιστορίας. Ο Νίκος Μπογιόπουλος είναι έγκριτος δημοσιογράφος, ξέρει πότε πρέπει να μιλήσει και πότε πρέπει να σιωπήσει, κάνοντάς σε να αναρωτιέσαι… γιατί δεν είναι όλοι έτσι;

Umano: Δημοσιογράφος… γιατί;

Έτυχε. Βασικά, ποτέ δεν είχα φανταστεί ότι θα γίνω δημοσιογράφος. Ήταν εντελώς τυχαία η σχέση μου με τη δημοσιογραφία. Στην ουσία, πάντως, δημοσιογράφος γιατί **εγώ θεωρώ τη δημοσιογραφία ως μία προέκταση πολιτικής δράσης** και αυτό συνεχίζω να κάνω, μία δημοσιογραφία η οποία είναι προέκταση πολιτικής δράσης. Δε μπορώ να τη φανταστώ διαφορετικά.

Umano: Οπότε, δεν ήταν όνειρο που είχατε σαν παιδί…

Όχι, όταν ήμουν μικρός ήθελα να γίνω ποδοσφαιριστής και συνεχίζω ακόμα να θέλω να γίνω ποδοσφαιριστής. Κάποια στιγμή θα γίνω (γέλια).

Umano: Μέσα από την ενασχόλησή σας με τη δημοσιογραφία, πιστεύατε πως

ίσως θα αλλάζατε τον κόσμο προς το καλύτερο;

Θεωρώ ότι ο κόσμος δεν αλλάζει με τη δημοσιογραφία. Ο κόσμος δεν αλλάζει καν με τη λογοτεχνία, δεν αλλάζει με τη συγγραφή. Αν άλλαζε ο κόσμος με αυτούς τους τρόπους, θα είχε αλλάξει καμιά ογδονταριά φορές μετά την έκδοση της Αγίας Γραφής και ίσως καμιά εκατοστή μετά την έκδοση του Κεφαλαίου. Η δημοσιογραφία αυτό που μπορεί να κάνει είναι να φωτίσει πλευρές, να συνθέσει και να αποκαλύψει γεγονότα. Να δώσει, ενδεχομένως, τα εργαλεία σε εκείνους που μπορούν να αλλάξουν τον κόσμο. Πολλές φορές, βέβαια, συγχέεται το να εξηγήσουμε τον κόσμο με το να τον αλλάξουμε. Ο Μαρξ πριν από 150 χρόνια είχε διαπιστώσει κάτι προφανές. **Οι φιλόσοφοι, έλεγε ο Μαρξ – οι γραφιάδες θα σας έλεγα εγώ – περιορίζονταν ακριβώς στο να εξηγούν τον κόσμο αλλά πάντα το θέμα θα είναι να τον αλλάξουν.** Στο βαθμό που η δημοσιογραφία συμβάλει σε αυτή την κατεύθυνση, προσφέροντας εκείνη την προσέγγιση των πραγμάτων που φωτίζει τις σκοτεινές πλευρές που κάποιοι δε θα ήθελαν να τις φωτίσουν, είναι ένα χρήσιμο εργαλείο προς αυτή την κατεύθυνση, όχι όμως ταυτόχρονα και ικανή συνθήκη.

Umano: Πιστεύετε ότι μπορεί να αλλάξει ο κόσμος;

Η πορεία της ανθρωπότητας στα διακόσιες χιλιάδες χρόνια που ο άνθρωπος στέκεται στα δυο του πόδια αποδεικνύει πως ναι, ο κόσμος μπορεί να αλλάξει. Δεν είναι ίδιος ο κόσμος από τότε που ζούσαν οι πρόγονοί μας στη λίθινη εποχή. Είναι άλλος ο κόσμος την περίοδο του δουλοκτητικού συστήματος, είναι άλλος ο κόσμος την περίοδο της φεουδαρχίας, είναι άλλος ο κόσμος τώρα, την περίοδο του καπιταλισμού. Είναι προφανές, λοιπόν, πως ο κόσμος μπορεί να αλλάξει. Η απόδειξη ότι μπορεί να αλλάξει, βέβαια – και η δυσκολία – προκύπτει από αυτό που λέμε, το Αλμανάκ της ανθρωπότητας.

Το Αλμανάκ της ανθρωπότητας έχει να μας δείξει, σε ότι αφορά τα βήματα προόδου που έχει κάνει η ανθρωπότητα, καμιά δεκαριά ημερομηνίες: **Την εξέγερση του Σπάρτακου, τη Γαλλική Επανάσταση, την Παρισινή Κομμούνα, την Αμερικανική Επανάσταση, την Ελληνική Επανάσταση, τη Σοβιετική Επανάσταση.** Βέβαια, μετά από κάθε επανάσταση γινόταν ένα βήμα μπροστά και ταυτόχρονα είχαμε και ένα κύμα παλινδρόμησης μετά. Δε χανόταν αυτό το προωθητικό βήμα μπροστά για την ανθρωπότητα. Το ότι έχουμε να μνημονεύσουμε τόσες λίγες ημερομηνίες, δείχνει ακριβώς τη δυσκολία του πράγματος. Το ότι έχουμε όμως να τις μνημονεύσουμε, δείχνει και τις δυνατότητες που υπάρχουν. Υπάρχει δυνατότητα, λοιπόν, να αλλάξει ο κόσμος. Αν δεν υπήρχε η δυνατότητα μάλλον θα ήμασταν στις σπηλιές ακόμα. Υπό αυτή την έννοια ναι, πιστεύω ότι ο κόσμος μπορεί να αλλάξει.

Umano: Και αυτή την εποχή;

Κοιτάξτε, φαντάζομαι ότι οι άνθρωποι οι οποίοι ήταν πέντε χιλιάδες χρόνια δούλοι, μάλλον δεν ήθελαν να είναι δούλοι. Αν μπορούσε κανείς να δει σα φωτογραφία την κίνηση των μαζών, θα μπορούσε και να ισχυριστεί ότι τους άρεσε. **Δε νομίζω ότι είναι σοβαρός ισχυρισμός ότι του άρεσε του δούλου να είναι δούλος.** Επομένως, ναι, και τη σημερινή εποχή μπορεί να υπάρξει αλλαγή – αλλά και σε κάθε εποχή. Το ότι κράτησε η φεουδαρχία και η δουλοπαροικία χίλια ολόκληρα χρόνια δε σημαίνει ότι άρεσε στους δουλοπάροικους να είναι δουλοπάροικοι. Κράτησε όμως χίλια χρόνια. Αυτό αποδεικνύει τη δυσκολία του να πειστεί, να αντιληφθεί ο καταπιεσμένος ότι έχει τη δυνατότητα να πάρει την υπόθεση στα χέρια του. Αυτή η δυσκολία να το αντιληφθεί και να το πράξει, δε σημαίνει ότι είναι αξεπέραστη.

Umano: Ο κόσμος μου φαίνεται «μουδιασμένος» απέναντι στην οικονομική κρίση…

Η οικονομική κρίση έχει επιπτώσεις στη συντριπτική πλειοψηφία των ανθρώπων. Μη ξεχνάμε ότι αυτό το οποίο εμείς βιώνουμε με έναν αυθεντικό τρόπο στο δικό μας βιο-ιστορικό κύκλο, δεν είναι κάτι το πρωτοφανές. Έχει ξανασυμβεί στην ανθρωπότητα. Εμείς μνημονεύουμε μία κρίση η οποία σημάδεψε τον πλανήτη το 1929-30. Μετά από εκατό χρόνια θα μνημονεύουν την κρίση που βιώνουμε σήμερα.

Τη δεκαετία του '30 υπήρξε μία οικονομική κρίση η οποία ήταν πρωτόγνωρη για τα παγκόσμια δεδομένα. Η κρίση αυτή δεν ήταν ο αποφασιστικός παράγοντας ο οποίος δημιούργησε κάποιο κύμα αντίστασης, πολύ περισσότερο επανάστασης, απέναντι στο σύστημα που προκαλούσε την κρίση. Από το 1929-1930, αυτό που θερίευε στον κόσμο είναι ο φασισμός. Η πιο μαύρη εκδοχή του συστήματος που προκάλεσε την κρίση. Αν, λοιπόν, πούμε ότι αυτό που βιώνουμε εμείς σήμερα ως απογοήτευση ή παθητικοποίηση του κόσμου είναι κάτι το πρωτοφανές, δεν είναι ακριβές. Έχει ξανασυμβεί. Θα συμβαίνει κάθε φορά που ο κόσμος δε θα εντοπίζει μία χαραμάδα ελπίδας. Αυτό το οποίο κινητροδοτεί τους ανθρώπους για να αντισταθούν, για να σηκώσουν το ανάστημά τους δεν είναι η δυστυχία τους, δεν είναι η φτώχια τους. Αυτό που πάντα θα τους κινητροδοτεί είναι μία χαραμάδα ελπίδας. Όσο δε φαίνεται αυτή η χαραμάδα ελπίδας, τότε θα έχουμε μία εικόνα στασιμότητας, μία εικόνα βάλτου. Η ελπίδα δεν πεθαίνει. Δεν πεθαίνει γιατί δεν έχει επέλθει αυτό που μας έλεγαν και δε θα επέλθει ποτέ, το τέλος της ιστορίας. Θα είναι η χαραμάδα της ελπίδας η οποία ταυτόχρονα θα οξυγονώσει και τη δυνατότητα του κόσμου να στέκεται ξανά, πια, στα πόδια του. Αυτό τουλάχιστον πιστεύω. Αυτό προκύπτει από την ιστορική ανάγνωση. **Να έχουμε υπ' όψιν μας πως όταν μιλάμε για την ιστορία, μιλάμε για την πολιτική του παρελθόντος.** Πολιτική με την έννοια της αντανάκλασης της κίνησης τεράστιων κοινωνικών μαζών. Αυτό που βιώνουμε εμείς σήμερα πολιτικά είναι η ιστορία του μέλλοντος. Η ιστορία του παρελθόντος και η ιστορία του μέλλοντος δε μπορούν να ξεφύγουν από εκείνο το νήμα που συνδέει την ελπίδα πάντα στο τελευταίο σημείο, στο κουτί της Πανδώρας, αλλά πάντα υπαρκτή.

Umano: Είστε αισιόδοξος ως άνθρωπος.

Δεν είμαι αισιόδοξος με την έννοια της επιβεβλημένης αισιοδοξίας που αγγίζει τα όρια του χαζοχαρουμενισμού. Δεν πάσχω από τέτοιου είδους ασθένεια. Έχω πλήρη συναίσθηση των αρνητικών συσχετισμών δύναμης. **Ο συσχετισμός δύναμης σήμερα είναι καταθλιπτικός για εκείνους που υφίστανται την καταπίεση και εξαιρετικά ευνοϊκός για εκείνους που ασκούν την καταπίεση.** Δε θα μπορέσεις να αντισταθείς σε αυτό, αν δεν έχεις πλήρη επίγνωση αυτού του συσχετισμού. Ο σημερινός συσχετισμός είναι εξαιρετικά αρνητικός. Προσδιορίζοντας το πόσο αρνητικός είναι, έχεις κάνει και το πρώτο βήμα να τον αντιμετωπίσεις. Η αισιοδοξία μου εδράζεται στο γεγονός ότι έχω πλήρη επίγνωση ότι περνάμε μία από τις πιο σκοτεινές περιόδους της ιστορίας. Δε με κάνει αισιόδοξο η μαυρίλα που υπάρχει γύρω μας, με κάνει αισιόδοξο το γεγονός ότι ο άνθρωπος δε μπορεί επί μακρόν να ζει στο σκοτάδι, κάποια στιγμή θα διεκδικήσει το φως.

Umano: Υπάρχει πραγματική δημοσιογραφία στις μέρες μας;

Εξαρτάται τι εννοεί κανείς δημοσιογραφία. **Στην Ελλάδα και στον κόσμο γενικότερα, ας μιλήσουμε όμως για την Ελλάδα, έχουμε μπερδέψει τη βούρτσα με τη βούρτσα.** Δημοσιογραφία μπορεί να θεωρείται να σηκώνεσαι το πρωί κατά

τις εννιά και να κάνεις εκπομπές στην τηλεόραση για τα τσιφτετέλια. **Επίσης, δημοσιογραφία μπορεί να θεωρείται – σε ένα λαό που κόβει τα αναγκαία από τη διατροφή του – να έχουν γεμίσει τις τηλεοπτικές οθόνες, παριστάνοντας ότι κάνουν δημοσιογραφικές εκπομπές, με εκπομπές μαγειρικής.** Μπορεί να θεωρείται δημοσιογραφία το να κάνεις αποστολή στις εξωτικές περιοχές των ανανάδων για να βρεις ποιοι είναι ικανότεροι να επιβιώσουν, λες και δε μπορείς να πεταχτείς μέχρι το Περιστέρι να δεις πως επιβιώνουν οι άνθρωποι. Δημοσιογραφία μπορεί να θεωρείται – και είναι – το να είσαι το μακρύ χέρι μίας πολιτικής εξουσίας και να λειτουργείς ως αντίλαλός της, πολλές φορές ως και η πυροβολαρχία της. Έτσι ώστε να λες σε αυτούς που σε ακούνε, ότι είναι κακό πράγμα να διεκδικούν πέντε ευρώ αύξηση στο μισθό τους και γι' αυτή την υπηρεσία που προσφέρεις τη «δημοσιογραφική», εσύ να αμείβεσαι με κανένα πεντοχίλιαρο. Γιατί, ξέρεις, το να λες στους φτωχούς ότι δεν πρέπει να διεκδικούν αύξηση στο μισθό τους είναι πολύ επικερδές για εκείνους που το λένε.

Με τον τρόπο που εγώ προσεγγίζω τα πράγματα υπάρχει η αξιοπρεπής, η έντιμη δημοσιογραφία και όχι η τάχα μου «αντικειμενική» δημοσιογραφία, γιατί τέτοιο πράγμα δεν υπάρχει. Ο καθένας που ασκεί οποιοδήποτε επάγγελμα – πόσο μάλλον ένα επάγγελμα δημόσιου λόγου – ακόμα και αν δεν κουβαλάει μία συγκεκριμένη κομματική τοποθέτηση, κουβαλάει μία πολιτική αντίληψη, μία ιδεολογία, μία αισθητική άρα αυτό που κάνει δεν είναι αντικειμενικό. **Παριστάνει πολλές φορές το αντικειμενικό, αλλά δεν είναι.** Για εμένα η δημοσιογραφία δεν είναι άξια να αναφερθεί κανείς σε αυτήν, αν δεν είναι έντιμη. Και τι σημαίνει έντιμη; **Σημαίνει να μη λογοκρίνεις τα γεγονότα. Να λες την αλήθεια, να μην παίζεις παιχνίδια και να μην κοροϊδεύεις αυτούς που σε ακούνε.** Έντιμος σημαίνει να λες, να γράφεις αυτό που πιστεύεις και όχι αυτό το οποίο πιστεύει ο ιδιοκτήτης του μέσου στο οποίο είσαι αναγκασμένος να δουλεύεις. Είναι εύκολο αυτό; Είναι εξαιρετικά δύσκολο! Το πόσο δύσκολο είναι στη χώρα μας φαίνεται από το γεγονός ότι χιλιάδες έντιμοι δημοσιογράφοι, παρά το γεγονός ότι με έντιμο τρόπο κάνουν τη δουλειά τους, δεν έχουν πράξει αυτό το οποίο θα εκλάμβανε η κοινωνία ως έντιμο προϊόν μέσα από τα Μ.Μ.Ε. – που προβάλουν ότι προβάλλουν. **Δεν αρκεί, λοιπόν, η εντιμότητα του δημοσιογράφου, όσο και αν είναι αναγκαία και απαραίτητη για τη σωτηρία της ψυχής του ενδεχομένως, σε ότι αφορά το παραγόμενο προϊόν.** Το παραγόμενο προϊόν, όσο υπάρχει καπιταλιστική ιδιοκτησία στα Μ.Μ.Ε., θα είναι πάντα εκείνο το προϊόν που στην καλύτερη των περιπτώσεων θα βολεύει τα συμφέροντα του ιδιοκτήτη του μέσου. Τώρα, αν υπάρξουν και περιπτώσεις που αυτή η εντιμότητα βρίσκει χαραμάδες, βρίσκει τη δυνατότητα να έχει την ελευθερία ώστε να διατυπώνεται, αυτό συμβαίνει πολύ περισσότερο ως νησίδα, αν θέλεις, στο χώρο των Μ.Μ.Ε. Και σίγουρα δεν είναι αυτή η νησίδα που δίνει τον τόνο σε ότι αφορά τα μιντιακά μας πράγματα.

Umano: Σε μια εποχή που άνθρωποι στιγματίζονται ανεπανόρθωτα ως οροθετικοί, κλέφτες, δολοφόνοι, παιδεραστές, τρομοκράτες κλπ., σε υποθέσεις που δεν υπάρχει καν τελεσίδικη απόφαση της δικαιοσύνης, σε μια εποχή που η φράση «φερόμενος ως δράστης» έχει σχεδόν χαθεί – μία από τις πρώτες αρχές που μας δίδασκαν στη δημοσιογραφία – ποιος έχει την ευθύνη;

Αυτό που αναφέρεις τώρα είναι αυτό που λέγαμε προηγμένος, δεν είναι δημοσιογραφία. Αυτό είναι αίμα, ψέμα και σπέρμα. **Όλο αυτό προκύπτει ως ένας παρακμιακός λόγος, ως ένας κανιβαλικός λόγος ο οποίος λανσάρεται και ως ενημέρωση του κόσμου, άρα ο φορέας ο οποίος τον μεταφέρει θεωρείται ότι μπορεί να είναι ή να παριστάνει τον δημοσιογράφο.** Ποιος είναι ο υπεύθυνος όλης αυτής της ιστορίας; **Οι υπεύθυνοι είναι αυτοί που ελέγχουν τα Μ.Μ.Ε.** Οι κύριοι αυτοί ή οι κυρίες, που ελέγχουν τα Μ.Μ.Ε, οι οποίοι για τον εαυτό τους έχουν πάντα την αυτοεκτίμηση να εμφανίζονται ως οι πρώτοι στα «Μέγαρα», ως οι πρώτοι στα πολιτιστικά δρώμενα, ως οι πρώτοι χορηγοί και ευεργέτες σε όλα τα επίπεδα της τέχνης και του πολιτισμού. Είναι οι ίδιοι που ελέγχουν αυτά τα Μ.Μ.Ε. και όταν απευθύνονται στο πόπολο, απευθύνονται με όρους ποπουλιστάν. Οι ίδιοι που καμώνονται την τάχα μου υψηλή κοινωνία η οποία απαρτίζεται από τραπεζίτες, εφοπλιστές, εργολάβους, βιομηχάνους… από όλους αυτούς, δηλαδή, που ελέγχουν τα Μ.Μ.Ε. Όταν απευθύνονται στον κόσμο δια μέσου των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσής τους, τους πουλάνε τέτοιες βρομιές. Εκπαιδεύουν τον κόσμο σε έναν «κοινωνικό κατιμά» ο οποίος μετατρέπεται σε έναν αρμό των κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων. Ξευτελίζουν δηλαδή την κοινωνία, μαθαίνοντάς της ότι ο εξευτελισμός είναι ένα είδος κοινωνικής συμβίωσης. Μάλιστα, έχουν το θράσος όταν αναπαράγουν αυτή τη ξεφτίλα, να σου πετάνε «μα αυτά θέλει ο πελάτης, αυτά ζητάει ο κόσμος». **Το ότι οι ίδιοι έχουν διαμορφώσει τα συγκεκριμένα καταναλωτικά πρότυπα στον πελάτη, πολίτη, τηλεθεατή, αναγνώστη είναι κάτι που δε μπαίνει ποτέ στη συλλογιστική τους γιατί απλά, είναι οι χασάπηδες αυτής της ιστορίας.** Για εμένα είναι καθαρό, αυτοί που έχουν την ευθύνη για αυτό τον ξεπεσμό, τριάντα χρόνια τώρα, ανήκουν στην ηγέτιδα τάξη αυτής της χώρας, ανήκουν στην άρχουσα τάξη αυτής της χώρας, ανήκουν στην αστική τάξη αυτής της χώρας. Η οποία δείχνει μέσα από το προϊόν που προβάλει από τα Μ.Μ.Ε. της, ότι δεν είναι τίποτα άλλο παρά απόγονοι των κατσαπλιάδων, των μαυραγοριτών και των δωσίλογων της κατοχής. Αυτή είναι η αισθητική τους, δε θα μπορούσε να είναι διαφορετική από την κοινωνική τους καταγωγή και από την πολιτική τους συμπεριφορά.

Umano: Η Ε.Σ.Η.Ε.Α. δεν έχει ευθύνη;

Η Ε.Σ.Η.Ε.Α. έχει τις δικές της ευθύνες. Όμως, ας μην κοροϊδευόμαστε και ας μην κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας. Σε αυτή τη χώρα υπάρχει ένα Σύνταγμα, το οποίο λέει ότι οι τηλεοπτικές και ραδιοτηλεοπτικές συχνότητες είναι δημόσιο αγαθό. Αυτό το δημόσιο αγαθό απλώς εκχωρείται σε εκείνους οι οποίοι το ελέγχουν και εμφανίζονται ως κάτοχοι Μ.Μ.Ε. Σε αυτό το Σύνταγμα, το οποίο δικό τους Σύνταγμα είναι, αναφέρεται ότι έχουν την ευθύνη αυτοί στους οποίους έχουν παραχωρηθεί οι δημόσιες συχνότητες, να εκπέμπουν ένα πρόγραμμα υψηλού πολιτιστικού περιεχομένου. Όταν δεν τηρείται αυτό που λέει το δικό τους το Σύνταγμα, τι περιμένετε να κάνει η Ε.Σ.Η.Ε.Α;

Umano: Ποια είναι η γνώμη σας για τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης;

Αυτή η ιστορία του διαδικτύου απέδειξε με βροντώδη τρόπο κάτι που είναι έτσι και αλλιώς αποδεδειγμένο, ότι η βλακεία τείνει εις το άπειρον. **Μέχρι τώρα το καραγκιοζιλίκι του ενός εκάστου, στη χειρότερη των περιπτώσεων περιοριζόταν σε τέσσερις τοίχους ενός καφενείου, άντε και τελείωνε εκεί.** Τώρα πια η βλακεία, η ανοησία, η απαιδευσιά, η αμορφωσιά, αυτό το γελοίο… «η άποψή μου». «Έχω την άποψή μου», χωρίς να τίθεται ως προϋπόθεση ότι για να έχεις άποψη πρέπει πρώτα να έχεις γνώση. Αυτό τώρα πια έχει καταρριφθεί εντελώς δια του προσχήματος της δημοσιοποιήσεως. **Ο καθένας μπορεί να «νομιμοποιεί»**

τη βλακεία του, την αμορφωσιά και την απαιδευσιά του μέσα από την τάχα μου δημοκρατία της δημοσίευσης. Η δημοσίευση πια γίνεται η κολυμπήθρα της εγκυρότητας, της όποιας μαλακίας μπορείς να δεις σε όλα αυτά τα οποία βαφτίζονται κοινωνικά δίκτυα. Αυτή είναι μία πλευρά του πράγματος. Η άλλη πλευρά είναι ότι φαίνονται οι δυνατότητες. Στο πλαίσιο μίας άλλης λειτουργίας, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης θα μπορούσαν να παίξουν ένα θετικό ρόλο. Έναν προωθητικό ρόλο, σε ότι αφορά την ταχύτητα της ενημέρωσης, της επικοινωνίας και της αλήθειας. Βεβαίως και εδώ τι έχουμε; **Έχουμε αυτό που έλεγαν οι κλασικοί του Μαρξισμού, «το δυστύχημα μέσα σε αυτό το σύστημα είναι πως τα πιο ωραία πράγματα δυνητικά καταπίπτουν στο τελευταίο σκαλί της αθλιότητας».** Αυτό δε σημαίνει ότι πρέπει να παραιτηθείς από τη μάχη της αξιοποίησης αυτών των εργαλείων και όπου φτάνει η φωνή σου.

Umano: Έχω παρατηρήσει πως στη σελίδα σας στο facebook υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι διαφωνούν με όσα γράφετε, παρ' όλα αυτά σας διαβάζουν. Ορισμένοι δε, κάνουν και κακεντρεχή σχόλια και εσείς μπαίνετε στη διαδικασία να τους απαντάτε – με ευγένεια. Γιατί ασχολείστε μαζί τους;

Η δική μου παρουσία σε αυτά τα μέσα είναι αυστηρά επαγγελματική. Δε δημοσιεύω και δεν αναρτώ τι κάνω με τη γυναίκα μου, το γιο μου, τους φίλους κλπ. **Τόσο στην προσωπική μου σελίδα στο facebook όσο και στη σελίδα του Ημεροδρόμου, αυτά που αναρτώνται είναι οι δουλειές μου, ότι έχει να κάνει με το επάγγελμά μου.** Ο τρόπος που λειτουργεί σήμερα το σύστημα ενημέρωσης καθιστά έως και υποχρεωτικό να φτάσει το άρθρο στον κόσμο μέσα από αυτά τα μέσα. Έχω επιλέξει, μια φορά στις εκατό, να απαντάω στον πιο βλάκα της υπόθεσης. Υπάρχουν δύο απόψεις για τη βλακεία. Η μία άποψη είναι των Βουδιστών. **Οι Βουδιστές λέγανε να μην ασχολείσαι με τον βλάκα. Για να τον αντιμετωπίσεις πρέπει να πέσεις στο επίπεδό του και αν πέσεις στο επίπεδο, έχει τόση προϋπηρεσία στη βλακεία που θα σε νικήσει.** Υπάρχει όμως και μία άλλη άποψη, η άποψη του Μπρεχτ. **Ο Μπρεχτ έλεγε όπου συναντάς τη βλακεία, μην την αφήνεις ατουφέκιστη.** Να αποκαλύπτεις στους άλλους – που τη βλέπουν να κυκλοφορεί – ότι είναι βλακεία και να την κάνεις όσο πιο ατιμωτική γίνεται δια της δημοσιοποιήσεώς της. Ενενήντα εννέα φορές στις εκατό επιλέγω αυτό που έλεγαν οι Βουδιστές, μία φορά επιλέγω αυτό που έλεγε ο Μπρεχτ. Όταν βλέπω την πολύ μεγάλη βλακεία, μπαίνω στον πειρασμό να απαντήσω. Όχι για τον ανόητο αλλά για όλους τους άλλους. Θα μπορούσαν να υποστούν κατάγματα στη λογική τους λόγω της ανθεκτικότητα της βλακείας. Έχω τη βεβαιότητα πως η βλακεία είναι σαν το φασισμό, άλλωστε αυτά είναι συγκοινωνούντα δοχεία. **Δε θα μπορούσες να είσαι φασίστας αν δεν είσαι βλάκας και δε θα μπορούσες να είσαι βλάκας, σε όσες περιπτώσεις η βλακεία οφείλεται στο φασισμό, αν δεν είσαι φασίστας.** Ο φασισμός έχει μία ιδιότητα: όπου τον συναντάς υπάρχει πάντα ο κίνδυνος να σε μολύνει. Σε αυτή την περίπτωση πρέπει να τον αντιμετωπίζεις. Το ίδιο συμβαίνει και με τη βλακεία. Η βλακεία έχει τη δυνατότητα και την ιδιότητα να αποβλακώνει τους ανθρώπους. Είναι στοιχειώδες να σηκώνεις ανάστημα απέναντί της.

Umano: Τι ακριβώς συνέβη με το άρθρο σας Τι κάνατε στην Κάνδανο, Κασιδιάρη; και μπλόκαρε το facebook τη σελίδα σας;

Έγινε κάτι πολύ απλό. Είναι προφανές πως κάποιοι ενοχλήθηκαν από ένα δημοσίευμά μου που έγινε και ανάρτηση στο facebook. **Ποιοι άραγε ενοχλήθηκαν από ένα άρθρο που κατέγραφε την κτηνωδία, τη βιαιότητα, τη βαρβαρότητα των Ναζί στην Ελλάδα τη δεκαετία του '40;** Ποιοι μπορεί να ενοχλούνται εν έτη 2018; Είναι προφανές ποιοι ενοχλούνται. Αυτοί που είναι οι πολιτικοί απόγονοι των ούνων εκείνων. Οι πολιτικοί απόγονοι των Ναζί, τα χιτλεροειδή του σήμερα αυτό που έκαναν ήταν με ένα οργανωμένο, συντεταγμένο τρόπο να επιτεθούν. Το facebook πάσχει από τεχνητή νοημοσύνη. Έχει έναν αλγόριθμο που εφόσον με ένα συντονισμένο, συντεταγμένο τρόπο πολλοί κάνουν αναφορά σε ένα δημοσίευμα, σου το κατεβάζει χωρίς να κρίνει τι είναι αυτό που κατεβάζει. Οι Ναζί του σήμερα θέλησαν να κατεβάσουν ένα άρθρο το οποίο αφορούσε τους πολιτικούς τους προπάτορες.

Umano: Πρόσφατα είχαν χακάρει και τη σελίδα του Ημεροδρόμου.

Ναι, είχαμε κάτι αντίστοιχο. **Την Πρωτοχρονιά, δύο ώρες πριν μπει ο καινούργιος χρόνος, κάποιοι μας έκαναν την τιμή στον Ημεροδρόμο να αφιερώσουν την Πρωτοχρονιά τους σε εμάς.** Χάκαραν τον Ημεροδρόμο. Αντί να εμφανίζεται η αρχική σελίδα του Ημεροδρόμου, εμφανιζόταν το σήμα της ναζιστικής συμμορίας, της Χρυσής Αυγής, με ευχές πως το 2019 θα μας κάνουν σαπούνια, μαζί με άλλες βρομιές και ψευτιές. Τους είπα και το επαναλαμβάνω μέσω του umano πως, καταρχάς, είναι μεγάλη μας τιμή ότι αναγνωρίζουν πως είμαστε ένα από τα site που δεν τους αφήνει σε χλωρό κλαρί. Προσωπικά, έχω υποσχεθεί ως δημοσιογράφος και ως μέλος του Κ.Κ.Ε. πως θα φανώ αντάξιος της τιμής που μου έκαναν. Θεωρώ μεγάλη τιμή να σε βρίζουν και να σε υπονομεύουν τα ναζί και τα φασιστόμουτρα.

Umano: Είχατε ανεβάσει στον Ημεροδρόμο το καταπληκτικό βίντεο, Σώστε τα παιδιά μας από τους ναζί…

Θεωρούμε βασικό ζήτημα το γεγονός ότι στην Ελλάδα της Κανδάνου, του Χορτιάτη, του Τείχους της Καισαριανής, υπάρχει μία ναζιστική συμμορία η οποία καπηλεύεται τον πατριωτισμό. Μία συμμορία που δολοφονεί και το σύστημα, της έχει προσφέρει τη μάσκα του πολιτικού κόμματος. Όπου μπορούμε, όσο μπορούμε και με όλες μας τις δυνάμεις θα κάνουμε ακριβώς αυτό το οποίο αποτελεί στοιχειώδη υποχρέωση. Να αποκαλύπτουμε, να φωτίζουμε, να τονίζουμε το ναζιστικό χαρακτήρα αυτής της συμμορίας. Στην ιστορία της ανθρωπότητας έχουν υπάρξει πολλά εγκλήματα. Έχουν υπάρξει εμβληματικές στιγμές απανθρωπιάς. Ο ναζισμός όμως, τα κρεματόρια και τα Άουσβιτς, ξεπερνούν κάθε όριο.

Umano: Γιατί πιστεύετε πως έχουν αυξηθεί τα ποσοστά της ακροδεξιάς;

Αυτοί οι οποίοι ελέγχουν την οικονομική και την πολιτική μας ζωή είτε ακολουθούν με τη μπλε τους εκδοχή είτε με την πράσινη είτε με τη ροζ – για να μιλήσω μόνο για την Ελλάδα – στην πραγματικότητα ακολουθούν μία ομογενοποιημένη πολιτική. **Ο κόσμος διδάσκεται από αυτούς τους «σωτήρες» πως δεν υπάρχει εναλλακτική, όλοι ίδιοι είναι και δεν αλλάζει τίποτα.** Την ίδια ώρα που ακολουθείται αυτή η πολιτική, από κάτω η κοινωνική οργή σιγοβράζει. Αυτή η πολιτική που του λένε δεν αλλάζει, του τρώει τη ζωή. **Στον καταπιεσμένο, τον δυστυχισμένο, τον κατεστραμμένο που έχει εμποτιστεί ότι δε μπορεί να κάνει κάτι, αυτό το οποίο θεριεύει μέσα του είναι η λογική της εκδίκησης, της τιμωρίας. Όχι όμως της τιμωρίας με όρους ο ίδιος να έρθει στο προσκήνιο της ιστορίας, αλλά δια αντιπροσώπου να δείρει, να τιμωρήσει εκείνον που τον κατέστρεψε.** Εκείνη την ώρα εμφανίζεται ο Ζορό. Ο Ζορό είναι ένας γλυκόπιοτος κινηματογραφικός ήρωας, στην πραγματική ζωή όμως είναι ότι πιο αντιδραστικό μπορεί να υπάρξει. Ο Ζορό έρχεται ως αντιπρόσωπος όχι να φτιάξει, όχι να παλέψει για τη ζωή του οργισμένου

αλλά για να δώσει διέξοδο στην οργή του τιμωρώντας – τάχα μου – τον κακό που τον κατέστρεψε. Στην πραγματικότητα τι κάνει; Έρχεται να πάρει τη θέση, με όρους βούρδουλα επαναλαμβάνω, εκείνου που έχει την ευθύνη που έριξε τον άνθρωπο στα τέσσερα και τώρα ψάχνει έναν Ζορό. Το πρόβλημά του βέβαια δε θα λυθεί, δε λύθηκε στη ναζιστική Γερμανία ούτε στην Ιταλία. Στη ναζιστική Γερμανία, αυτό πληρώθηκε μετά από δώδεκα χρόνια με 12.000.000 Γερμανούς νεκρούς. Τόσα ήταν τα μνήματα των Γερμανών εξαιτίας του ναζισμού. Την ίδια ώρα, τεράστια ευθύνη για αυτό που συμβαίνει έχουν όλοι εκείνοι που επιχειρούν να ξευτιλίσουν την έννοια της αριστεράς. **Αυτοί που επιδιώκουν να εξευτελίσουν την έννοια της αριστεράς εμφανίζονται στο πολιτικό προσκήνιο παριστάνοντας την αριστερά.** Εφαρμόζουν τις πολιτικές των προηγούμενων, με αποτέλεσμα να αφήνουν ορθάνοιχτες τις πόρτες στο φασισμό. Διδάσκουν τον κόσμο «Να ποια είναι η αριστερά». Μία από τα ίδια! Αφού λοιπόν και η αριστερά, η «μαϊμού αριστερά», εμφανίζεται ως δύναμη εξευτελισμού των εννοιών της δημοκρατίας, της αριστεράς και της προόδου, **ο μέσος άνθρωπος με ένα ορισμένο επίπεδο πολιτικής αντίληψης και συνείδησης, αυτό που αντιλαμβάνεται σαν αριστερά τι είναι;** Το σκιάχτρο της. Και την ίδια ώρα με έναν ακόμα τρόπο, σπρώχνεται προς τη μαυρίλα.

Umano: Τι θα μείνει στην ιστορία;

Θα μείνει ότι κάποιοι επιχείρησαν να εξευτελίσουν την αριστερά και τελικά εξευτελίστηκαν οι ίδιοι.

Umano: Ποια είναι η διαφορά του αριστερού και του κομμουνιστή;

Κοίταξε, υπάρχουν πάρα πολλοί τίμιοι άνθρωποι. Έχω γνωρίσει έντιμους ανθρώπους και καλούς ανθρώπους που δεν είχαν καμία σχέση με τα δικά μου πολιτικά πιστεύω. Αυτό δεν αναιρούσε ούτε την τιμιότητά τους ούτε την εντιμότητά τους. Ο τρόπος με τον οποίο έχει συγκροτηθεί η δική μου προσωπικότητα δε μπορεί να χωρίσει με Σινικό Τείχος. Ίσως αυτό είναι μία αναπηρία μου αν θέλετε. Αυτό που θεωρώ ανθρώπινη εντιμότητα με αυτό το οποίο υπηρετώ ως πολιτική δράση. Νομίζω αυτή είναι η διαφορά αριστερού και κομμουνιστή. Ο κομμουνιστής δε περιορίζεται να είναι έντιμος ο ίδιος. Δε περιορίζεται στο να είναι δίκαιος, δεν περιορίζεται να διεκδικεί για τον εαυτό του αυτό που ο κάθε άνθρωπος νομίζω διεκδικεί, να πορεύεται με ένα διαρκές αίτημα ηθικής αρτιότητας. Όλα αυτά ο κομμουνιστής παλεύει να γίνουν κοινωνικό κτήμα και όχι ατομικό του κτήμα. Έχω πολύ μεγάλο θέμα να κοιτάω τον εαυτό μου στον καθρέφτη και θέλω να τον κοιτάω χωρίς να έχω πρόβλημα.

Umano: Τι απαντάτε σε αυτούς που αποκαλούν το Κ.Κ.Ε. παλιομοδίτικο;

Απαντώ πως αν το σύγχρονο είναι η Μέρκελ, ο διαβολικά καλός Τραμπ, ο Άδωνις Γεωργιάδης, ο Βορίδης, ο Κατρούγκαλος να παριστάνει τον κομμουνιστή και ο Τσίπρας τον αριστερό, εγώ προτιμώ το παλιομοδίτικο Κ.Κ.Ε.

Umano: Πείτε μας δυο λόγια για το πολύ επιτυχημένο βιβλίο σας Είναι ο καπιταλισμός, ηλίθιε!

Το βιβλίο **Είναι ο καπιταλισμός, ηλίθιε!,** εξηγεί ήδη από το εξώφυλλο. **Είναι μία ευγενική απάντηση στους πραιτοριανούς των μνημονίων, το ηλίθιε αφορά αυτούς.** Ο τίτλος του βιβλίου είναι δάνειο από εκείνη την προεκλογική εκστρατεία του Κλίντον **«It's the Economy, stupid».** Είναι η μοναδική μου συναλλαγή με τον αμερικανικό ιμπεριαλισμό και τελείωσαν εκεί οι συναλλαγές μου. Το βιβλίο επιχειρεί να περιγράψει ότι η οικονομική κρίση δεν είναι αποτέλεσμα μίας κακιάς λειτουργίας αλλά ένα δομικό στοιχείο του συστήματος. Στην ουσία, είναι μία αξεπέραστη κρίση με όρους φιλολαϊκής εξόδου από αυτήν στο πλαίσιο του συστήματος που παράγει αυτήν την κρίση. **Δε μπορείς, δηλαδή, να μιλάς για φιλολαϊκή έξοδο από την κρίση του καπιταλισμού, με τα εργαλεία του καπιταλισμού.** Αυτό προσπαθεί να αποδείξει, ελπίζω προσφέροντας αρκετά στοιχεία για αυτό.

Umano: Πείτε μας δυο λόγια και για το πιο πρόσφατο Μία θρησκεία χωρίς άπιστους: Ποδόσφαιρο.

Το **Μία θρησκεία χωρίς άπιστους: Ποδόσφαιρο** είναι γραμμένο μαζί με τον συνάδελφο και φίλο, τον **Δημήτρη Μηλάκα.** Μία ωδή για την αγάπη μου στο ποδόσφαιρο. Δεν είναι βέβαια ένα βιβλίο για το πώς μπαίνουν τα γκολ ή πώς γίνονται οι ντρίπλες. Στη πραγματικότητα, προσπαθούμε να κάνουμε μία ανάλυση, γιατί το ποδόσφαιρο θεωρείται ο «βασιλιάς» των παιχνιδιών. Και γιατί τελικά έχει χαρακτηριστικά κοινωνικής διάστασης.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (1943-2022)

Θλίψη στον καλλιτεχνικό κόσμο προκάλεσε ο θάνατος του τεράστιου Έλληνα συνθέτη Βαγγέλη Παπαθανασίου. Ο Vangelis σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν γίνει γνωστά πέθανε σε νοσοκομείο της Γαλλίας όπου νοσηλευόταν με κορωνοϊό.

Την είδηση επιβεβαίωσε το δικηγορικό γραφείο που εκπροσωπεί τον Βαγγέλη Παπαθανασίου. «Με μεγάλη μας θλίψη ανακοινώνουμε ότι ο μεγάλος Έλληνας Βαγγέλης Παπαθανασίου έφυγε από τη ζωή αργά το βράδυ της Τρίτης 17 Μαΐου» αναφέρει η ανακοίνωση.

Ποιος ήταν ο Βαγγέλης Παπαθανασίου

Ο Βαγγέλης Παπαθανασίου γεννήθηκε στις 29 Μαρτίου 1943 στην Αγριά Βόλου. Ξεκίνησε να συνθέτει από την ηλικία των τεσσάρων ετών, ενώ έδωσε την πρώτη του δημόσια παράσταση στην ηλικία των έξι, χωρίς να έχει καμία μουσική εκπαίδευση.

Ήταν αυτοδίδακτος παρά τις πιέσεις των γονιών του, αλλά και των δασκάλων του, που τον προέτρεπαν να κάνει μαθήματα μουσικής. Ωστόσο, σπούδασε κλασική μουσική, ζωγραφική και σκηνοθεσία στην Ακαδημία Καλών Τεχνών στην Αθήνα.

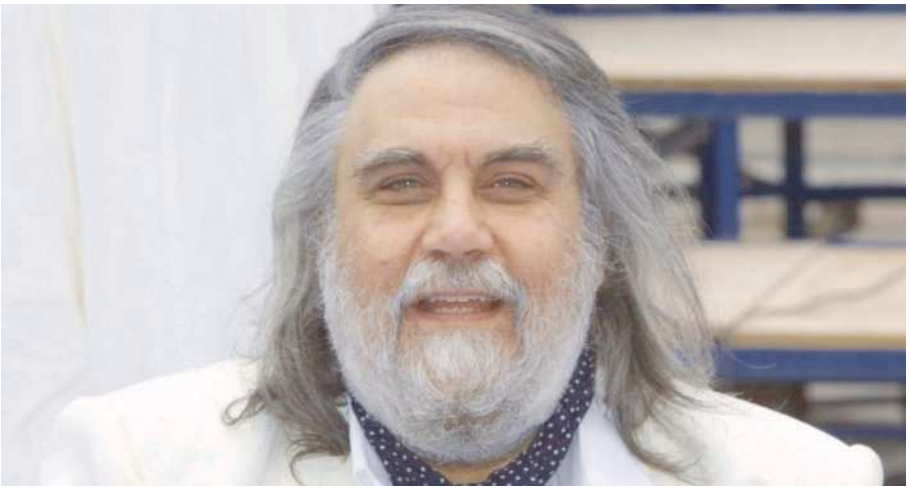

Έχει επηρεάσει την ανάπτυξη διαφορετικών μουσικών ειδών, ενώ θεωρείται πρωτεργάτης του ηλεκτρονικού ήχου.

Είναι βραβευμένος με Όσκαρ για την μουσική της ταινίας «Οι δρόμοι της φωτιάς» το 1982. Επίσης έχει επενδύσει μουσικά πλήθος άλλων κινηματογραφικών ταινιών όπως: Blade Runner, 1492: Χριστόφορος Κολόμβος, Αλέξανδρος, Ελ Γκρέκο κ.ά. Έχει συνεργαστεί με τον Ντέμη Ρούσο, την Ειρήνη Παππά και τον Γιον Άντερσον.

Το 1997 σκηνοθέτησε την τελετή έναρξης του 6ου Παγκόσμιου Πρωταθλήματος Ανοιχτού Στίβου της IAAF που πραγματοποιήθηκε στο Παναθηναϊκό Στάδιο της Αθήνας, Το έργο του «Μυθωδία» επελέγη από τη ΝΑΣΑ ως η επίσημη μουσική για την αποστολή της: 2001 Οδύσσεια στον Άρη, ενώ το 2002 δημιούργησε την επίσημη μουσική για το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου 2002 στις χώρες Κορέα – Ιαπωνία.

Συμμετοχή σε συγκροτήματα

Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 κάνει τα πρώτα του βήματα στη μουσική με τη συμμετοχή του στο συγκρότημα Forminx. Το όχημα για την επιτυχία του συγκροτήματος ήταν το τραγούδι Jeronimo Yanka που σημείωσε τεράστια επιτυχία καθώς το 45άρι άλμπουμ έγινε χρυσό την πρώτη εβδομάδα κυκλοφορίας του.

Το 1968 μετακόμισε στο Παρίσι και μαζί με τον Έλληνα καλλιτέχνη Ντέμη Ρούσο δημιούργησε τους Aphrodite's Child. Το επιτυχημένο διπλό άλμπουμ με τον τίτλο 666 θεωρείται ότι του έδωσε ώθηση για την αρχή μιας διεθνούς καριέρας.

Ενώ αποτελούσε ακόμα μέλος των Aphrodite's Child, άρχισε δειλά να ασχολείται και με διαφορετικά πράγματα. Η αρχή έγινε το 1970 όταν έγραψε την μουσική για μία ταινία του Χένρι Χάπιερ.

Ακολούθησε ένα ακουστικό ντοκιμαντέρ επηρεασμένο από της φοιτητικές εξεγέρσεις στο Παρίσι του 1968. Το 1973 ξεκίνησε μία επιτυχημένη συνεργασία με τον σκηνοθέτη Φρέντερικ Ροσίφ για μία σειρά ντοκιμαντέρ για την άγρια φύση, ενώ λίγο προτού μεταβεί στο Λονδίνο κυκλοφόρησε το σόλο άλμπουμ Earth.

Σόλο καριέρα

Το 1975 αποχώρησε τους Aphrodite's Child για να εγκατασταθεί στο Λονδίνο. Εκεί ίδρυσε υπερσύγχρονες εγκαταστάσεις μουσικών ηχογραφήσεων, τα Nemo studios. Κυκλοφόρησε πρώτη του συλλογή με τίτλο Heaven and Hell (1975) ενώ ακολούθησαν και άλλα επιτυχημένα άλμπουμ, όπως το Albedo 0.3 (1976), το Spiral (1977) για το οποίο βραβεύτηκε με το διεθνές βραβείο MIDEM Instrumental, το Beaubourg (1978) και το China (1979). Εκείνη την περίοδο ο Παπαθανασίου άρχισε να γίνεται παγκοσμίως γνωστός.

Το 1978 συνεργάστηκε με την Ελληνίδα ηθοποιό Ειρήνη Παππά στο άλμπουμ με τίτλο Ωδές, που περιέχει παραδοσιακά ελληνικά τραγούδια, ενώ το 1986 συνεργάστηκαν ξανά στο άλμπουμ Ραψωδίες. Ο Παπαθανασίου έκανε παράλληλα άλλη μία μεγάλη συνεργασία με τον Γιον Άντερσον σε τέσσερα άλμπουμ, το Short Stories (1978), το The Friends of Mr Cairo (1981), το Private Collection (1983) και το Page of Life (1991).

Συνθέσεις για κινηματογραφικές ταινίες

Άλμπουμ Chariots of fire

Ένα μεγάλο μέρος των συνθέσεων του Παπαθανασίου δημιουργήθηκαν για να πλαισιώσουν κινηματογραφικές παραγωγές ως σάουντρακ. Κορυφαίο σάουντρακ θεωρείται το Οι δρόμοι της φωτιάς (Chariots of Fire) για την ομώνυμη ταινία του 1981 η οποία απέσπασε το Όσκαρ Καλύτερης Πρωτότυπης Μουσικής το 1982.

Η ταινία εξιστορεί την προσπάθεια τριών Βρετανών δρομέων στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1924 στο Παρίσι. Ο Παπαθανασίου έχει γράψει μουσική σε αρκετές ταινίες μυθοπλασίας, ντοκιμαντέρ και τηλεοπτικές παραγωγές, ανάμεσα στις οποίες ξεχωρίζουν οι:

Vortex – Το πρόσωπο της μέδουσας (1967) του Νίκου Κούνδουρου,

Ο αγνοούμενος (Missing, 1982) του Έλληνα σκηνοθέτη Κώστα Γαβρά,

Blade Runner (Μπλέιντ Ράνερς: Ομάδες Εξόντωσης, 1982) ταινία επιστημονικής φαντασίας του Ρίντλεϊ Σκοτ,

Η ανταρσία του Μπάουντυ (1984) του Ρότζερ Ντόναλτσον,

Francesco (1989) της Liliana Cavani,

1492: Χριστόφορος Κολόμβος (1492 – Conquest of Paradise, 1992) για το οποίο απέσπασε το βραβείο Echo Awards αλλά και το βραβείο του Χρυσού Λέοντα,

Τα μαύρα φεγγάρια του έρωτα (Bitter Moon, 1992) του Ρόμαν Πολάνσκι,

Καβάφης (1996) του Γιάννη Σμαραγδή,

Αλέξανδρος (Alexander, 2004) του Όλιβερ Στόουν,

Ελ Γκρέκο (2007) του Γιάννη Σμαραγδή.

Μουσική για το διάστημα

Η εξερεύνηση του διαστήματος τον ενθουσίαζε από τα πρώτα του παιδικά χρόνια όπως έχει δηλώσει και ο ίδιος. Ένα μεγάλο μέρος από τα έργα του είναι αφιερωμένο σε αυτό, ενώ διαχρονικά οι κορυφαίοι διαστημικοί οργανισμοί τον εμπιστεύτηκαν για να μελοποιήσει τις επιτυχίες τους.

Το 1980 ξεκίνησε να προβάλλεται η αμερικανική τηλεοπτική σειρά Cosmos: A Personal Voyage του Καρλ Σαγκάν, που είχε ως κύριο θέμα τη θέση του ανθρώπου στο σύμπαν και την ύπαρξη εξωγήινης ζωής. Η μουσική επένδυση των επεισοδίων δημιουργήθηκε από τον Παπαθανασίου, ενώ η σειρά απέσπασε βραβείο Έμμυ και προβλήθηκε σε 69 χώρες και σε 500 εκατομμύρια τηλεθεατές.

Το καλοκαίρι του 2001 ο Παπαθανασίου παρουσίασε το έργο Μυθωδία στους στύλους του ολυμπίου Διός. Η μουσική του έργου δημιουργήθηκε ώστε να συνοδεύσει τη διαστημική αποστολή της ΝΑΣΑ 2001: Οδύσσεια στον Άρη. Ήταν μία φαντασμαγορική μουσική παράσταση, κατά τη διάρκεια της οποίας προβάλλονταν με ειδικά οπτικά εφέ απεικονίσεις κυρίως από θεούς της αρχαίας Ελλάδας και διαστημικές εικόνες της ΝΑΣΑ.

Τα σολιστικά μέρη του έργου ερμήνευσαν οι σοπράνο Τζέσι Νόρμαν και Κάθλιν Μπατλ. Επίσης συμμετείχε η Μητροπολιτική Ορχήστρα του Λονδίνου, 120μελής χορωδία της Εθνικής Λυρικής Σκηνής ενώ ο ίδιος ο συνθέτης χειριζόταν τα πλήκτρα. Το έργο προβλήθηκε τηλεοπτικά σε όλο τον πλανήτη ενώ υπήρχαν γιγαντοοθόνες και στο Παναθηναϊκό Στάδιο. Μετά το τέλος της μουσικής παράστασης η γαλλική κυβέρνηση, την οποία εκπροσώπησε ο υπουργός παιδείας Ζακ Λανγκ, απένειμε στον Παπαθανασίου τον τίτλο του Τάγματος της Λεγεώνας της Τιμής σε μία τελετή που έλαβε χώρα στο περιστύλιο του Ζάππειου.

Δύο χρόνια αργότερα η ΝΑΣΑ του απένειμε το μετάλλιο δημόσιας συνεισφοράς σε αναγνώριση εξαιρετικής συνεισφοράς στο όραμα της. Το βραβείο αποτελεί την υψηλότερη τιμή από τον Αμερικανικό οργανισμό για μη κυβερνητικά πρόσωπα.

Το 2013, η ΝΑΣΑ υιοθέτησε για δεύτερη φορά τη μουσική του Παπαθανασίου με ένα πρωτότυπο μουσικό έργο που δημιουργήθηκε για να πλαισιώσει το βίντεο από την αποστολή Ήρα (Τζούνο), που απεικονίζει συγχρόνως την κίνηση της Γης και της σελήνης μαζί για πρώτη φορά. Το βίντεο απαθανατίστηκε κατά τη διάρκεια της αποστολής καθ' οδόν για το σύστημα του πλανήτη Δία.

Τον Νοέμβριο του 2014 ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Διαστήματος (ESA) πρότεινε στον Παπαθανασίου να συνθέσει την μουσική για την πρώτη ιστορική προσεδάφιση σε κομήτη. Έτσι, συνέθεσε μια μουσική τριλογία (Άφιξη, Το ταξίδι του Philae και Το βαλς του Ροζέτα) η οποία παρουσιάστηκε από τον ESA μετά την επιτυχημένη προσεδάφιση του σκάφους Ροζέτα στον κομήτη 67P.

Το 1995, ως φόρο τιμής στην μουσική του προσφορά αλλά και στην αγάπη του για το διάστημα, το Minor Planet Center της Διεθνούς Αστρονομικής Ένωσης έδωσε το όνομα του συνθέτη στον Αστεροειδή της Κύριας Ζώνης 6354, που πλέον ονομάζεται 6354 Vangelis.

Διάφορες μουσικές δημιουργίες

1982: Δημιουργεί το ηχητικό σήμα των ειδήσεων της ΕΡΤ, το οποίο συνέχιζε να ακούγεται στα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων μέχρι σήμερα, με εξαίρεση την περίοδο 2013-2015.

1991: Αναλαμβάνει τη μουσική για τα ντοκιμαντέρ του παγκοσμίου φήμης ωκεανογράφου Ζακ-Υβ Κουστώ.

1998: Γράφει το άλμπουμ Φόρος τιμής στον Γκρέκο, τα έσοδα του οποίου διατέθηκαν για την ενίσχυση της εκστρατείας της εθνικής πινακοθήκης για την απόκτηση του πίνακα του Ελ Γκρέκο Άγιος Πέτρος.

1999: Συνθέτει τη μουσική που συνόδευσε την παρουσίαση του επίσημου εμβλήματος των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, ενώ δημιουργεί και τη μουσική για την τελετή παράδοσης την ολυμπιακής φλόγας τόσο στο Σίδνεϋ όσο και από το Σύδνεϋ στην Αθήνα.

2002: Δημιουργεί την μουσική για το Παγκόσμιο Κύπελλο Ποδοσφαίρου 2002 που πραγματοποιήθηκε στις Ιαπωνία και Κορέα.

έατρο

Αξιοσημείωτη είναι η προσφορά του Βαγγέλη Παπαθανασίου και στο θέατρο. Το 1983 δημιούργησε τη μουσική για τη παράσταση του Μιχάλη Κακογιάννη, Ηλέκτρα στο Αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου, με πρωταγωνίστρια την Ειρήνη Παππά.

Επίσης έχει συνεργαστεί με τα Βασιλικά μπαλέτα, καθώς δημιούργησε την μουσική για τρία έργα, Το R B Sque (1980) που παρουσιάστηκε στο Βασιλικό Θέατρο Drury Lane, Το Φρανκενστάιν (1985) και το Η πεντάμορφη και το τέρας (1986).

Άλλα έργα

Το ενδιαφέρον του για τις τέχνες δεν περιοριζόταν μόνο στη σύνθεση μουσικής. Το 1997 έκανε την πρώτη του σκηνοθετική απόπειρα, καθώς σχεδίασε και διηύθυνε εξ ολοκλήρου την τελετή έναρξης του 6ου Παγκόσμιου Πρωταθλήματος Ανοιχτού Στίβου της IAAF που πραγματοποιήθηκε στο Παναθηναϊκό της Αθήνας.

Το 2003 αποκάλυψε την ικανότητα του στη ζωγραφική παρουσιάζοντας 70 δικά του έργα ζωγραφικής στα πλαίσια της Βαλένσια Μπιενάλ στην Ισπανία. Μετά την επιτυχία της έκθεσης Vangelis Pintura, τα έργα του εκτίθενται σε σημαντικές γκαλερί σε όλο τον κόσμο.

Την ίδια χρονιά, ο Παπαθανασίου παρουσίασε επίσης ένα βιβλίο που περιέχει μερικά από τα ωραιότερα έργα του, με τίτλο Vangelis.

Βραβεία και διακρίσεις

Όσκαρ Καλύτερου Πρωτότυπου Τραγουδιού 1982, για την μουσική στη ταινία Δρόμοι της φωτιάς.

Χρυσός Λέοντας στο Cannes Lions International Advertising Festival, για την μουσική Ask the Mountains σε τηλεοπτική διαφήμιση.

Βραβείο Max Steiner Award το 1989, για σύνθεση και παρουσίαση διακεκριμένης κινηματογραφικής μουσικής.

Βραβείο Echo (Γερμανία), για το διεθνή καλλιτέχνη της χρονιάς 1992.

Βραβείο του Διεθνούς Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Φλάνδρας (Βέλγιο), για καλύτερη μουσική επένδυση κινηματογραφικής ταινίας.

Βραβείο του Διεθνούς Φεστιβάλ Κινηματογράφου της Βαλένθια, για καλύτερη μουσική επένδυση κινηματογραφικής ταινίας.

Βραβείο Κοινού, για καλύτερη μουσική επένδυση κινηματογραφικής ταινίας από την Παγκόσμια Ακαδημία Μουσικής Επένδυσης στη Φλάνδρα, Βέλγιο.

Βραβείο Απόλλων το 1993, για τη συνεισφορά του στη μουσική από την Εταιρεία των Φίλων της Εθνικής Λυρικής Σκηνής.

Ο τίτλος του Ιππότη του Τάγματος των Τεχνών και των Γραμμάτων της Γαλλικής Δημοκρατίας το 1992. Η απονομή έγινε από τον Γάλλο υπουργό παιδείας.

Δύο φορές το Παγκόσμιο Μουσικό Βραβείο του Μόντε Κάρλο, για τον Έλληνα καλλιτέχνη με τις μεγαλύτερες πωλήσεις.

Ο τίτλος του Ιππότη της Λεγεώνας της Τιμής της Γαλλικής Δημοκρατίας το 2001.

Βραβείο RIAJ (Δισκογραφική Βιομηχανία της Ιαπωνίας) για διεθνές τραγούδι της χρονιάς 2002.

Μετάλλιο Δημόσιας Συνεισφοράς της ΝΑΣΑ σε αναγνώριση εξαιρετικής συνεισφοράς στο όραμα της ΝΑΣΑ το 2003.

Το 2013 τα Ελληνικά Ταχυδρομεία εξέδωσαν γραμματόσημα τα οποία τον απεικόνιζαν.

Τιμητικό διδακτορικό δίπλωμα από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών το 2008, παραχωρώντας του το διακεκριμένο τίτλο του ομότιμου καθηγητή. Το διδακτορικό του δόθηκε για την εξαιρετική συμβολή του στη μουσική παιδεία του ελληνικού λαού, καθώς και για τη διάδοση του μηνύματος του Ελληνισμού σε όλο τον κόσμο (https://www.literature.gr/)

ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ – ΠΟΙΗΤΗΣ, ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΣ, ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

“Σ’αυτό τον τόπο, που η φωνή
πνίγεται μέσα στο λαρύγγι,
τη λέξη θέλω, ζητάω τη λέξη σάλπιγγα
που ρίχνει τα τείχη της Ιεριχώς
και ξυπνάει τους κεκοιμημένους (…) “
“Μέσα στις ύπουλες ενέδρες των καιρών
έτοιμος πάντα νάσαι
γι’ αντίσταση κι άγριον αγώνα.
Κι αν τόχει η μοίρα σου να πέσεις
βάστα ακόμα,
μην πεις ποτέ, ψυχή μου παραδώσου ” (…)

«Γιος φαρμακοποιού στην Καρίτσα της Ηπείρου, ο Αυγέρης γεννήθηκε στα Γιάννενα, στις 18/2/1884. Γεώργιος Παπαδόπουλος ήταν το όνομά του στα επίσημα χαρτιά, αλλά ως Μάρκος Αυγέρης θα «ζει» για πάντα στα Ελληνικά Γράμματα, στην αγωνιστική ιστορία του λαού μας και στα τιμητικά «κατάστιχα» του κόμματός

του, του ΚΚΕ. (…)

Ο Μάρκος Αυγέρης, μετά τα γυμνασιακά του χρόνια στη φημισμένη «Ζωσιμαία Σχολή», έρχεται το 1901 στην Αθήνα και εισάγεται στην Ιατρική Σχολή του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου, από το οποίο αποφοιτά το 1907. Φοιτητής ακόμα εργάζεται στην παθολογική και χειρουργική κλινική του Πολιτικού Νοσοκομείου. Μετά την αποφοίτησή του αρχίζει να εργάζεται στην Πολυκλινική και σε ιδιωτική κλινική. Ο «γιατρός», όπως τον έλεγαν μέχρι τέλους οι φίλοι του, φοιτητής ακόμα κάνει τη λογοτεχνική εμφάνισή του, δημοσιεύοντας ποιήματα στο σπουδαίο περιοδικό της εποχής «Νουμάς». Μεταξύ αυτών των πρώτων ποιημάτων του ήταν και το περίφημο «Η βάβω η Τασιά». Ενα ποίημα, που σε καιρούς σκληρών μαχών του σκοταδισμού ενάντια στο Κίνημα του Δημοτικισμού, με τη «βροντόλαλη μούσα» του, «αναβίωνε» το δημοτικό τραγούδι. (…)

Τη μεγαλειώδη, πολύπλευρη, πρώιμα ριζοσπαστική και αργότερα στρατευμένη για την πρόοδο του λαού πνευματική δημιουργία του προοιωνίζεται, το 1904, το δίπρακτο δράμα του «Μπροστά στους ανθρώπους», που ανεβάζει η πρωτοπόρα «Νέα Σκηνή» του Κωνσταντίνου Χρηστομάνου και το οποίο υμνείται, μεταξύ άλλων, από τον «πατριάρχη» του θεάτρου μας Γρηγόριο Ξενόπουλο. Στην πρώτη δεκαετία του αιώνα δημοσιεύει ποίηση και άλλα κείμενα στα περιοδικά «Ακρίτας», «Παναθήναια». Και στα 1907 στο «Ηγησώς», «ψυχή» του οποίου είναι ο τότε «ανθός» των Γραμμάτων: Γρυπάρης, Βάρναλης, Καρβούνης, Λαπαθιώτης, Κουμαριανός, Γιώργος και Φώτος Πολίτης, Φιλύρας κ. ά.

Πλήθος τα σπουδαία λογοτεχνικά περιοδικά, με τα οποία συνεργάστηκε από τότε και σ' όλη του ζωή ο Μ. Αυγέρης, μεταξύ των οποίων τα «Νεοελληνικά Γράμματα», τα «Ελεύθερα Γράμματα», η «Επιθεώρηση Τέχνης» και οι εφημερίδες, μεταξύ των οποίων ο παράνομος κατοχικός «Ριζοσπάστης» και ο νόμιμος «Ρίζος της Δευτέρας» και αργότερα η «Αυγή».

Από τα 1910 αρχίζει να ερευνά, να μελετά και να γράφει, θέτοντας συστηματικά κοινωνικά κριτήρια για το ρόλο της λογοτεχνίας, αλλά και της κριτικής της, μνημειώδους αξίας θεωρητικά έργα για την ξένη και ελληνική λογοτεχνία. Ταυτόχρονα μεταφράζει Αριστοφάνη, Αισχύλο, Σοφοκλή, Ευριπίδη, Γκαίτε, Ιψεν, Λάτσκο, Ουγκό, Μάιτερλιγκ. Τη δεύτερη δεκαετία του αιώνα μας ο μέγιστος δάσκαλος του λαού μας, ο Δημήτρης Γληνός, του αναθέτει την επιμέλεια των πρώτων διδακτικών βιβλίων της δημοτικής γλώσσας.

Αυτή τη δεκαετία το ιατρικό του κύρος μεγεθύνεται: Λόγω των πρωτοποριακών για την εποχή σπουδών του περί Υγιεινής της Εργασίας στο Παρίσι, διορίζεται Επιθεωρητής Υγιεινής της Εργασίας στο υπουργείο Εργασίας (1926-1947). Ακολούθησαν μελέτες του στη Γερμανία για το θεσμό της Κοινωνικής Ασφάλισης, από τις οποίες προέκυψε και το έργο του «Η Κοινωνική Ασφάλισις και η Δημόσια Υγεία», με το οποίο ο Αυγέρης συνέβαλε τα μέγιστα στη θεμελίωση του θεσμού στην Ελλάδα, έχοντας παράλληλα την ιδιότητα του μονίμου συνέδρου στο Τμήμα Εργασίας της «Κοινωνίας των Εθνών».

Και μόνο η παράθεση των τίτλων του τεράστιου – και σε όγκο – ποιητικού, θεωρητικού, αισθητικού, κριτικού (για τους Ελληνες και ξένους λογοτέχνες και τον Δ. Σολωμό, για τον οποίο έγραψε δύο μελέτες), πεζογραφικού έργου του θα απαιτούσε αρκετές σελίδες του «Ρ». Πολλές σελίδες θα απαιτούσαν και η ιδρυτική συμβολή του στην Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών. Η αγωνιστική και πολύτροπη πνευματική δράση του. Η ζωή του μέσα στη συγγραφική οικογένεια των Αλεξίου και με τη γυναίκα του Γαλάτεια Καζαντζάκη (η πρωτοκόρη του Στυλιανού Αλεξίου, που λογοτεχνικά έμεινε γνωστή με το όνομα του πρώτου άνδρα της, του Νίκου Καζαντζάκη). Η συμβίωσή του, όταν πέθανε η Γαλάτεια, με τη συμπαραστάτρια σε όλα του τα βάσανα, αδελφή της, Ελλη Αλεξίου.

Είναι απαραίτητο, όμως, να σημειώσουμε ότι το έργο του από νωρίς «ζυμώθηκε» με τις μαρξιστικές ιδέες, θέλοντας σαν ποιητής να υπηρετήσει τον άνθρωπο του λαού: «Θα μελετήσω όπως στα ιερά βιβλία/ τον καθημερινό σου μόχθο/ και το έργο των χεριών σου θ' ανυμνήσω».

Οι μαρξιστικές ιδέες, που από νέος εγκολπώθηκε ο Αυγέρης, «γιγαντώθηκαν» με τη στρατολόγησή του – από τον Κώστα Καραγιώργη – στο ΕΑΜ, του οποίου διατέλεσε Γενικός Γραμματέας (όταν έφυγε ο Νίκος Καρβούνης στο Βουνό) και βέβαια με την ένταξή του στο ΚΚΕ, στο οποίο εντάχθηκε το 1944 (κατά μαρτυρία της Έλλης Αλεξίου), και στο οποίο παρέμεινε πιστός μέχρι το θάνατό του, στις 8/6/1973» (Βιογραφικό από αφιέρωμα του Ριζοσπάστη για τα τριαντάχρονα της απουσίας του Μάρκου Αυγέρη, σε επιμέλεια Αριστούλας Ελληνούδη).

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑ, ΚΑΤΑ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΑΙΧΜΑΛΩΤΟΥ ΑΕΡΟΠΟΡΟΥ Β.Κ.

Για ογδόντα περίπου χρόνια το αξιόλογο αυτό βιβλίο παρέμενε ανυπόγραφο. Κυκλοφόρησε το 1923, ένα χρόνο μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, και την επόμενη χρονιά έκανε και δεύτερη έκδοση, καθώς αφηγούνταν σε λογοτεχνική γραφή, εν είδει ημερολογίου, τη συγκλονιστική περιπέτεια ενός Έλληνα αξιωματικού στα βάθη της Ανατολίας. Περιέγραφε τις συνθήκες κράτησης των αιχμαλώτων στο Ντενιζλί, στο Ντινάρ, στο Ακ Σεχίρ, στο Ικόνιο, στην Καισάρεια. Αποκάλυπτε τις σκληρές όψεις του πολέμου. Εξαπέλυε δριμεία κριτική εναντίον των υπαιτίων και, ταυτόχρονα, εξέφραζε με ενάργεια το σκεπτικισμό και τον προβληματισμό

της ελληνικής κοινωνίας. Σήμερα είναι πλέον γνωστό ότι πίσω από τα αρχικά του αεροπόρου Β.Κ. κρυβόταν η συγγραφική πένα του κριτικού λογοτεχνίας και ποιητή Μάρκου Αυγέρη. Και η ταύτιση αυτή συνιστά σπουδαίο φιλολογικό γεγονός, γιατί το μυθιστορηματικό αυτό χρονικό αποτελεί ένα επίτευγμα της αντιπολεμικής λογοτεχνίας, μια δραματική αναπαράσταση της τραγωδίας του '22, ένα έργο που αναμφίβολα δεν άξιζε να έχει εγκαταλειφθεί τόσα χρόνια στα σκονισμένα ράφια των παλαιών βιβλιοθηκών.

10 χρόνια γιορτάζουμε στο Κάστρο Βεβέρζι

Καλές διακοπές ΕΚ Πράγας στην Ταβέρνα «Μαργαρίτα»